

■ **Pernando Barrena (Batasuna):**

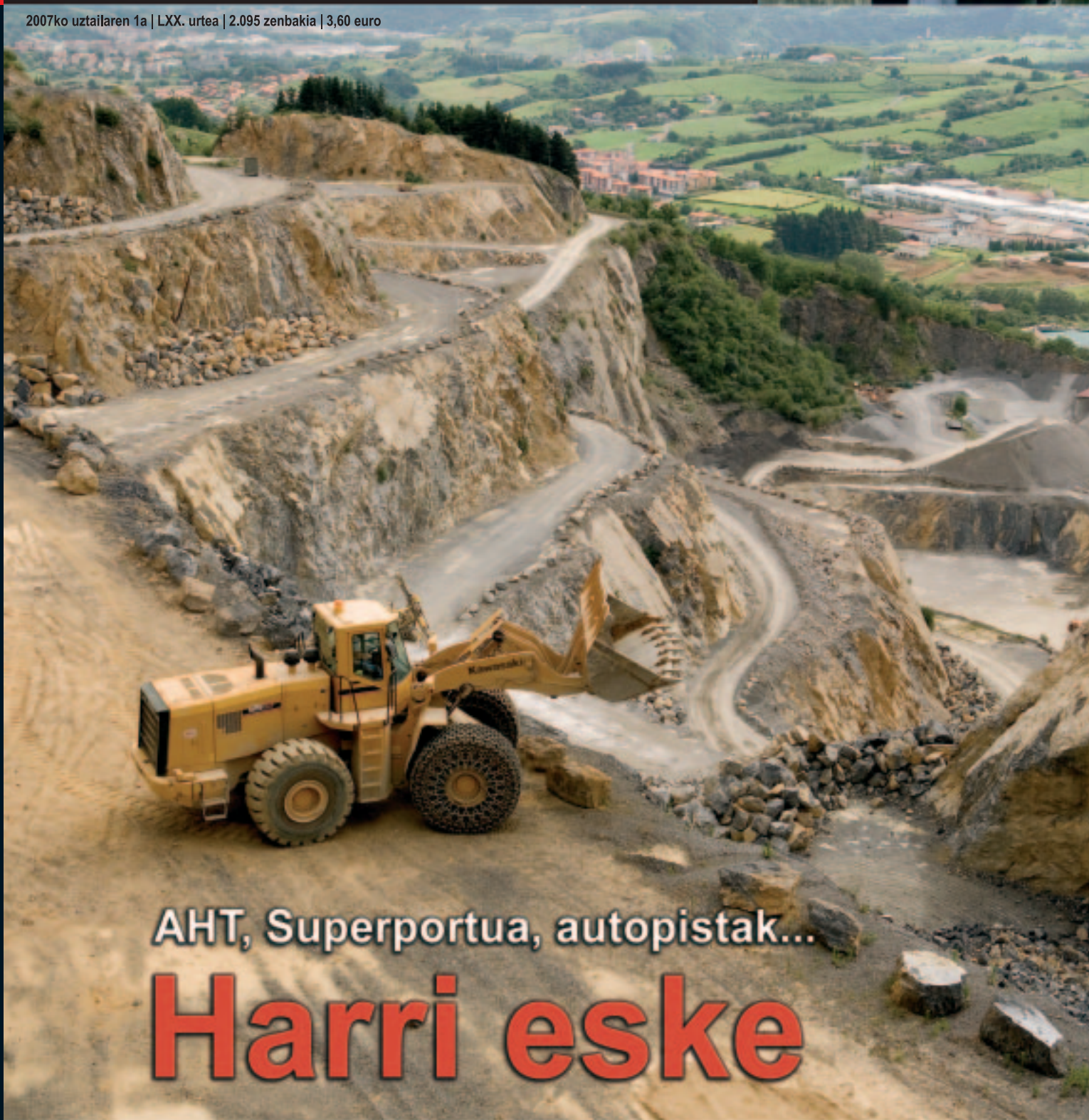
“Ez dago elementu objetiborik prozesua bukatu dela pentsatzeko”

ARGIA

2007ko uztailaren 1a | LXX. urtea | 2.095 zenbakia | 3,60 euro

AHT, Superportua, autopistak...

Harri eske

■ Palestinako bertsolariak, herriaren ahotsa ■ Azken 30 urteetako literatura katalanari begira

■ Pirinioetako zeharkaldia, Elizondotik Orbaizetara

Naturpolis

ingurumenari
buruzko
jolasa

Mila esker
parte hartu duzuen guztioi.
Naturpolis izan da ARGIAren jolas berriarentzat
www.argia.com-eko erabiltzaileek hautatu duzuen izena.

Mahai jolas berria **irailean** izango da salgai.

Pertsonaia

- 12 Mayi Arrossagarai: "Senarraren pertsuak garbiki ezartzen nituen kaieran".** Miel A. Elustondo.

Gaiak

- 17 Palestinako taupadak. Bertsolari bat eta kultura ministro-ohi bat.** Amets Arzallus.

Iritziak

- 23 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
24 Itxaro Borda. Tkakun (h)errenka.
25 Luparekin. Joseba Azkarraga Etxegibel. Politikaren neurosia, neurosiaren politika.
26 Koldo Aldalur. Eta horrela.
Juan Ramon Makuso. Bihozgabea.
27 Gotzon Barandiaran. Desagerrarazi kultura.
Joxemari Ostolaza. Donostialdean.
28 Unai Muñoz. Bertso berriak.
 Munduko leihotik jarriak.

Erdiko kaiera

- 29 Literatura katalana: Idazleen arrastoan.** Beñat Sarasola.
33 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak. Jon Torner. **Abarrak.** Gorka Bereziartua.
38 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
40 Ihesi: Pirinioetako zeharkaldia. Hendaia Hiru Erregeen Mahaira (II). G. Azkarate.
44 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Termometroa

- 50 Inbertsio historikoa.** Daniel Udalaiz.
52 Graffitiak, film laburrak eta irratia. Maddi Soroa.
54 Bero-beroan. Xabier Letona, Onintza Irureta eta Juan Mari Arregi.

06 | Harrobiak | Urko Apaolaza

Autopista, portu eta trenbide berriak harri gose dira. Zenbait lekutan harrobi zaharrak berriz ireki asmoz dabilta, eta badirudi makroproiektuen eskaria asetzeko kareharria aterako dutela bertatik. Erreportaje honetan harrobien atzean dauden interesak eta ingurumenean eragin ditzaketen kalteak aztertu ditugu.

05 | Deabruaren abokatua | Itziar Ituño

56 | Net Hurbil | Pello Zubiria

58 | Azkena | Kike Diez de Ultzurrun

47 | Fernando Barrena | Mikel Asurmendi

Bake eta normalizazio prozesua une delikatuak dagoela adierazi digu Batasuneko eledunak. Alabaina, bere esanetan ez dago elementu objetborik prozesua bukatu dela pentsatzeko. Halaber, EAJ-PNV ez du marko berri politiko batera joateko prest ikusten.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estitxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Jon Artano, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbiñe Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo eta Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Nere Armendariz, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Olatz Korta.

Argitalpenak: Arantza Egaña, Alai Zubimendi. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta, Lore Agirrezabal, Naiara Irureta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Fax: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Fax: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 130 euro. Ipar Euskal Herria: 160 euro. Espainia: 130 euro. Beste atzerriak: 165 euro. Airez: 260 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaila Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Lander Arbelaiz.

KULTURA SAILA
 Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza
 diruz lagundua

Gipuzkoako Foru Aldundia

kirolaz ba^{da}kit

Azpeitiarra, 2004an egin
zuen debuta, atzelaria da.
Zein da?

- Mikel Labaka
- Mikel Aranburu
- Ronaldinho

**Kirolzale
amorratua zarela
erakusteko prest?**

Hemen dituzu
1.500 galdera txartel
eta CD-ROMean.

**7 urtetik
gorakoentzat**

PREZIOA

20€

**ARGIAren
harpidedunek
-%15**

ESKAERAK

943 37 15 45

www.argia.com

denda@argia.com

“Oso argi daukat ‘mertzenario’ bat naizela”

Itziar Ituño | Fagor-eko langile ohia

Beti oinak lurrean dauzkalako hasi zen soziologia ikasketak egiten. Burugogorra delako bukatu zituen. Inplikaturik bezain lotsatia, Fagor-eko lanpostu finko bati uko egin, eta Arraldeko ertzainburua da egun.

SUSTRAI COLINA
Argazkia: Dani Blanco

Ertzainburu guztiak lotsatiak balira...

Lotsatiok atera beharreko gauza mordoak daukagu gordeta. Aktoetza terapia hutsa da.

Terapia batzuk oso garesti irteten dira.

Aktore izateko apustua egiteko oso seguru egon behar da eta ni oso pertsona insegurua naiz. Ez dut sekula “aktore izango naiz” esan, apurka-apurka etorri zaizkit gauzak.

Eta etortzen ez direnean...

Aspertu egiten zara. Nekatu. Ez dakizu nondik heldu, zelan... Une gogorak dira.

“Madrilerat banüazü” kantatzeko bezain gogorrak?

Gogorra da zure herria utzi eta emigrante bat izatea. Hau herri txikia da baina material itzela dago. Diru laguntzak orekatzea litzateke kontua, apustua egitea gauza berri, apurtzaile, eta alternatiboen alde.

Alternatiba subentzionatua?!

Istorioak kontatzen duenaren arabera jartzen da dirua. Artistek erabaki behar dute zer kontatu nahi duten, ez botereak. Hori da askatasuna, baina ez dagoenez...

Beharrik ETAr buruzko film serio bat egiteko garaia den.

Bat ez, ETAr buruzko pelikula eta antzerki asko egin behar dira. Ikuspegi guztietatik ikusita. Batzuek ez daukate kontatzeko aukerarik ere.

Baina antzerkia ez al zen ongi pasatzeko?

Lehen antzerkia aldatetaren aitzindaritzaz zen, tabuen normalizaziorako tresna. Gaur egun, geroz eta garrantzi gehiago ematen zaio saltzeari. Merkantilizatuta dago.

Business is business my friend!

Egon ahal da kontsumorako ona den artea, baina gaur egun kontsumorako saltzen dena penagarria da.

Penagarriagoa da alternatibarik eza.

Begira zer gizarte motatan bizi garen! Dena dago salgai, dena erosten da, dena kontsumitzen da... Zerbait aldatzen duten lan desberdinak ez dira ongi jasotzen, ez gaudelako ohituta.

Horregatik joaten da jende gutxi antzokira?

Gure esku dago, guk hurbildu behar dugu herrira. Agian formula aldatu eta kale-antzerkia egin behar dugu, bat-batekoa, domeka batean, poteo orduan...

Eta jendea deseroso utzi?

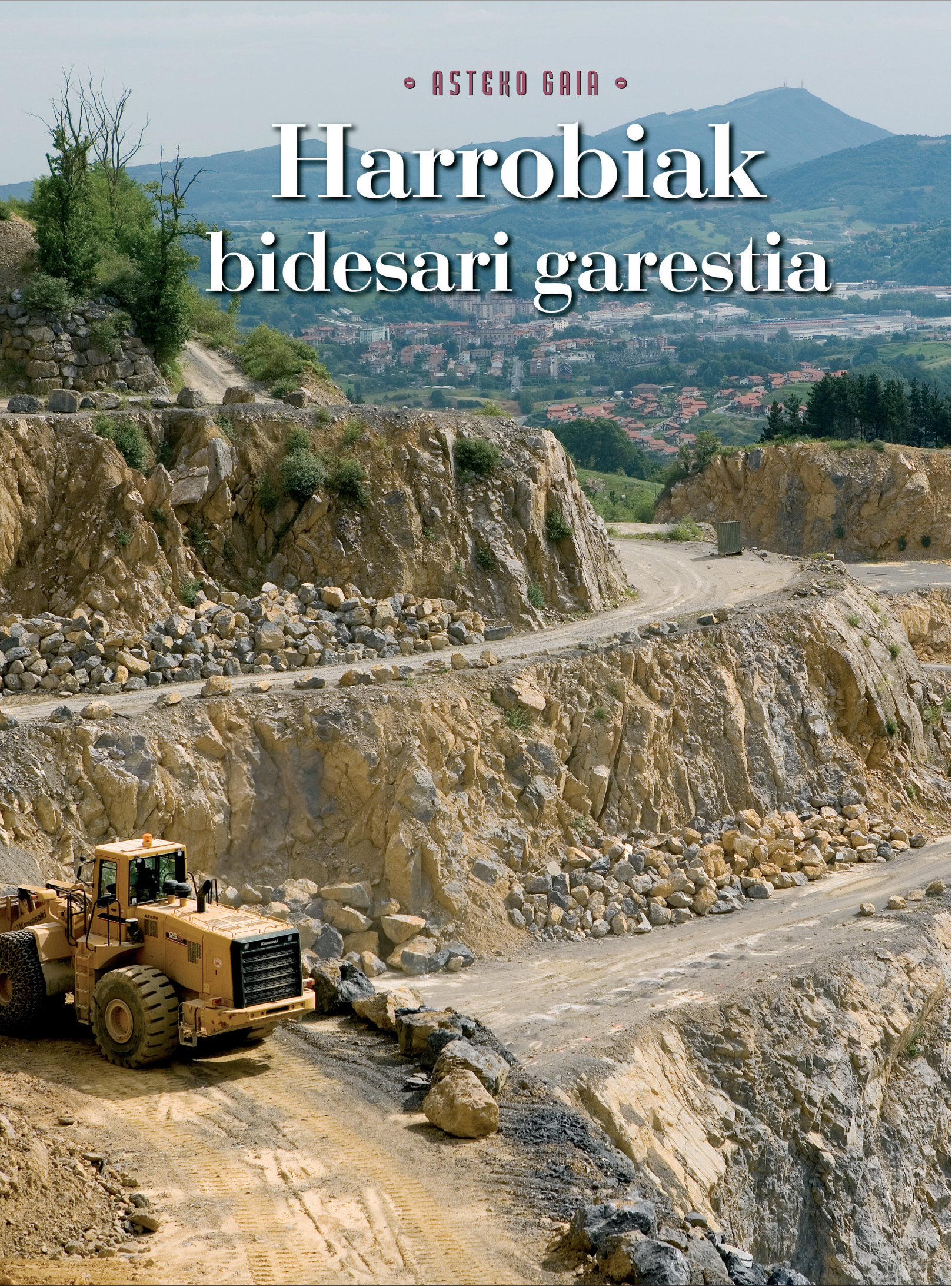
Bai, deseroso, buruari bueltaka sentimendu batekin... Arrastorik uzten ez duen antzerkia arteik oso urrun dago.

Eskerrak batzuen ustez dena primeran doan!

Produktoreen aldean bazaude diplomatikoa izan behar duzu. Nik oso argi daukat *mertzenario* bat naizela, eta egun batean zerbait sortzen badut artea sortu nahi dudala. ■

• ASTERO GAIA •

Harrobiak bidesari garestia

Autobia edo igarobide bat egiteko milioika tona material behar dira. Asko dira martxan dauden garraio azpiegitura proiektuak eta harri eskaria asegaitza da. Euskal Herriko zenbait herritan harrobi zaharrak irekitzeko saiakera atzeman da; harrobi kare harritzkoak, lan erraldoientzako agregakinak sortzeko egokiak. Izan ere, superkaminoek bidesari ugari izango dituzte: ekonomikoak batzuk, ingurumenak ordainduko dituenak besteak.

URKO APAOLAZA

Argazkiak: Dani Blanco

Irudian, Buruntzako (Gipuzkoa) harrobia.

Harrobiak

LEHEN EGUNEAN makinak sartu zituzten, iluntzerako baserrien horma zaharrak bota, bigarren egunean mendiari saihesta jan zioten eta hirugarrenarako irentsita zegoen. Gipuzkoan, Urnieta eta Hernani arteko Mandazubi eta Bakero baserrien hilobitik pasako den asfaltozko bidelasterra egiteko mendia ebaki dute, cutter batek papera bezala.

Erakunde publikoek datozen urteetan garraiobide eta obra erraldoi ugari eraikiko dituztela jakina da. Ezagunak ditugu, itxuraz behintzat, Abiadura Handiko Trena, Jaizkibelgo magalean eraiki nahi duten Pasaia kanpo-portua, Bilbo inguratuko duen Supersur errepidea... Inork ez du ukatzen saihesbide eta portu erraldoi horiek egiteko harrobietatik atera beharko dela materiala. Harria Euskal Herrira inportatzea garestiegia da eta inportazioak kutsadura handia sortuko luke gainera. Beraz, izatekotan, labeldun azpiegiturak izango ditugu, bertako harriarekin eginak. Gaur egun EAEn 48 harrobi daude martxan eta 60 inguru Nafarroan, ofizialki. Honen harira, Asecabik (Bizkaiko Harrobien Enpresen Elkarteak) duela gutxi adierazi zuen gaur egungo harrobien ustiapena azkenetan dagoela. Elkarte honek esplotazio gehiago irekitzeko beharra ikusten du: “Y trenbidea edo Supersurra eraiki nahi baditugu harrobi gehiago beharko ditugu, bestela obra horiek gelditu egingo lirateke”, esan zuen Manuel Fernandez Asecabiko lehendakariordeak.

Nondik aterako da materiala?

Enpresariaren hitzak deigarriak dira oso, herri askotan geldirik zeuden harrobi zaharrak martxan jarri edo berriak irekitzeko planak atzeman baitituzte. Horren aurrean, kontrako plataforma eta taldeak sortu dira; hauek diotenez, ustiaketa egitasmo horiek lotura zuzena dute erakunde publikoetatik bultzatzen ari diren azpiegitura eta obra erraldoiekin. Eusko Jaurlaritzak ukatu egin du horrelakorik, eta ziurtatu du ez dela harrobi gehiago irekiko trenbide berria eraikitzeko.

Baina datuak hor daude: obra horiek mugitutako lur kopurua izugarri handia izango da. Esaterako, AHT Gelditu! Elkarlana plataformaren txostenak dio trenbide berriarentzako tunelak egiteko hormigoiak 4,1 milioi tona agregakin beharko dituela. Pasaia kanpo-portuarentzat ere 6 milioi tona harri aterako dira inguruko mendietatik eta Bilboko Supersurrak beste hainbeste beharko omen ditu. Hobeto ulertzeko: Udalaitez alde alde zulatuko duen tunela egiteko, kasik New Yorkeko Dorre Bikiek adina hormigoi erabiliko da.

Koral arrezife baten gainean bizi gara

Aiako Harriaren itzala Oiartzungo Ergoien (Gipuzkoa) auzoraino luzatzen da. Harri harrigarria da hura, geologiaren kapritxo bat. Sumendi batetik jaiotako granitozko kolosoa aspaldi ustiatu zuten erromatarrek, “baina zorte handia izan du, granitoa ez da kalitatez hain ona eta horregatik ez dute bertan harrobirik egin” dio Jose Angel Torresek, Luberrri Oiartzungo Geologia Ikastegiko arduradunak.

Harrobiak

Ergoingo egoitzara hurreratu garenean lanean topatu dugu Aranzadiko geologoa; fosilak, harriak eta mineralak dira bere bizitza, nabari da. “Nolakoa da gure ADN geologikoa?” galdetu diogu. “Duela 290 milioi urte, Euskal Herri osoa itsas azpian zegoen, Aiako Harriko eremua izan ezik. Gero, duela 120 milioi urte, plaka iberikoa hurbildu zen guregana; Errioxako itsasertzean dinosauroak paseatzen ziren bitartean koral arrezifeak agertu ziren ur azpian”. Hain justu, Euskal Herriko mendi lerro gehienak (Aizkorri, Gorcea, Urkiola, Ernio...) arrezife horietako fosilez josita daude, “Aralarko San Migelen paisaiari begiratu beharrean lurrera begiratu bagenu, segituan aurkituko genuke itsas triku baten edo koral baten irudia”, dio Torresek irri-barrez.

Hilerri fosilizatu honen egitura karstikoa da, eta urak forma kurioso imajinaezinak maneatu ditu bere barrunbeetan. Mendi tontorrean erortako ur tantak itsasoan amaitzen du, ilunpeko ibilbide baten ondoren: “Uraren pasabideak txikitzen baditugu sekulako mina egiten diogu naturari”, ernegatu zaigu geologoa. Jakina, harrobiez ari da. Harrobi mota ezberdinak daude: Harria apaingarri bezala erabiltzeko esplotazioen artean Markinako (Bizkaia) marmol harrobia da ezagunena. Marmola oso preziatua da, baina harri gutxi ateratzeko asko industu beharra dago; gainera, ateratakoa Europa esportatzen dute, bertan tratatu eta saltzeko. Hau da, lehengaia ateratzeko txikizioa bai, baina onura ekonomikoak ez ditugu sumatzen harrobi hauekin. Harrobien gehiengoak industria da ordea, kareharri arruntez osatua eta aspaldian arrezife ederrez jantzia. Torresek azaldu digunez, harrobi mota hauek berriz martxan jartzeko aukera aztertzen hasi dira enpresa batzuk eta sektorearen kontzentrazioarako joera nabarmena ikusi dute. Kasu batzuetan eremu publikoak bereganatzeko asmotan omen dabil-

tza gainera, makroproiektuen “behar sozialean” babestuta. “Lehenago eskuz egiten zuten, gaur egun kapaz dira hiru hilabetetan mendia jateko”, dio Luberriko arduradunak.

Lau eskaera berri

Harrobi bat irekitzeko azkeneko baimena duela 16 urte eman zuen Eusko Jaurlaritzak. Gaur egun 4 eskaera daude jasota

Eskuineko irudian, Urumeako autobideko obrak Astigarragan (Gipuzkoa). Ezkerrekoan, Buruntzako harrobia Leitzarango autobiaaren atzean. EAEn 2005ean 18 milioi tona agregakin gastatu ziren, horietatik 15 milioi bertako harrobietatik aterata eta beste 3 milioi inportaturik. Nafarroan 723.000 tona porlan erabili ziren 2005ean eraikuntzan.

Errezil: zulo handi bat Arzallus auzoaren erdian

Enpresa pribatuen asmoen ondorioz kezka handia sortu da herritarren artean, batez ere kalteturik suerta daitezkeen lekuetan. Arzallus auzora Azpeitia eta Errezil (Gipuzkoa) elkartzen dituen errepidetik iristen da. Halako batean, ezkerrera dagoen bidexka bat hartu eta gora egin dugu errebolta festari ekinez. Paraje zoragarria topatu dugu mendi kaskoan: baserriak, basoak, mimoz zaindutako belazeak... Han bizi da Josu Bereziartua mendizalea, Arantzadizabal baserrian. “Ondoko baserrikoak eza-gunak dira, Idiazabalgo gazta egiten dute”, esan digu adeitsu, ongi etorria emanez. Katran baserriko gaztagileak ere ez omen daude harri gose-tik salbu.

Auzoa korridore ekologiko baten barruan dago, Pagoetako parke naturaletik gertu, eta nekazal turismoa oso ohikoa da bertan. Alarma duela urte batzuk piztu zen, Udalak Extra-Aintza izeneko harrobi zaharraren inguruak birkalkifikatzeari ekin zionean: “bi hektarea dituen harrobiaren gainean 14 hektareako bat egin nahi dute, baina ez dituzte kontuan hartu horrek sortuko dituen kalteak”. Eta ez dira gutxi. Harrobia egin nahi duten lekuan lur azpiko akuifero garrantzitsua dago, Gazume mendiko mazeletatik datorrena; erreserba hori mugitzeak kalte egin diezaioke bailaran behera doan errekarari, eta horrenbestez, bertako naturari. Hain zuzen, akuiferoa eta erreka interesgune hidrologiko izendatu dituzte duela gutxi. Bestalde, inguru horretan Aintzulo izeneko koba dago. Brontze Aroko aztarnak azaldu dira eta Aranzadi elkarterko txosten batek dio harrobiak kobari kalte egin diezaiokeela, oraindik prospekzio arkeologiko

sakonik egin ez duten arren. "Honek ez du ez hanka ez bururik! –esan digu Bereziartuak asalaturik–, nekazal turismoa bultzatzeko leku ederra da hau, esaten digute etorkizunean horretara jo behar dugula, eta orain harrobi bat irekiko digute?"

Udalak behin behineko onarpena eman zion lurrak birkalifikatzeari, baina Eusko Jaurlaritzaren Ingurumen txostenak zenbait zuzenketa egiteko eskatu dio. Herritarrek irregulartasun batzuk ere aurkitu dituzte. Adibidez, harrobia "geldirik" dagoela argudiatu dute sustatzaileek, baina harrobia "itxita" omen dago. Errezilgo alkate Iñaki Oiarzabalek esandakoaren arabera, oraindik ez dago ezer erabakita, baina asmoa badago kontua "legalizatze"ko". Aitzitik, auzotarren artean mesfidantza da nagusi. Badirudi egitasmoa herriaren gaineko interesek babesturik dagoela eta harrobiaren kontrako 300 sinadura bildu dituzte errezildarren artean. "Hori, seiehun biztanle eskas dituen nekazal herri batean ez da batere erraza" azpimarratu du Arantzadizabal baserrikoak.

Extra-Aintzatik kareharri beltza aterako dute, obra handietako bete-lanetarako primerako materiala omen da. Antza, Construcciones

Errestaurazioa zuloak betez?

Obra handiek hondakin piloa sortzen dute: tunel, lubeta edo eraitsitako eraikin zaharretik ateratako materiala da. Gainera, gero eta gehiago dira hondakinak, obrak gehiago direnez. Katalunian biltegiak sortu dituzte, hondakin horiek birziklatu, kontrolatu eta ahalik eta probetxu gehien ateratzeko.

Euskal Herrian ez da horrelakorik. Aitzitik, itxita dauden zenbait harrobiren zuloa betetzeko eraikuntza obrek sortutako hondakinak erabiliko dituzte. Egitasmo hori harrobiak "errestauratzeko" politikaren barruan sartu dute erakunde publikoek eta zenbait lekutan hasiak dira zuloak betetzen: Arrasaten, Hernanin... Bilboko Super-

surreko hondakinak, adibidez, Pagasarriko harrobietan botako dituzte.

Metodo egokia?

Baina polemikarik ez da falta. Harrobiaren errestaurazioa esplotazioaren jabeari dago-kio lege eta kasu batzuetan enpresa hondamendian dagoela alegatu dute, errestaurazio gastuak administrazio publikoaren gain uzteko. Beste batzuetan negozio iturri bilakatu da, beste obretatik ateratako materialekin zuloa bete besterik ez baitute egin. Kontuak kontu, harrobiak zabortegei bihurtzeko arriskua ikusten du askok ekimen horiekin eta zalantzak sortu dira: egongo al da zuloa botatako hondakinen nolabaiteko kontrolik?

Amenabar eta Hormigones Azkune daude esplotazioan interesaturik. Enpresa hauek, inguruko zenbait harrobi ezagunekin (Osinbeltz, Sasiola...) jokamolde antzekoa izan dute: harrobiaren jabetza eraikuntza enpresarena da normalean, baina harria hormigoi lantegiak erabiltzen du morteroa egiteko eta eraikuntza enpresa handiak hornitzeko. Enpresa hauek azpiegitura obra ikaragarriak egiteko lehian daude etengabe eta batzuetan elkartu egiten dira indar gehiago izateko. Esaterako, Donostiako bigarren ingurubideko zati garestiena eskuratzeko Moyua, Altuna y Uria, Amenabar eta Galdiano enpresek bat

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoak betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitateak: Sukurtsala: K.D.: Kontu zenbakia:
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 PK. / 20160 Lasarte-Oria –Gipuzkoa–

Aukeratu ongi etorri oparia

"Ardibidez" mahai-jolasa

"888 txiste" liburua

"Mokogorri" puzzleak

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2007ko prezioak

130 € Hego Euskal Herrian
160 € Ipar Euskal Herrian

Harrobiak

egin dute. Obrak 164 milioi euroko aurrekontua du eta hasiak dira eraikitzen.

Jarduera "estral" eta harri eskaria

Zurumurrua bolo-bolo dabil azkenaldian: Eusko Jaurlaritzak txosten bat egin du EAEn harrobiak egin daitezkeen lekuak kokatzeko. Ehundik gora leku aztertu ditu EEK (Energiaren Euskal Erakundeak), horietako batzuk parke naturalen barruan leudeke eta gehienak lur barruko harrobiak izango lirateke. Hain zuzen, Jaurlaritzak dirulaguntzak eskaini ditu lur azpiko ustiaketak sustatzeko, "inguruarekin begirunetsuagoak" omen direlako. Baina Luberriko Angel Torresek esan bezala, "lur barrukoa gauza sekretu bat bezalakoa da, ez da ikusten, baina hor dago eta badu bere aberastasuna". Geologoa Tindaya mendian (Kanariar Uharteak) edo Udalaizten egin behar dituzten "ezkutuko" zuloekin arduratsu azaldu da egin diogun bisitan: "Tindayan traquita dago eta beso zabalik hartu dute Chillidaren proiektua. Udalaizten AHTa jarri dute aitzakia bezala, tiro batez bi txori: materiala eta trenbidea".

Administrazio publikoaren arrastoari jarraituz, Industria saileko Meatzaritza Zuzendaritzara ailegatu gara: "Txostena existitzen dela egia da, baina hurbilketa geomorfologiko soila da, harrobi izan daitezkeen zonaldeen balorazio bat, besterik gabe" esan digu Jesus Cospedalek, garrantzia kenduz. Meatze zerbitzuetako buruari galdetu diogu ea egia den harri eskariaren ondorioz harrobi gehiago irekiko direla: "Ez da dudarik harri eskaria handitu dela, baina ez zirkunstantzia zehatzengatik, kasuistika ezberdinengatik baizik. Zaila da harrobi baten irekiera 'euskal Y-a' bezalako proiektu

Praileaitz

Debako (Gipuzkoa) Sasiola esplotazioa Amenabar enpresaren esku dago. Hasierako asmoa mendi osoa jatea zen, baina Praileaitz I-eko aztarna arkeologikoek eragotzi dute hori. Iturri batzuen arabera Gipuzkoako ahaldu nagusiak ez du arazoa kudeatzen jakin izan eta horregatik apartatu omen dute kargutik. Aranzadiren ustez aztarnak kontserbatzeko beharrezkoa da geratzen den mendi magala mantentzea, alegia, harrobiko lanak geratzea.

zehatz batekin erlazionatzea, hainbat urte irauten duen prozesua da hori". Hala ere, Cospedalek aitortu du badagoela loturarik eta material eskaria handitu dela gero eta hormigoi gehiago erabiltzen delako: "Jarduera 'estra' batzuk daude eta eragin erlatiboa dute eskariaren gorakadan", dio. "Eta harrobi-enpresen kontzentrazioaz, zer diozu?" itaun dugu segidan. "Merkatua teknifikatzen ari da eta kontzentrazioarako joera logikoa dago. Baina sinergia horiek positiboak dira, kalitate eta errentagarritasun handiagoaz gain legea hobeto betetzen dutelako, seguruagoa da".

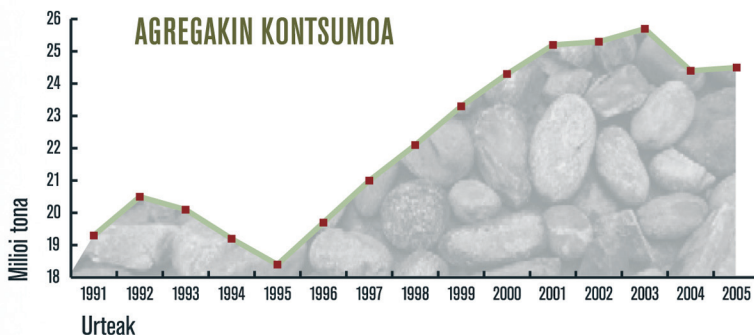
Txorokil: baso aberatsa arriskuan

Gorbeia eta Urkiolako parke naturalen artean dago Txorokil (Zeanuri, Bizkaia), inoren lurrean. A-68ko bidesaria saihesteko Barazarko portutik pasatzen diren kamioien joan-etorria kasik ez da entzuten bertatik, bai ordea igelen korroka edo karnabaren kantua, edo haizearen jolasa pagadien hostoak laztantzen. Iraitz eta Kimetz Intxaurraga zeanuriarrak ditugu gidari, beraiek eraman gaituzte Txorokil harrobi zaharrera: "Francoren garaitik itxita dago eta basoak estali du jadanik" diote. Hala ere, kareharritzko pareta ikusgarri batekin egin dugu topo bertara iristean. Hiru hektarea jan zizkioten mendiari eta orain beste 18 irentsi nahi dizkio, inguruko baso guztiekin batera. Propio sortutako Cantera de Zeanuri S.L. enpresak lursailaren jabea erosketa eskaintza egin die eta hauek lurra birkalifikatzeko eskatu diote Zeanuriko Udalari. Dena den, momentu honetan kontua geldirik dago, Bizkaiko Foru Aldundiak atzera bota baitu birkalifikazioa, Ingurumen txostenean akatsak ikusi eta gero.

HARROBIAK HEGO EUSKAL HERRIAN

	GIPUZKOA	ARABA	BIZKAIA	NAFARROA
ESPLOTAZIOAK	18	5	29	60
LANGILEAK	237	47	300	347

Iturria: ANEFA

Ezkerreko irudian; Jose Angel Torres, Oiarzungo Luberrri geologia zentroan. Erdikoan; Intxaurraga anaiak Zeanuriko Xorokil parajea: “mapan begiratzen baduzu, Gorbeaiko parke naturalak kurbatzen du eta harrobia egin behar duten lekua inguratzen du”. Eskuinean; harrobiaren kontrako pintada Errezilen, Arzallus auzoan.

“Hau elorri zuria da, hori lizarra...” izendatu dizkigu Iratze gure pasean. Basozaina da Araba eta Arratia Bizirik taldeko kidea. Berak esan digunez, Txorokil inguruko pagadia oso aberatsa da, lepatu gabeko pagoak daude bertan, baita agiña bezalako zuhaitz endemikoa ere. Bertatik pasatzen den erreka funtsezkoa omen da bisoi europarraren kontserbaziorako eta Eguzkiola izeneko haitzuloan saguzarra bizi da. “Joango gara kobara?” esan digute bi anaiek. Mendiaren gainaldean ezkutaturik dago garai batean ETAREN zulo izandakoa, Bronztze Aroko hainbat giza aztarna aurkitu dituzte bertan. “Ingurumen txostenak dio koba kalteturik dagoela ETAK zulo bezala erabili zuelako... sarrera bakarrik erabili zuten-eta!” diote gure gidariek.

Ez dute fede askorik txosten horiengan eta ez dira bakarrik. Talde ekologista askok errezeleloz begiratzen diote ingurumen-inpaktu ikerketen emaitzei. Hor dugu Altzoko (Gipuzkoa) Amaia harrobiaren adibidea. Joan den urtean onartu zuen Eusko Jaurlaritzak Altzoko harrobia handitzeko eskaria, Ingurumen azterketa ontzat emanez. Bada, azterketa horrek inpaktu negatiboak ikusten ditu inguruko hamasei arlotan eta positiboak bakarrean –lanpostuetan– baino ez. Hala ere, txostenak ondorio baikorrak ateratu ditu, kalteak “orokorrean” ez direla hain handiak izango baitio eta kasu askotan “erreparratu” daitezkeela gainera. “Lanpostuak? Okindegia batek edo harategi batek harrobiak adina lanpostu sor dezake!” dio basozainak.

Baina, zertarako nahi dute Txorokilgo harria? Zer dago guzti horren atzean? Antzeko beste aferratan gertatzen den bezala, ez da erraza proiektu honen benetako interesa argitzea. Canteras de Zeanuri S.L. enpresa Urazca taldearen barruan dago; talde honek errepide, eraikuntza eta trenbide askotako lanak egin ditu, eta azken hilabeteetan obra garrantzitsuak esleitu dizkiote: Bilboko metroko azken lanak, Eibar-Gasteiz autopistako

Erdiz, harrobi handiena

Nafarroako Baztanen 63 hektareako magnesita harrobia irekitzea aztertzen ari dira (11,4 milioi tona mineral). Proiektuak kontrako jarrera ugari sortu du

tunelak, Supersurraren zati bat... Horretaz gain, Urazca AHTa eraikitzeke deialdietan dabil burubelarri sartuta. Honi lotuta, Txorokil harrobiko sustatzaileek Zeanuriko esplotazioaren beharra justifikatzen dute, esanez Arabako merkatuari

begira agregakin gutxi dagoela eta horretara bideratuko dutela: “Hori ez da kasualitatea, AHTaren Urbinako trazatua (Araba) hemen ondotik pasatzen da”, dio Kimetz zeanuriarrak.

Itxi gabeko piramidea

Beraz, badirudi Txorokilgo kareharriak errail batzuen azpian amaituko duela, tunel bateko labarretan ez bada. Itxi gabeko piramide poligonal baten lehen koska dira harrobiak, makroproiektuen dirdiratik ezkutuan geratzen diren leku lausoak, osinbeltzak. Eta agregakin kontsumoak gora egiten duen bitartean –2005ean biztanle bakoitzeko 7,6 tona agregakin erabili ziren eraikuntzarako EAEn eta 14 tona Nafarroan– mendia mokaduka jaten jarraituko dugu, itzulerarik gabeko abiadura handiko bidaia (des)erosoan. ■

<http://www.argia.com/argia-astekaria>
helbidean, harrobiei buruzko bideoa.

Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa) Tel.: 943 801684
e-posta: ondarre@hispavista.com www.acvmultimedia.com/ondarre

«Senarraren pertsuak garbi

Batere uste ez genuela, horra liburu bat: *Bihotz barneko solasak*, izenburu. Bertsoak, Joanes Arrossagarayrenak. Aitzin solasa, bertsolariaren alargun Mayirenak. Eta jo ditugu goiak eta beheak. Hartu dugu autoa, hartu mapa, eta heldu gara Donibane Garazira. Igaro dugu Donazaharre, errepide nagusian mantso, bide seinale guztiei begira. Eta ikusi dugu: Aintzila. Bazter bidean aurrera, 120 arimako herri ttipia. Bentaberri etxea nahi dugu. Karrikan inor ez galde egiteko. Etxeak zerratiak. Noizbait, bizilagun bat. Bentaberri? Ezterenzubi aldera zuzendu gaitu. Bide mehar bihurrian kilometroa egin eta zenbait etxalde mendi magalean. Geratu, berriz galde egin eta heldu gara Mayi Arrossagarayren mundura, XXI. mendeak ukatu nahi digun zokora.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Bihotz barneko solasak. Nola etorri zen liburua-ren istorioa, Mayi?

Lehenbizian, Lakak telefonatu zidan, Baigorriko pertsulari horrek, ea nahi nuenez liburua ateratzea. Baietz esan nion. Gero, Emile Larrek ere nahi zuen, eta horrela. Eta Antonio Zavala ere izana duzu hemen Emile Larrerekin hiru aldiz. Hark lagundu nau.

Garai bateko bertsoak, zure senarrarenak, ditugu liburuan...

Senarra bizi zelarik egin nuen nik hori. Hark paper batean izkiriatzen zituen pertsuak eta nik kaieran garbiki egiten nituen. Hori egina nuen aspaldi. Liburuaren egiteko, aitzin solasa nahi zuen aita Emile Larrek –aita Antoniok ere nahi zuen–, eta egin dut aise! Gauzak buruan nituen eta segidan izkiriatu nuen. Egun guztiz puxka bat, ez da neke izan, bate-re! Buru ona dut, gauzak aise atxikitzen ditut buruan. Orduan, anitz gauza banituen buruan eta ezarri ditut aitzin solasean izkiriaturik.

Mundu bat bildu duzu aitzin solasean. Hainbat pertsona. Apez eta serora. Eta pertsulariak. Eta Ameriketara joanak. Familia osoak...

Oroitzen denak! Atxikitzen buruan! Buru ona dut, hara! Emile Larrek erraten dit: “Buru ona duzu, Mayi!”. Liburuko kontu horiek denak buruan nituen. Noiz hilak eta denak. Eskolako zerak eta. Norekin komunitua, norekin konfirmatua... Denak ezarriak ditut. Liburuan dira! Baionako apezpikuaren izena ere ezarria dut: Paul Moullon. Alduden izan diren alkate, erreto-re... Lehen, bikarioa ere bazen Alduden; orain ez da. Urepel ere ezarria dut: hango apez eta, handik atera diren serorak eta. Ezagutu ere egin ditut, eta ezagutzen direnak aiseago sartzen dituzu. Badira anitz hilak, gaixoak!, baina zer nahi duzu!

Nortasun agiria

Mayi Arrossagaray, baina Mari Etcheverry ezkondu aitzineko izenez. Alduden sortua 1951n, 1977an Joanes Arrossagarayrekin Aintzila herrira ezkondua, senarraren etxera, Bentaberri baserrira. Lau seme-alaba ukan zituzten. Senarra 1998an gazterik hila, berrogeita hamar urte ez zituen, haren bertsoak bildu eta argitalpena prestatu du Antonio Zavalak Auspoa bilduman. Urte askoan Mayik senarraren bertsoak garbi izkiriatzeko baliatu zuen kaiera hartu eta horra liburua, *Bihotz barneko solasak*, alargunak ondu duen hitzaurre jakingarri batekin: “Joanes Arrossagaray, ene espos lagun zena”. Eta zenbat izen eta zenbat istorio aitzin solasean berean. Eta historia. Garai joan baten lekuko pribilegiatua. Aurpegi bakarreko errealitate ofiziala zulatzen digun arroila.

Harritua naiz: buru ona baino hobe.

Aintzila ere ezarri dut. Herri ttipia da eta hemen gutxixeago da baina ezarri ditut hemengo gauzak ere.

Alduden sortua zara, Urepel ere hainbat maite duzu...

Ama hangoa nuen. Ondoan dira Urepel eta Aldude, hiru kilometro, hurran. Xalbador ongi ezagutu dut, haren familia dena ezagutzen dut. Haren emaztea ere hemen zen, Donibanen [Garazi]. Zahar etxe batean da. Badu hiru urte hor dela. Baditu lauretan hogei eta ez dakit xuxen zenbat. Makilarekin korritzen da. Maingu da puxka bat. Biziki emazte goxoa elekatzeko! Ezagutzen duzu?

ki ezartzen nituen kaieran»

Mayi
Arrossagaray
• PERTSONAIA •

Kanbiatu da

“Bizia kanbiatu da, bai. Jendea ere puxka bat, e! Ez sobera onerako. Batik bat gazteria. Gaztea drogan ere sartu da! Eskola fini eta gazte batzuk hemen berean geratzen dira, baina badira hirirat joaten direnak ere: Baionako edo Miarritzeko. Hemengo lekuak ez dira biziki emendatzen: base-riak, laborari etxeak eta. Ene senarrak badiu pertsuak baserriari emanak: ‘Bas-herriak husten ari’: *Bas-herrietan lenago bazen oraiko jenden doblia...* Eta beste batzuk, ‘Laborarien kezak’: *Gauza on guti ikusten dugu hemendik aitzina...* Segur! Kabalen primak eta, sekulan horiek kentzen badiutze, hemengo nekazariak ez dira aise ariko. Asurantzak eta, goratu dira. Ez dakit Hegoaldean nola duten egiten... Alduden eta Urepelen ere bazen hazkuntza, kabala —ardi, behi, zaldi...—, eta bazen kontrabanda ere. Orain ez dut uste. Paketeak eramaten zituzten bizkarrean eta. Ez dakit zer zen han barnean. Zaldiak ere pasatzen zituzten. Etxe aunitzetan bazen kontrabanda. Maizenik gauze ibiltzen ziren. Guardiak ere baziren, bai, eta zenbat aldiz harrapatzen zituzten ere!”

Ez, ez... Alduden ginen, eta Alduden Esnazu. Alduden kartier ttipi bat, eliza ttipi batekin, Esnazu. Nire sortetxea han da: Patxikoina du izena, baina ni Baigorriin, etxe batean sortua naiz. Ama neskato han egona zen eta etxeko andereak eramanarazi zuen hara. Han sortua, Patxikoinen hazia.

Bi anaia ttipi hilak dituzu.

Bai, bi anaia, gaixoak! Ez ditut ezagutu. Bat Jean Mixel, sortu eta hamaika egunen buruan. Bestea Edouard, bi urtetan. Etxean ginen aita-amak eta ni, amaxi xahar bat, osaba bat... Haiek ere hilak dira, adinarekin!

Non ikasi zenuen hain molde garbian izkiriatzen?

Nihaurek. Eskolan Esnazu kartierrekoan ibilia naiz, ez Aldudekoan. Aspaldi zerratia da Esnazuko eskola, badu hamasei-hamazazpi urte zerratia dela, ez baitzen gehiago haurrik. Orain haurrak Aldude zolara joaten dira. Eta hamaika-hamabi urtetan, seigarren mailakoak, Baigorriara joaten dira. Ene izkiria nihaurek ikasi nuen. Eskolan ere berdin nintzen, hara! Beti izkiriartzen dut, ahal bezala. Ez dakit zerk egiten duen hori, eskuak edo zerk! Ez dugu denek berdin izkiriatzeko manera! Nik badut seme bat, haren izkiria ez da leitzen ahal. Itsusia! Eskolan ni baino gehiago ibilia baita, hogei urteak artio! Orain gazteak horrela dira! Aldiz, ni, zerbait beti izkiriartzen eta!

Eskolan ere izkiria ederra. Han euskara gabe, frantsesa izanen zen mintzo eta izkiria...

Bai, bai, frantsesa. Etxean atxiki dugu eskuara. Lagunak elkarrekin eskuaraz ari ginen gu ere! Orain ez da gauza bera. Orduan eskuaraz ari ginen gu! Eskolan frantsesa eta gero, gu, guharen artean eskolatik etxerat, bidean, eskuaraz! Eskolan bazen punizionea eskuaraz mintzatzeagatik, baina ez baikinen haien bistan hartzen! Hamalau urte artio arizan nintzen eskolan. Gero, etxean lanean. Seroretan bi urtez, badakizu. Aldude zolan baziren sero-

Aldude-Elizondo

"Aldudetik, ene auzotik joaten nintzen Elizondora. Bi oren behar duzu Esnazutik harat joateko, eta beste bi jiteko. Goizetik joaten ginen eta han bazkalitzen genuen. Ez zen bestaren estakurua ere. Konparazione, arropak merkeago baitziren, han erosten genituen. Zapatak eta! Aldudetik anitz joaten zen gauzen erosterat! Mendiz ibiltzen ginen, ez baitzen oraingo autorik. Orain bai, Alduden autoan ibiltzen dira Erratzun gaindi. Orduan auto guti zen, baina orain etxe guzietan badira autoak han ere!"

rak, elizatik berehala. Orain ez da gehiago serorarik.

Aitzin solasean hainbat izen dituzu ezarriak, Aldude eta Urepelen sortuak. Anitz dira apez, serora eta elizako jendakiak...

Bai. Lehenago bazen serora eta apez gehiago. Orain ez da gauza bera. Anitz apez eta serora eman du Aldudek.

Beste anitz, Ameriketara joanak dira...

Badira orain ere, ene senarraren kusiak, bost Ameriketara. Kalifornian dira, Chino herrian. Eta ene senar zenak bederatzi urte zituelarik, aita Ameriketara joan zitzaion, diru puxka bat egitera. Bi urte egon zen artzain han, etxean utzirik emaztea, haurra eta bere aita xaharra. Ameriketara zelarik hil zitzaion aita, gaixoa! Gero handik jin zen Joanesen aita. Baina bazituen hiru arreba eta anaia eta haiei behar zuen sosa eman: "Etxe parte". Eta eman zuen. Hori puxka bat gogor zen. Ez zen aise, handik jin eta denei sosa eman behar!

Orain ez da horrelakorik: joaten dena joaten da, ez du sosik banatzen.

Orain ez baita nehor Ameriketarat joaten, segurik! Badira zenbaitzuk, joaten dira itzulia-

ren egitera, norbaiten ikustera. Baina hama-bost egunen buruan, edo hilabetearen buruan heldu dira. Orduan besterik zen: sosa egin behar zuten! Urepel, Aldude, Banka, Baigorri horietarik, baduzu anitz Ameriketara.

Beste batzuk itzuli ziren, Mixel Xalbador eta...
Bost urte egin zituen artzain Xalbadorreko Mixelek. Gero, jin zen, ez zen biziki laketzen nik uste. Hemen ere ontsa da. Haurrak handi-tiak ditu. Hiru alaba. Hiruak kantariak.

Nola ezagutu zenuen zure senar Joanes?

Bankako bestetan. Hilabete honen [ekaina] hondarrean izanen dira. Joan ginen lagunak hara eta hura ere etorri zen. Bazuten kantatzea, Alkatek eta biek, eta han ezagutu genuen. Ez zuen lehenbiziko kantatzea, baina Bankan aski lehenbizikoa. Kantatzen zuen beste herrietan, orduko. Hasia zen gazte, hemezortzi urtetako; gaztetan. Izkiriartzen, hamasei urtetako. Hogeita zazpi urte zituen ezagutu nuenean... Banuen Joanesen aditza, baina ez nuen ezagutzen, hemen baino gehiago kantatzen baitzuen Lapurdin eta kostaldean.

Aintzilara ezkondu zineten, senarraren etxe Bentaberrira...

Mila bederatziehun hiruretan eta hogeita hamazazpian heldu nintzen hona. Baditut hogeita hamar urte etxe honetan naizela. Hona heldu naizelarik, ez dut batere diferentziarik harrapatu. Eskual Herria dena! Aintzila Aldude baino apalago, baina hemen ere ona da. Hemen ere bazen eliza. Eskola ez: zerratia zen ni honat etorri gabe, hiruretan eta hogeita hamazazpia baino lehenago. Baina ene gizona Aintzilan ibilia zen eskolan, eta katiximan ere bai.

Lanean, aldiz, etxeko lanean eta hemendik landa ere bai, Suitzan, Bordele partean... Bre-tainian, Meaux herrian, "betarraba sasoinan". Arbia bezala duzu betarraba. Azukrea egiten da harekin. Parisetik urrunago zen Meaux herri hori. Sasoinetan joaten zen hara. Egiten zuen

Apezik ez

"Donibanen da merkatua. Eskolan, katiximan, komuniatu, konfirmatu... Haur denek Donazaharren egiten dituzte. Ez baitute Aintzilan apezik. Eta Donazaharren ere ez!, Donibanekoak jiten dira. Hegoaldean nola da, apez guti? Apez denak xahar dira hemen. Emile Larrek adina badu, oraino badabil baina. Meza ere ez dugu beti herrian. Ahal bezala. Hilabetearen behin dugu orain meza herrian, eta hura larunbat arratsarekin! Urepelen, ene haur denboran baziren erretorea eta bikarioa, biak ere! Orain erretore batek egiten ditu Aldude eta Urepel. Apez batek! Ez baita apezik! Kanbiatu da hori".

buruila, urria, azaroa eta abendua... Hiru-lau hilabete hor. Zazpi edo zortzi sasoin hartzen zuten. Ezkondu aitzin izaten zen betarraba sasoinan. Ezkondu ondotik behin izan da.

Zu bakarrik utzirik Aintzilako Bentaberrin...

Ez nintzen bakarrik, banituen xaharrak hemen, senarraren aita-amak.

Bankako bestetan ezagutu senarra. Alkatekin zen orduan kantatzen.

Bai. Anitz kantatzen zuen Alkatekin, Mendi-bururekin. Ezponda, Xanpun, Mixel Xalbador... Laka eta Mihurarekin ere kantatu izan du, eta lehenbiziko urteetan Mattin eta Xalbadorrekin. Xalbador, aspaldi hila baita, gaixoa!

Ernest Alkat, Joanesen lehenengo bertso laguna.

Bai, Alkat. Bi horiek gazterik hasi ziren... Alkat ez dugu ikusten gehiago. Ez du kantatzen. Kanbon zen, eri, baina ez dakit orain nola den. Mendiburu ere ez duzua ikusten? Hura, etxean.

Maite duzu pertsua?

Bai, eta Joanes ezagutu aitzinetik ere! Ni haurra eta jiten baitziren Uztapide eta horiek kantatzera Alduderat. Lazkao Txiki eta. Bankako Zubikoa eta... Bankako Iriarte ere ezagutu dut. Onak ziren horiek.

Zertan da pertsulari bat on, ala txar?

Hitz ederrak eta aho garbia baldin badu, hura pertsulari ederra duzu. Xalbador maite nuen, Uztapide ere bai... Enetako, Mattin eta denak onak ziren, pertsulari ederrak. Zubikoak ere bazituen ateraldi politak, irri eginarazteko. Lazkao Txiki ere!

"Hitz ederrak, aho garbia". Nolakoa zen Joanes pertsularia?

Botz ona zuen. Elizan eta, aise kantatzen zuen. Orduan pertsu saioak anitz herritan egiten ziren hemen, arratsarekin. Plazan, trinketan... Elizan ere bai. Behin, Aintzilan egin zuten sabai batean!

**gure!
arteak
euskaraz**

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación
Foral de Bizkaia

Bai, liburuan ezarria duzu: "Behin batez izan zen pertsu saio bat Aintzilen, Idiarteko sabaian. Hor arizan ziren Joanes zena, Ezponda, Alkat, Mendiburu eta Laka hemendik; Hegoaldetik ziren Jon Enbeita eta Amuriza. Hori zen 1981eko maiatzaren 24an. Egun hartan zituen ene senar zenak hogeita hamabi urte betetzen, eta gure haur gehienak, Bernadettek, hamar egun zuen sorturik".

Aspaldi du. Jendea omen zen ontsa han bildua. Orduan ez baitziren belarrak eginak oraino, ez baitzen ontsa betea sabaia, hara! Besta ederra eta jendea bildu. Mixel Xalbador eta Xanpun ez ziren etorriak.

Badira bertso batzuk Joanesenak: "Pertsularitza, norat zoaz?". Galduko ote zen kezka eta arrangura bazuen: *Lehen bertsulariak ainitz gehiago / jenden artean zauden estimatuago...*

Tenore bat izan zen, gazterik ez pertsutan, pixka bat apaldua hemen, Iparraldean. Han ez, Hegoaldean, han beti azkar duzue pertsua. Orain puxka bat iduri du hemen ere. Baina tenore batez ez zen pertsua batere kontu. Gazteak denak frantsesez mintzo, eskuararik ez egiten... Hegoaldean ere berdin? Hala ere han eskuara gehiago baduzu, naski. Pertsularia ere gehiago baduzu. Han beti pertsulari gehiago izan da hemen baino. Xalbador eta Mattinen denboran ere hemen ez zen pertsulari anitz. Han biziki gehiago.

Zure solasa leitu eta irudi luke hemen ere izan direla, baina ez ditugula ezagutzen. Mañex Etxamendi, adibidez.

Hor, omenaldi bat egin zioten Eiheralarreko Larramendi pertsulariari 1982an, eta ezarri zituen zenbait pertsu. Eta pertsu horietan ezarria da behar zela hurren urtean ohoratu Mañex Etxamendi hori, Ezterenzubikoa. Oraino segurik

AZKEN HITZA Liburua

- Ezagutzen duzu Mattinen alargunaren liburua?
- Ez dut ezagutzen.
- Egingo zenuke beste liburu bat?
- Ez, ez. Aitzin solasa badut aski.
- Gauza handia izkiriatu diguzu.
- Uste duzu? Hori ez dut nik erran behar!
- Preziagarria da zuk izkiriatura: hor da Joanes, zure espos zena, eta haren pertsuak; hor zira zu, haren emaztea; hor Aldude, Urepel eta Aintzila. Hor, sasoi bateko pertsulariak. Behar dizugu eskertu.
- Bo!, hartuko duzuia kafe txorta bat? Ez? Har-tazula! Emanen dizut gogotik!

nehork ohoratu gabea da. Biziki pertsulari pollita omen zen, baina izkiriatur. Ez zuen nahi publikoan arizan, omen. Botz tipia zuela eta ez da plazetan behin ere arizan. Hura ere zaharturik hila da. Nik ez dut ezagutu, ene senarrak ezagutu du.

"Euskal Herriaren agonia" ere kantatu zuen Joanesek. Horrela ikusten zuen gure herria, hiltzera zihoala?

Ez batere! Horrela emanak dira pertsu horiek, zerbait eman behar eta! Sujeta hartzen dituzte pertsulariek. Joanesek erraten zuen sujeta-rekin aiseago ari zirela. Eta egiazkoa balin bazen sujeta, aiseago. Enetako ere, zerbait baldin

bada gertatua, hura ederrago da. Ene ustez.

Aitzin solasean kexa zara bestak eskas izanak direla Aintzilan.

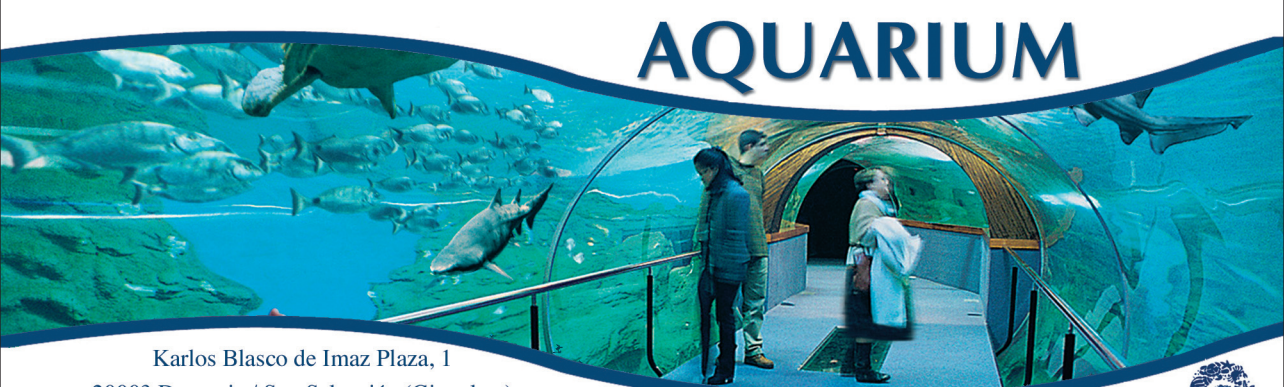
Ni heldu naizelarik hemen bazen besta. Gero, bederatzia urtez egon da bestarik gabe. Eta, orain, joan den urtean hasiak gara egiten. Botzetan samurtu baitziren, puxka bat. Ezarri dut liburuan hori! Iduri du orain arranjatu direla. Ez dakit... Besta pollitak egiten ziren. Jendea ere biltzen zen auzo herrietarik! Beharrik, orain berriz hasi dira.

Diote ez dela aise bertsulariaren emazte izatea, neke dela.

Enetako batere ez!

Zuk Joanes senarraren bertsoak izkiriitzen zenuen kaieran.

Hark bazekien maite nuela izkiriatzeara, eta maite nuela pertsua. Hark izkiriitzen ez zuen halako gustua, eta ni hartzen nintzen gogotik. Hark marratu egiten baitzituen pertsuak, nik orduan garbiki egiten nituen paper batean, kaieran ezarri. ■

AQUARIUM

Karlos Blasco de Imaz Plaza, 1
20003 Donostia / San Sebastián (Gipuzkoa)
Tel: 943 44 00 99 • aquariumss@aquariumss.com • web orria: www.aquariumss.com

Irudian, Joar Najib
poeta herrikoia.

Palestinako bertsolariak

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

2007ko uztailaren 1a

ARGIA

17

Haddayeh

Poeta herrikoia

Konfuzio Txinako filosofo handiak esana utzi zuen, “herri bateko kultura ezagutu nahi baduzu, lehenik eta behin, herri horretako ahozko tradizioa, edo poesia herrikoia, ezagutu beharra daukazu”. Alegia, eta interpretazio interesatu bat eginez, pentsa daitekeela, kultura bat bizi den lekuan –eta kultura bat dagoen lekuan herri bat dago–, badela bertsolari bat.

Esan nahi da, herri orok baduela bere bertsolaria, eta ez Euskal Herriak bakarrik.

AMETS ARZALLUS

Argazkiak: Txomin Txueka

PERNANDO AMEZKETARRA baino lehen ere izango zen norbait. Duela zazpiehun urte, adibidez, Granadan, eta ez Errezilgo baserrian, baizik eta Andaluziako Granadan, al-Andalusen, arabiarrek egon ziren, eta orduan entzuten omen ziren gizon batzuk arabieraz, kantuan, inprobisatzen. Ordukoa da arabiar historiak jaso duen lehen poeta herrikoia ezaguna: Gben Gazman, lehen haddayeh, arabiar bertsogintzaren aita. Baina Mahoma urte batzuk lehenago bezala, kultura ere lur santurantz hurbiltzen joan zen Espainiatik ihesi, eta bidean, poeta herrikoien hazi batzuk erori ziren Marokon, Tunisian, Egipton, eta beste herri arabiar askotan. Urteak pasatu eta gero, ikus daiteke, uztarik oparoena Palestinan eman dutela.

Herriaren ahotsa

Noh Ibrahim Haifakoa, Shehade, El Jalamawi... Poeta herrikoia palestinar asko izan dira, eta onak, ulertzen dutenek diotenez. Herriaren ahotsa omen da poeta herrikoia, eta herri isilduak eta sufrituak are gehiago gurtzen du bere ahotsa

lau haizetara zabaltzen duena. Horregatik da, agian, inprobisazioaren tradizioa errotuagoa palestinarren artean. Sirian ere badira, eta Libanon ere bai, eta pixka bat gehiago miatuz gero azalduko dira berriak. Baina arabiarren artean ezagunenak palestinarrek dira. Noh Ibrahim adibidez. Poeta herrikoia iraultzailea esaten zioten, Haifan jaioa 1936an, 1948ko Nakba, desastrea arabieraz –Israelgo Estatua aldarrikatu zen urtea–, bere larruan ezagutu zuen, eta min horri kantatu zion sarri. Baina ez Ibrahim bakarrik, XX. mendeko poeta herrikoia gehienak izan dira hitzaren gudariak, minaren kantariak. Eta maitatuak. Gaur egun ere, ezkontza gehienetan ikusiko da, eta manifestaldi bukaeretan zer esanik ez, poeta herrikoia bat herriari kantuan. Batez ere Palestinako iparraldean, Jenin inguruan, Nabulusen, Tulkaremen, edo Kalkilian. Eta baita Galileako eskualdean ere, Libano eta Siriako mugamugan, munduak Israel deitzen dion Palestinako lur apartatuan.

Baina Israelen okupazioak herri oso bat zauritzen du, eta baita herriko kultura ere. Poeta herrikoia, batez ere bigarren intifadaz geroztik, askotan egoten dira plazara ezin joanez, eta etxeko bakardadean kantatzen du bertsolariak, bertsolari tristeak. Lehenago Jordaniara, Libanora, Siriara, Kuwaitera eta beste herrialde arabiarretara maiz joaten ziren poeta herrikoia palestinar sonatuenak lekuan lekuko bertsolariekin kantatzera. Aspaldion, israeldarren kontrolak oso gutxitan uzten diete kanpora ateratzen, eta Jenin inguruko ehun bat bertsolariek Jenin inguruan kantatu behar dute. Mousa Hafez bakarrik da –askok onentzat jotzen duena–, israeldar herritartasunaren jabe denez, Palestina historiko osoan ibiltzen dena kantuan. ■

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Shaban Muthana, bertsolaria

«Esanahiak, errimak eta ahotsak dute garrantzia»

Shaban Muthana Jenineko poeta herrikoia da, afizioz eta ofizioz inprobisatzailea. “Ez naiz ni onena” umiltzen du ahotsa, baina “bai” aitortu du apal, 1996an jokatu zen Palestinako poeta herrikoien txapelketa, berak irabazi zuela.

Guk adineko jendea ikusi dugu, berrogei urtetik gorakoak denak, baina ba al daude poeta herrikoi gazteak?

Bai, badira. Poeta herrikoi gazteena nire lagun baten semea da, zortzi urte ditu, eta dagoe-neko kantatzen du. Ez du aitak bezala kantatzen baina ikasiko du. Nire herrixkan, Jeninen iparraldean, badira hamar haur kantatzen dutenak, beste herri batean ere sekulako jende pila dago kantatzen duena. Batez ere Palestina iparraldean baitago tradizioa errotuen. Eta Belebena joaten garenean iruditzen zaie zerbait magikoa egiten ari garela, sorginkeria bat, ez dutelako hainbesteko tradizioarik.

Nolako ekitaldietan kantatzen duzue?

Ezkontzetan kantatzen dugu batez ere, baina poeta herrikoien ikuskizunak ere izaten dira, eta manifestaldietan ere aritzen gara. Palestina osoan kantatzen dugu, eta Jordaniara ere joaten gara, eta beste herrialdetara, palestinarrak dauden lekuetara batez ere.

Zenbat luzeko saioak egiten dituzue?

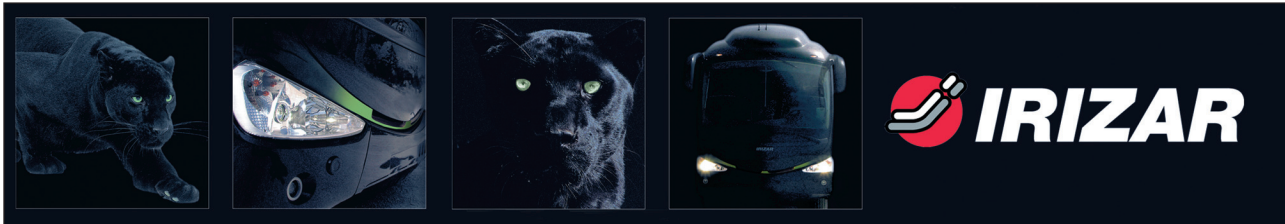
Batzuetan hiru orduan kantatzen dugu, bestetan ordubete baino ez. Ezkontza batzuetan bi

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Poeta herrikoia nola ikusten du jendeak, herritar xume bezala, poeta handi bezala, politikari bezala, intelektual bezala...?

Tira, esan nezake denetik dela pixka bat, poeta herrikoia bada politikaria, bada poeta, eta baita intelektual ere. Baina ez dago horregatik herriarengandik urrun, alderantziz, poeta herrikoia herriaren mailan dago. Oso pertsona sinple bezala ikusia da, herriak ulertu egiten baitu zer esaten duen, bere hizkera herriarena bezalakoa delako. Horregatik dago hurbil.

Babeslea: Irizar

2007ko uztailaren 1a

ARGIA

19

Palestinako taupadak

egunetan jarraian kantatzen dugu: lehenengo gauean, henna deitzen dioten ospakizunean, pare bat orduz edo, eta biharamunean, egunez, ezkongaiak kalean desfilatzen duten bitartean gu beraiekin batera joaten gara bertsoak kantatuz. Ordubete pasatzen dugu normalean, baina kalea luzea bada are gehiago.

Zenbat saio izaten dituzu urtean?

Nik ehun bat saio edo egingo ditut. Baina batez ere hiru edo lau hilabetetan kontzentratzen dira saio horiek. Uda izaten da kantatzeko garaia, hasi ekainean, uztaila, abuztua, eta irailera arte, lau hilabete horietan biltzen da saio gehien, ezkontzak ere orduan egiten direlako.

A capella kantatzen duzue, eta nahiko melodia erritmikoetan. Baina zer da zuen bertsoaren barruan gehien baloratzen dena? Zeri jartzen dio jendeak arretea batez ere?

Errimari, esanahiari, eta nahi edo ez ahotsari. Niretzat garrantzitsuenak esanahia da, ondoren errima, eta azkenik ahotsa. Baina denak dira beharrezkoak. Alferrik da esatea “ni poeta herrikoi ona naiz eta oso bertso sakonak idazten ditut paperean”, gero hori kantatzeko ahotsik ez baldin baduzu. Eta alderantziz ere berdin-berdin gertatzen da, alferrik da sekulako ahotsa eduki eta oso ongi kantatzea botatzen duzunak ez baldin badu esanahirik, horrek ez du balio. Dena behar da.

Nondik hasten zara pentsatzen kantatuko duzuna?

Ez dut pentsatzen zehatz-mehatz honekin hasiko naiz, gero hura esango dut, eta azkenean harekin bukatu. Gehiago da hasi eta segitu eta bidean joan sortzen.

Baina bost segundo pasatzen dituzu hasi aurretik...

Bost segundo asko da! Gehiegia! Bi segundotan pentsatu behar da, eta hasi. Bi segundo horietan zer pentsatzen duzun? Gaia aukeratzen dut, zeri buruz hasiko naizen kantatzen, eta gero hasi, ea zer ateratzen den. Eta nire kantu-kidea hasten baldin bada hari entzungo diot, eta entzun bitartean erantzuna pentsatu. Adibidez herrixkari buruz kantatzen baldin badu, eta herrixkan bizitzearen onurak, nik hiriaren alde nola egin pentsatuko dut. Baina gaiak orotarikoak izan daitezke. Kanta diezaiokegu herriari, esperantzari, neska ilehoriei edo beltzaranei.

Umorearen bila jotzen duzue gehienbat?

Ez umorearen bila bakarrik, denetik. Poeta herrikoiak egoera batean jartzen den pertsona da, eta orduan egin behar du egoerak nahi

duena, eta egoera horretan berak nahi duena, batzuetan dramatiko, bestetan komiko.

Normalean bi izaten zarete?

Bai, gehienetan bi kantu-lagun izaten gara, gerta daiteke lau izatea ere, baina onena birekin izaten da.

Txapelketa ere egin zenuten 1996an...

Bai, 1996an egin genuen Palestinako poeta herrikoien lehenengo txapelketa, eta zoritxarrez azkena ere bai. Ordutik hona gure egoerak okerrera egin baitu, eta gaur egun oso egoera zailean bizi gara, leku ezberdinetakoak ezin elkarturik. Eta ezinezkoa da txapelketa egitea. Baina 1996an egin genuen Palestina osoko poeta herrikoiek parte hartu zuten txapelketa. Izen ematea librea zen eta guztira hirurogei bat aurkeztu ginen. Hiru egunetan jokatu zen.

Nola epaitzen zen?

Arabiar linguistikan adituak diren zazpi pertsona ziren epaile, batzuk Nabulusekoak, besteak Bir Zeiteko unibertsitatekoak, doktoreak eta. Zazpi epaileen irizpidea bertsoa hiru eratarata neurtzea zen: neurtzen zuten lehenik esanahia,

gero errima, eta gero ahotsa. Horren arabera, adibidez batek zazpi puntu emango zizkidan niri, beste batek bederatzi, eta beste batek zortzi. Eta puntu horien guztien batura egiten zen gero ikusteko nor pasatzen zen aurrera eta nor ez. Hamarren gainean epaitzen zen bertso bakoitza.

Eta zuk irabazi...

Bai, baina ez zen batere erraza izan. Jokatu ziren finalerdiak, finala, eta azken txanpan Nabuluseko bat eta ni gelditu ginen. Azkenean nik irabazi nuen. Laurehun pertsona zeuden ikusten. Baina esan dizut, ez zen erraza izan, oso poeta onak zeuden.

Baina Mousa Hafez ez omen zen aurkeztu.

Ez, egia da, poeta herrikoirik onena Mousa Hafez da, bera da saio gehien egiten dituenak, berrehun bat jardunaldi izaten ditu, eta ez zen aurkeztu txapelketara. Ez zuen parte hartu nahi izan.

Bukatzeke, okupazio egoerak zenbat eragiten dio poeta herrikoien jardunari?

Askok eragiten dio, hemen dena lotua dago. Orain oso egoera zaila bizi dugu. Alde batetik ez dugu mugitzeko askatasunik, eta gainera oso egoera ekonomiko txarrean gaude. Gu profesionalak gara, ezkontzetara joan eta kantatzearen truke dirua irabazten dugu, beraz egoera ekonomikoa txarra bada horrek gu ere asko hunkitzen gaitu. Lehen baino gutxiago kantatzen dugu. ■

PHOTO © TXOMIN TXUEKA

Bassam Salhi, koalizio gobernuko Kultura ministro-ohia

«Nire lana ez da kultura ideologikoa sustatzea»

Elot herrixkakoa da, 1948an Israelek okupatu zuen azken hiri palestinarrekoa. NBEn banaketa lerroaren arabera, Palestinako estatuaren barruan gelditu zen, baina israeldarrek okupatu egin zuten, konfiskatu, eta orain Tel Aviveko Ben Gourion aireportua eraikia dute Salhiren arbasoen lurretan. Ondorioz, Bassam, Alamari errefuxiatu kanpamentuan jaio zen, Ramala ondoan. Lehen aldiz hamahiru urte zituenean atxilotu zuten, Israeleko soldaduen kontra harriak botatzen ari zelako. Gero Soziologia Politikoa ikasi zuen, eta Alderdi Komunistakoa da. Mahmoud Abbasek desegin berri duen koalizio gobernuan, Kultura ministroa zen.

Ministerio ezberdin asko daude gobernuan. Bakoi-tzaren garrantzia eskala baten arabera sailkatuko bagenu, non kokatuko litzateke Kulturakoa?

Uste dut garrantzitsuenetakoa dela. Palestinako politikari askok pentsatzen dute Kultura Ministerioa marjinala dela, ez dela garrantzitsua, baina ez. Gure bizitza politiko eta sozialean oso garrantzitsua da kultura. Kultura da palestinarren bizitza gehien babestu duena, batez ere 1948a eta Nakba eta gero, harreman kulturek lotu gaituzte. Palestinarrak bere lurra galdu zuen, bere bizitza demografikoa, bizitza ekonomikoa, eta leku askotara zabaldu zen. Urruntasun hartan amets batek egiten zuen denen arteko batasuna, eta amets horiek ekintza kulturalen bidez adierazi dira.

Zenbateko laguntza ematen dio Palestinako Gobernuak kulturari?

Kulturari ematen zaion aurrekontua oso urria da. Gure misioetako bat hori handitzea da, eta espero dut azkenean aurrekontu orokorraren %1 bideratuko dugula kulturara, baina oraingoz hein horretatik oso urrun gaude. Guk 3,5 milioi dolarreko aurrekontua dugu urtean eta hori ez da ezer. Zenbait Gobernu Kanpoko Erakundek ere aurrekontu hori dute. Gainera, arazoa da aurrekontu horren zati handi bat langileen soldatetan joaten dela, eta azkenean 150.000 dolar baino ez zaizkigu gelditzen kultur ekintzetan xahutzeko. Beraz, gure helburua kulturarako iturri bereziak aurkitzea da, baita sektore pribatuan ere.

Eta aurrekontu txiki horrekin nolako lana egitea pentsatzen duzue?

Hilabete honetan bilera handi bat antolatzen saiatzen ari gara kultur politika zehazteko. Beraz, ezta-

– Palestinako taupadak

baidatu beharko dugu kultura arloko aktore guztiekin, baina hiru puntu nagusiren inguruan zentratuko gara: alde batetik, folklore tradizionala eta kultur bideak babestea eta garatzea. Hori oso garrantzitsua da, eta ez da kultura kontua bakarrik, afera nazionala da, gure folklorea eta gure tradizioa lapurtzen saiatzen ari direlako. Beste aldetik, talentua nola garatuko dugun eta ekoizpen kulturala nola bultzatuko pentsatu beharra dago. Eta azkenik, nola lortu kooperazio handiagoa kultur taldeen artean. Horretarako azpiegitura handia behar dugu. Uste dugu sor ditzakegula zenbait talde nazional. Haurren antzerki talde batekin hasi beharko genuke, eta uste dut udara honetan ikus-terko moduan izango garela. Hori Kultura Ministerioak sostengatua izanen da. Bestalde, haurrentzat egokitutako liburuak edukitzea ere nahiko genuke.

Guk beti entzuten dugu Mahmoud Darwishen izena, baina ez da aurpegi bakarra, zenbat izen gehiago ditu Kultura palestinarrak?

Jakina, Darwish eta bere poemak dira palestinarrak herriaren isla. Oso harro gaude kanpokoek Darwishengana jotzen dutenean, baina Palestinako kultura ez da Darwishera mugatzen. Izen gehiago ere aurkitu daitezke. Abu Salma, Samee al-Qasem, Emil Habibi bestela, Palestinako idazle ezagunenetarikoa, eta sonatua arabiar idazleen artean ere. Saher ere bai, ironiazko nobelista, oso idazle garrantzitsua.

Ba al duzu irakurtzeko denborarik?

Ez askorik jakina, baina batzuetan irakurtzen dut. Kartzelan egona naiz behin baino gehiagotan eta hura leku ona da irakurtzeko.

Palestinako kultura bat dago, eta Palestinako kulturak daude?

Biak dira egiak, leku askotan bizi baikara. Horren eraginez gure kultura modernoagoa da leku bakoitzean sedentario dagoen kultura baino. Baina nahiz eta lur askotan sakabanatuak egon, palestinarrak kultura nortasun bakoitza bezala lantzen dute. Eta borrokarako ere oso erreminta garrantzitsua da kultura.

Komunista zara, zenbateko indarra du komunismoak Palestinan?

1991n Alderdi Komunistak bere izena eta bere programa aldatu zituen Palestinan, eta uste dut ordutik hona ezkerreko alderdiek ez dutela beren garairik onena bizi. Uste dut ezkertiarrok Palestinan ezkerak duen bidez argitasun gehiago eman beharra dugula. Sobietar Batasunean eta beste leku batzuetan gertatutakoa adibide ona zen erakusteko sozialismoak ez duela bide bat bakarrik. Eta esperientzia berri garrantzitsuak ari dira gertatzen Hego Amerikan, adibidez Chavez Venezuelan, edo Kuban, eta Palestinan berriz ere pentsatu behar dugu ezkertiar bezala zein diren ildo nagusiak, bai herriari dagokionez, bai demokratiaz, bide sozialez, erlijioaren eta demokraziaren harremanaz, emakumeen eskubideez.

Zer da Palestinan ezkertiar izatea?

Orain, zoritxarrez ezkertiarren figura nahasia dago. Nire ustez ezkertiar izatea ez da kontzeptu bat, pertsonala da, baina ezkertiarren arteko eztabaiden ondoren aurkitu beharko dugu galdera horren erantzuna. Berdin gertatzen zaie Hamasi eta Al Fatahi ere. Palestinako bide ekonomikoari buruz, ez dago garbi zein den Hamasen erantzuna, zein Al Fatarena, eta talde ezkertiarrek ere ez dute erantzun propiorik. Hori eztabaidatu egin behar dugu. Beraz zure galdera oso garrantzitsua da ezkertiarrentzat, ez delako aski orain eraikia dugun pentsamendua.

Eta zer da kulturaren ezkerrekoa izatea?

Uste dut ministro bezala nire lana ez dela kultura ideologiko bat sustatzea. Baina orokorrean nik sinesten dudana kulturaren punturik garrantzitsuenak jakintza da. Nola lor genezakeen jakintza norberak pentsatuz eta norberak galderak eginez. Bide horretatik uste dut kultura progresibo bat sortuko dugula. Uste baitut jakintza balore handia dela eta horrek erakusten duela aurrera egiteko bidea nondik datorren. ■

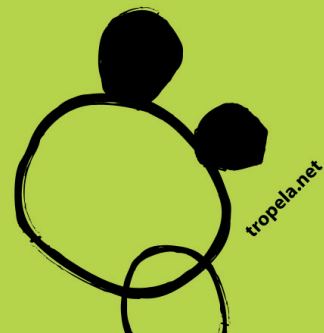
<http://www.argia.com/palestina>
kanalean, bidaiaiko ikus-entzunezkoak.

Aurtengoan ere, Tourreko tropela Mediterraneora!

**Abian da tropela.net:
tourra, sarean, euskaraz, eta sariekin...**

Izen ematea dohainik.

Izena emateko epea: larunbata, uztaillak 7, 15:00tan

UPN - PSN bilerak sekretuak
euskaraz egin izan balira...

!!! ETA
ZER
ERRANEN
DIOGU
ZABALETARI ?

NAHI BAI!

Never mind Pollock

Jackson Pollock taularen gainean bermatzen zen, isopatik behera isurtzen zitzaion pintura iluna oihala zurian barreiatzeko. Haren obrak denboraren botereaz egina dirudi. Ez dakit martiztarrek eta errebol-taz sodomizaturiko irakurleek astirik dutenez lana bururaino eramateko. Erakunde armatuak bederen ez die gogoetarako tarterik uzten, tregua iragarri eta zenbait hilabete beranduago tipustapastean haus-ten duenean. Badakigu arazoak betikoan daudela, badakigu poesia idaztea ez dela hain zuzen borrokaren bihotz, badakigu asko eta sobera, malgu eta ezjakintzat baldin bagauzkate ere. Euria ari du Baionan eta ttant-tak leihotetan zartatzen dira, behialako Jackson Pollocken tinta malkoak bezala.

Ahantzia dugu erabat gauzen bukatzeko denbora behar dugula, denbora premiazkoa halaber bakea lortzeko, denbora gehiago orai-naski bakerainoko urratsaren luzamenaz ohartzeko. Helburuak eta irabaztea goi-mailan jarriak dituen jendartean gara: dirua, boterea, ohorea. Ez dugu besterik nahi, erakunde armatuak barne. Politika negargarriak egitura-tzen dira lehia horren ardatz, zerbitzatzen dudan kide haserretuak uste duelarik estresatua delako garaileen herronketan dagoela, hau da, G8an arraila mozkorra ikusi den –salbu Frantziako telebistetan–, Sarkozy lehendakari berriak goretsiriko “goizik jeikitzen diren frantses (euskaldunen)” multzo zoriontsuan. Baina zertarako balio du azkorrian esnatzeak, Josik aipatzen dituen sonanbulo horien antze-ra, egunak dirauen hogeita lau orduetan pairatzeko? Sokratesek eska lezake zer on eta zer eder konplitu duten eguzki-argitan? Zergatik ez dute bizitza den mihise zurbila, Jackson Pollockek zegien moldean emeki hornitzen?

Bospasei hamarkada duela lanak bere zatia baino ez zuen betetzen.

Itxaro Borda

Errro

Basterrutxea

Gaurkoan bizitza osoa itotzen du. Lanak eta batzuentzat jada ulertezin bilakatua zaigun *borro-kak*. Nehor ez da lanetik kanpo daukan denbora librean dituen debaldeko egintzetaz mintzo. Ez da zilegi. Garai batean lanak, kultura, kirola edo elkar-te-hara-honatak baimentzen zituen, lanean ari ginen fun-tsean aktibitate horietan gero ausatzeko. Mende bitxia dugu:

denbora libre daukagu denek, ez denek ordu berdinetan bistan da, eta ez dakigu zer egin libertate horrekin, batetik diskurtso ofizialak denbora libre desbalorizatzen duelako, alabaina alferkeria zitala da, eta bestetik hainbeste gizaki langabe izanez, denbora libreaz gozatzea indezentea bihurtua delako. Jackson Pollockek ez zukeen, moralki zirikatu Europa zati honetan ukaldi xheka margorik onduko.

Gobernu nazional-liberalet dagiten eran denbora librearen ideiarekin, erakunde arma-tua borrokarako deiak inarros arazten dituela-rik euskalduntasunarenarekin jostatzen da. Ematen du ez duela nehondik, euskaldunta-sun libreaz plazara gaitzezen desiratzen, alde-rantziz, euskalduntasuna tatxa, bekatu, mututa-sun, gurutze, kalbario, kopeta-apal eta ahalke bedi, borrokak iraun dezan, borrokak, erakundeak berak alegia, sekula ez, atsegin, askatasun indibidual edo fribolitate soil. Atzo, Mauletik etxerakoan, Arruta zeharkatzean, eki-sartze zoragarria miretsi dut, *profundo car-mesi* bezain gorri. Nahiago dut zeruaren gorritasuna, gure-gureak izan arren aitzaki desbi-

deratuen alde omen eror litekeen odolarena baino. Pentsatu dut, era-kunde armatuak eta uhin urdinetan hedatu-riko ideologia nazional-liberalak ez zidatela Larrunen gibe-leko eguzki itzaltze erral-doiaren harrotasuna ebatsiko eta oroitu naiz Jackson Pollock-ek ez zuela egundaino tinta gorri-rik erabili.

Never Mind. ■

Mende bitxia dugu: denbora libre daukagu denek, ez denek ordu berdinetan bistan da, eta ez dakigu zer egin libertate horrekin, batetik diskurtso ofizialak denbora libre desbalorizatzen duelako, alabaina alferkeria zitala da, eta bestetik hainbeste gizaki langabe izanez, denbora libreaz gozatzea indezentea bihurtua delako

Joseba Azkarraga Etxepibel

SOZIOLOGOA, HUHEZIKO IRAKASLEA

Politikaren neurosia, neurosiaren politika

Neska batek hitz egin zidan harreman mingarrietara lotzeko zuen erraztasunaz: gizon eredu bat komeni ez dela ondotxo jakin, baina beti halako batekin topo egin, bai bitxia. Eta komeni denarekin, ezin biderik egin, hori alukeria. Bizitza, gizon kaltegarrien hurrenkera gisa antola daiteke, noria bailitzan. Inertzia, konpulsioa, errepikapena.

Inkontzientearen subjektuak gara, izan ere. “Pentsatzen ez dudanean lekuan, hantxe nago” zioen Lacanek. Portaerak geureak dira, sarri ez gara euren jabeak ordea. Geure motibo agerikoetatik harago, beste zerbaitek gertatzen ari da beste nonbait. Beste leku horretako bizilagunak gara, horren susmo izpirik izan barik.

Errepikapenerako konpulsioak egiten du neurotikoa. Bizipen mingarriak errepikatzeke joera bitxia dugu espezie honetakook, askoren identitatea hortxe eraikitzeraino. Absurdua da oso: subjektuak ezin dio uko egin zenbait esperientzia “gozatzeari”, nahiz esperientziok traumatikoak izan. Inertzia, konpulsioa, errepikapena.

Fairbairn psikoanalistak tratatuak jasotako umeekin egin zuen lan. Harrituta ikusten zuen umeek euren guraso borrarroenganako azaltzen zuten atxikimendua, leialtasuna. Harremanean ez zegoen plazerrik, mina bai- zik, sufrimenduaren amaraun likatsua desio zuten ordea. Gurasoengandik aldendu eta objektu alternatiboak hautatu ordez, umeek sufrimendua hautatzen zuten konexio gisa. Nagusitan, zelan ez, besteen- gandik horixe itxaroten zuten: konexio mingarria.

Ahalmen miresgarria dugu esperientzia samin- garriei itsatsita bizitzeko. Hor badago espezia sakon definitzen duen zer- bait. Fairbairnek esan zigun, Freud maisuari kontra eginez, libidoak ez duela plazerra bilatzen, ezpada objektua bera: besteekin konexioa bere horretan helburu da. Konexio mingarria baino mingarriagoa dela konexiorik eza, zelanbait.

Esaiozu neurotikoa oinazearen noria absurduak baduela alternatibarik; esaiozu laguna duzun neskari mina besterik ez diola ekarriko gizon horrek; esaiozu beste haren begiei dariela zaintzaile onaren distira. Esaiozu, arren, baina nekez lortuko duzu ezer. Gaixok ez baitu erraz uzten gaixotasuna. Ez du nahi.

Ez da masokismoa, ximpleegia litzateke hori. Arrazoi sendoak ditu: neurosia eta honen sintomak bere izaeraren parte dira. Bera da gaixotasuna. Ez dago bizitzarik, ez dago errealitate- rik gaixotasunetik harago. Hortik harago, amildegiari egin behar zaio aurre.

Politikan, konexio mingarrietara pasa gara berriro. Nire begietara, ausardiaz gain intentzioa falta izan zaio Madrili. Eta beldurra agindu diogu elkarri: bizkartzainak nonahi, errepresioa nahi beste. Inertzia, konpulsioa, errepikapena.

Poloniar batek hemeretzi bat urte koman igaro eta, esnatzean, dena aldatuta aurkitu ei du: erregimen komunistan lokartu zen eta kapitalismo globalean esnatu da. Euskalduna izan balitz oster, auzi politikoa ez beste guztia aurkituko zukeen aldatuta.

Hemen, neurotikoa antzera, badirudi portaera patroia bati itsatsiak gaudela, inertzia automatari josiak. Norbere buruaren kalterako bada ere, hortxe, temati. Eta leku guztietan dago portaera horren alerik: borroka armatuan, estatu- biolentzian, zein gestio- gintza autonomistan.

Han-hemenka barreiatu- rik ale horien beldur- rik handiena desioa errealitate bihurtzea ote den: arerioa behin betiko desagertzea. Bertan sostengatzen baitira.

Finan, aleok han-hemenka nagusi direneko zirkloari ekin zaio berriro: aldaketa baino inportanteagoa da identitatearen auto- produkzioa, errepikapena, inertzia.

Saihestu da auto- transformazioa. Saihestu da amildegia: identifikazio- erreferentzien galera, identitatearen disoluzioa.

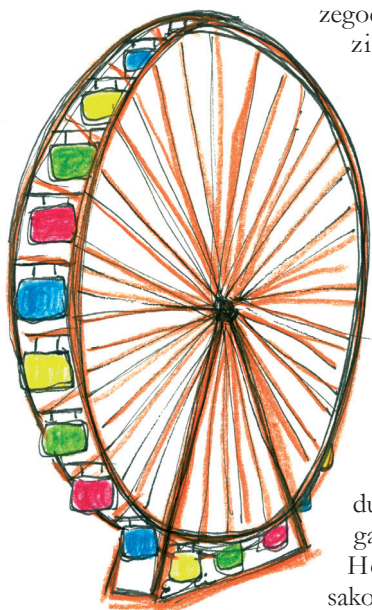
Inertzia, konpulsioa, errepikapena. ■

KARLOS CORBELLA

Hemen, neurotikoa antzera,
badirudi portaera patroia bati
itsatsiak gaudela, inertzia automatari
josiak. Norbere buruaren kalterako
bada ere, hortxe, temati

Koldo Aldalur

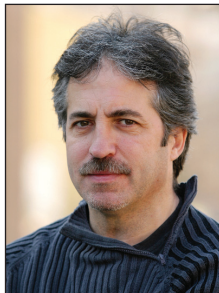
KAZETARIA

Eta horrela

Kirolean, pribatuaren eta publikoaren arteko borroka gertatzen ari da gaur egun. Federazioak, hainbat kirolatan bederen, indarra eta eragina galtzen ari dira nabarmen, eta arlo pribatuak lekua kendu dio, sinbolikoki besterik ez bada ere, publikoa zenari.

Pare bat adibide, zertaz ari naizen argitzeko: Pilota profesionalean ari diren bi enpresa nagusiek, Aspek eta Asegarcek, egutegiko txoko guztiak torneoz bete dituzte. Uda parteko pilotazaleen zita nagusiak, gutxienez dozena erdi bat bai. Eta, horietaz aparte, txapelketa izena hartu duten torneoak, txapelketa izendatu dituztenak, beste mordo bat: lau koadro eta erdikoak erreinu zaharrean, eta erreinu zaharra zenean, buruz burukoa eta binakakoa. Azken hauetan agertzen da garbier publiko eta pribatuaren arteko kontraesana. Enpresa nagusiek erabakitzen dituzte datak, pilotalekuak eta pilotariak. Zenbat eta zeintzuk, eta jakina, enpresa bati dagokion legez, kirol esparrutik gaindi jartzen dituzte euren helburu ekonomikoak; xoxak, alegia.

Eta horrela, Nagorek edo Otaegik esate baterako, nahiz eta euren maila sarri erakutsi duten kaiola barruan, ezin dituzte, txapela preziatuaren itxaropenean, izen handiagoa eta sarri joko gutxiago dutenen aurka indarrak neurtu. Euren akatsa, enpresa txikietan ari direla. Eta horrela, hoge pilotari aurkezten dizkigute maila nagusiko buruz burukoan; zaleok jakingo ez bagenu bezala, ez lehen eta ez orain, inoiz ez direla izan lehen mailako hoge pilotari. Eta horrela, produktua saldu behar delako jakina, ofizialtasuna ematen

DANI BLANCO

diote, eta ondorioz, ematen diogu, pribatua denari. Eta inor gutxi jarri ohi du zalantzan Irujo, Barriola, Titin edo Eulate direla txapeldun ofizialak. Eta horrela, galdera zuzena: esku pilotako enpresa txiki batek, Ordagok, Garfek edo Frontisek kasu, bere pilotariekin torneotxoa antolatuko balu, hango irabazlea ere txapeldun handien zerrenda disdiratsuan, Atano III.aren, Gorostizarekin, Retegitarrekin, Galartzarekin, Gartzia Arinorekin, Azkaraterekin edo Irujorekin batera jarriko al lukete? Ez, jakina.

Hauk, esku pilotari dagozkionak. Baina palaz, zestaz, erremonteaz edo pilotan aritzeko beste edozein modutaz arituko bagina, antzeratsu.

Herri-kirolen munduan ere bada, azken bolada honetan, publiko eta pribatuaren arteko erlazioa islatzen duen aferarik. Txapartegik eta Lasak jokaturiko aizkora eta sega apustuan, federazioak bere arauak ezarri nahi izan ditu eta kontratu pribatua adostu zuten kirolariak ez datoz bat. Federazioaren nahia, belarra ebakitzean txukuntasuna eta honek leharzkeen isunak, kirolariena, eurek mahaian eginiko tratua errespetatua izan dadila. Federazioko epailerik gabeko apustua? Eta zergatik ez?

Beraz, apustua ez dago bakarrik kirolariak jarritako egunean eta izendatutako plazetan. Apusturik garrantzitsuena bulegoetan dago. Kirolarien iritziak eta erabakiak aintzat hartu eta errespetatuz hartutako erabakiak izango dira federazioen apustua. Mikel Laboak abestian dioen bezala “inor ez inoren menpean, nor bere buruaren jabe”. ■

«
Apustua ez dago
bakarrik kirolariak
jarritako egunean
eta izendatutako
plazetan.
Apusturik
garrantzitsuena
bulegoetan dago
»

TXANDAN

Juan Ramon Makuso

Bihozgabea

Jendea badabil kaletik anonimatu osoz. Eta bakoitza bere amarena da. Eta ama bakoitzak bere seme-alaba du. Hau horrela izanda, nire buruari galdetzen diot nolatan ama eta seme-alaben artean etena sortzen den; are gehiago haustura bat. Badirudi, horrelako egoeratan, biologiak, besterik gabe, agintzen duela, eta zilbor-hesteko marka, hori baino ez dela: marka bat. Baina haustura fisiko horrek, zilbor-hestea moztearena, badu bere eragina. Batzuek ez dugu onartzen, beste batzuek bai, eta ondorioak oso ezberdinak dira. Akaso ez diogu gehiegi erreparatzen gertakizun horri, gure bizitzako

lehenengo minutu horretan ematen dena, hoztasun handiz eta era mekaniko batean. Beharbada aurrekoari, bederatzi hilabete horietan gertatzen denari, ur epeletan ematen den igaro bide horri, daukan esanahia galduta gabil-tza, eta agian gure nora ezaren adierazpena litzateke. Nora eza, nabarmena, gizakia bakarrik baitago, jendez inguratuta, zarataz, ongizate hutsal batean. Agian barne-izatea da behar duguna. Hau guztia Chantal Maillard irakurtzen ari naizen bitartean barneratzen ari naiz. Berak dio: “uste dut jada bihotzik ez dudala”. Amak semea galdu du, honek bere buruaz beste egin eta gero. ■

Gotzon Barandiaran

LARRABETZUKO LITERATURA ESKOLAKO KIDEA

Desagerrarazi kultura

Antza, Iraken, Amerikako Estatu Batuen (AEB) eta bere eskupekoen okupazioa salatu duten 1.500 intelektual hil egin dituzte. Bagdadeko liburutegi nazionalen milioi bat liburu gutxiago ei dago eta irakiarren ondare arkeologiko garrantzitsuenak desagertu egin dira. Baina zer axola du horrek egunero dozenaka hildako dauden herrialdean? Zer garrantzia izan dezake kultura idatzita gordetzen duten paperak gordetzeak heriotza merkatuetan saltzen den herrialdean? Zertarako jakin behar dute nola bizi ziren duela milaka urte bihar biziko diren ez badakite?

Bizkaiko burdinazko gerrikoaren defentsan izandako borrokak gogorazteko Larrabetzun egindako jardunaldien ostean hasi zaizkit ideiak korapilatzen eta azkura sortzen. Izan ere, jardunaldiotan izan ditugun hizlari gehienak ados daude baieztapen honekin, behinik behin: 1936ko gerrari buruz jakin behar genukeena baino dezente gutxiago dakigu, giltzape zabalgaitzegietan gordetako dokumentu asko dago, erailketa askoren arduradunen oinordeko zuzenek euskaldunon memoria historikoa desagerrarazi eta gure nortasuna birdefinitzeko ahaleginean ari dira ordutik gaur egunera. Duela hilabete gutxi Nafarroako Udal nagusian, Francori hiriko seme kutuna izatearen izendapena kentzeko mozioa aurkeztu zuten

INIGO AZKONA

eta UPNren abstentzioari esker, bere horretan dirau *generalisimoak*, Iruñeko seme besoetako. Bitartean, Nafarroako Gobernua bertako idazleen antologia biltzen ari da. Idazle euskaldunak ez da inon ageri. Kontserbadoreenak kontserbak bereizten.

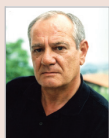
Harrigarria dirudiguke baina Iraken dagoen ekintzarik arriskutsuenetarikoa eta era berean heroikoenetarikoa, liburuazainek egiten dutena da, alegia, euren lantokietara joan eta liburuak balizko irakurleen eskuragai jartzea, jakinik, oso litekeena dela, intelektualen antzera erailak izatea.

Ez dakit gurean gudarien artean, liburuazainik izan ote zen, ez dakit gurean liburuak salbatzearen bizia eman zutenik izan ote zen, baina balego, galdera bat baino gehiago egingo nizkioke. Izan ere, jakin gura nuke zenbat eta noren liburuak erre zituzten gurean oraindik ere euren burua irabazletzat dutenen aurrekoek. Jakin gura nuke zergatik ez ditugun inoiz irakatsi izan zirela EAJ-PNVkoak ez ziren idazle, kazetari, bertsolari, gudari eta kronistak; *Jaungoikoa eta Lagi Zarra* baino, pertsona eta bere egunerokoa hobetsi zituztenak. Eta susmoa dut galtzailleen artean galdetzeko esango lida-keela balizko liburuazainak eta akaso,

berak ere galdetuko liekeela: zergatik ostendu zenituzten horien guztien izenak? ■

Jakin gura nuke zergatik ez
ditugun inoiz irakatsi izan zirela
EAJ-PNVkoak ez ziren idazle,
kazetari, bertsolari, gudari eta
kronistak; *Jaungoikoa eta Lagi*
Zarra baino, pertsona eta bere
egunerokoa hobetsi zituztenak

HIRUKO TXIKIAN Joxemari Ostolaza

Ez da giro. Bazetorkiola, bazetorkiola eta azkenean jin zaio. Heldu den denboraldian Ejidora

joanen da Poli bisitatzeraz. Aspalditik zebilkigun hara begira, infernua deitzen dioten eremura erre ke erreka bonberoa bailitzan. Eta azkenetako ura ahitu. Eskarmentuz esan dezaket zailagoa dela jokalaria eskasenekin maila galtzea onenekin txapelduna izatea baino. Eta txapeldunak izan zirenean aurkarietan jokalaria hobeak aurkitu bazitezkeen ere, talde onena osatzeko gauza izan ziren. Oraingo honetan ahalak izan dituzte jokalariai aukeratzeko, ez nahi lituzketenak ekartzeko baina bai Lehen Mailan eroso antzera

Donostialdean

jokatzeko egokiak liratekeenak. Talde kaskarra osatu dute. Hasieratik ibili dira ezinean. Eta turroi garaian *enpanadak* ekarri dituzte.

Orain garbiketa dator, errudunen garaia. Denon Errealan bere errealitatea hobetzeko xedez jokaturako hainbati iritsi zaio damu una, baina ohi bezala ahulenean ordainduko dute erronda. Merke aterako zaie. Azkarrenek epaileena egingo dute. Jada hasiak zaizkigu. Eta gaitzerdi Eibarrek lortuko balu Ipuruan Realak jokatu behar izatea, eibartarrentzat Anoetako, berez, saria bailitzateke. Igandero eta publikoki aztertzen den taldeak bestelako fundamentua behar du bere inguruan, bulegari marrazoetatik urrun. ■

Munduko leihotik jarriak

I

Egunkaritan jaso ondoren
berrien biharamuna,
aho zapore garratzen aje
ta burukomin astuna
bilakatzen da pasotismoan
egonarazten gaituna.
Fikzioaren amets soila da
bakearen erresuma,
deskantsua da ilunabarra
amets gaiztoa eguna,
begi aurrean daukagulako
ikusi nahi ez duguna.

II

Nork ote dauka Palestinaren
konponbiderako giltza?
Non geratzen da gizartearen
erabakia ta hitza?
Noiz arte hainbat errugabe hil
duen borroka bortitza?
Batak bestea garaitu ezin
su eta ketan dabilta.
Berriro ere gertatuko da
halako mila ekintza,
galtzeko duten bakarra bada
infernua den bizitza.

III

Euskal Herritik ihes egin du
konponbidearen trenak,
orain alperrik izango dira
aitzakia eta kondenak.
Ederki daki zer datorkion
lehendik sufritu duenak,
betikoaren beldur minetan
nahasten zaizkigu barrenak.
Berriz lekurik izango al du
bakerako su etenak?
Gure destaina merezi dute
aulkitik altxa direnak.

IV

Bere etxean bihozgabea
kalean umil ta jator,
eskuzabala itxuraz baina
beti berean, egoskor...
Gauetz irten da lagunengana
ederki moldatzen da hor,
etxera heldu erdi balantzan
andrearen bila dator;
lepotik heldu, lurrera bota
eta kolpatu du gogor.
Gehiago dela sinestu nahi du
ez delako sentitzen nor.

V

Hainbat etorkin plaia ertzetik
iristen dira gazterik.
Nahiz nik ez dudan espero hemen
ezer aldatzen hasterik,
kontsolagarri ez da hemengo
diskurtso eta usterik,
ez ote dago praktikan hasi
ta teoriak uzterik?
Ez digu axola, ez dugu entzuten
haien behar ta eskerik,
ez dugulako aintzat hartu nahi
geure burua besterik.

VI

Korapiloa askatu ezin
buruari mila buelta,
nola erantzi hipokresia
estaltzen duen kareta.
Kontzientzia lasaitzearren
alperrik da berriketa.
Dena aldatu dezakegula
pentsatu arren tarteka,
senti ninteke etsipenean
eta amorruez beteta.
Behingoz gelditu bedi mundua
jaitsi egin nahi dut eta.

Makina bat kontu
120 urteko
balea ehizatu
dute

❑ Ezpalak
❑ Argitalpenak

❑ Denbora-pasak
❑ Makina bat kontu

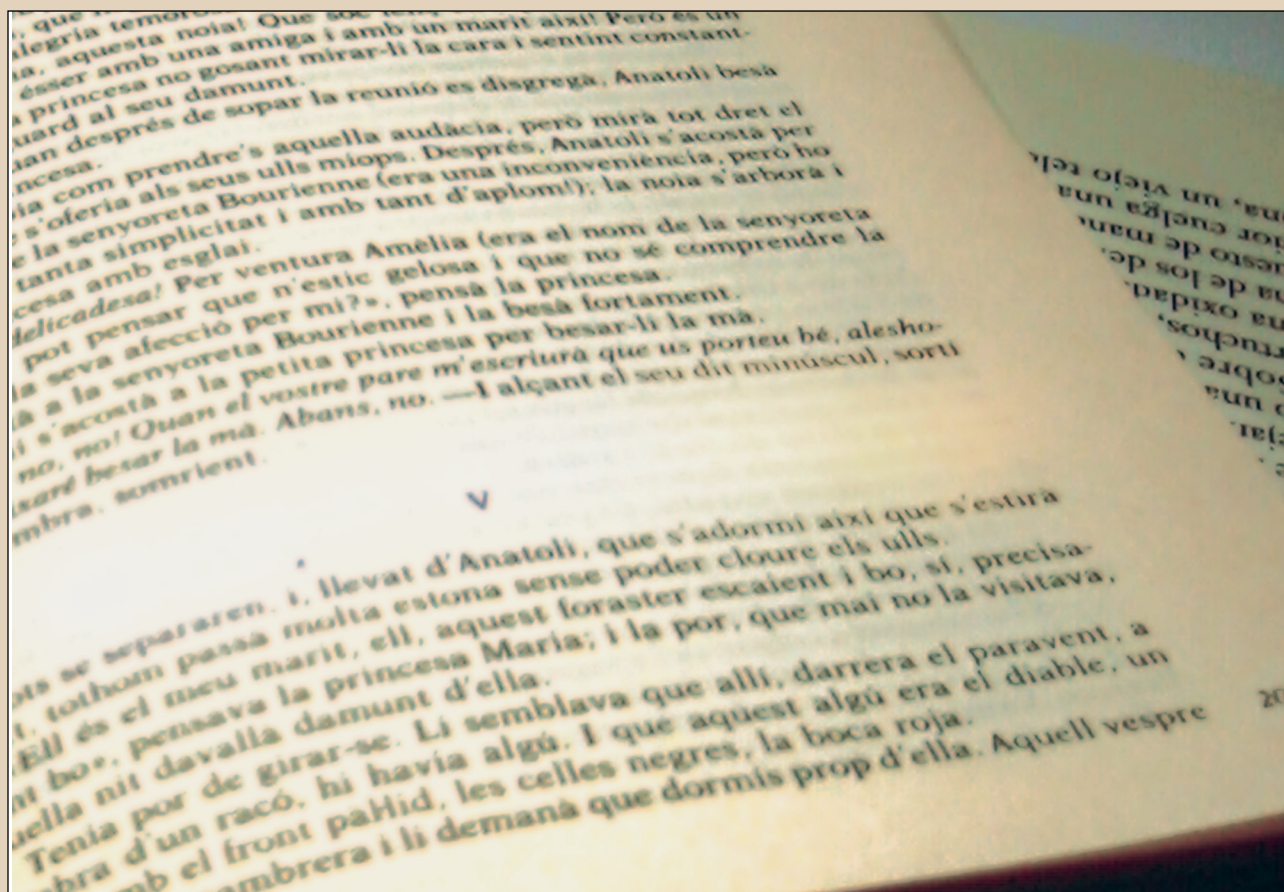
Ihesi
Pirinioetako
zeharkaldia II:
Elizondo-Orbaitzeta

ARGIA

e r d i k o k a i e r a

kultura eta aisia

Literatura katalana Idazleen arrastoan

Katalanez idatzitako literaturak garapen handia bizi du azken hamarkadatan. 70eko hamarkadaren bigarren erditik gaur eguneraino generoak, idazleak, ereduak... Dena aldatu da. Bide horretan hainbat izen mugarri izan dira. Ondorengo orrialdeetan dituzu horietako batzuk.

BEÑAT SARASOLA

30 urteko bidaia

1970EKO HAMARKADAREN bigarren erditik aurrera, Francoren heriotzaren ondorengo aldaketa sozial eta politikoei Katalunian aldaketa kultural eta literarioak aurrera eramateko aukerak ireki zituzten. Katalanaren onarpen eta hedapenak –besteak beste katalana heziketa-sisteman txertatuz– balizko publiko berria sortu zuen. Publiko berri hau batez ere gazteek osatzen zuten eta horri esker, baita katalanezko komunikabideen sortzeari ere, literatur merkatua eta industria biziki indartu ziren. Idazle askok katalanezko literatura ekoizteari ekin zioten, militantzia kontzientzia baten

Beheko argazkian
Quim Monzó
(Bartzelona 1952).
Bera da
seguruenik
katalanez ari diren
idazleen artean
ezagunena.

eskutik, hizkuntzaren normalizazioa bultzatzeko helburuarekin. Bereziki azpimarragarria izan zen Ofèlia Dracs taldeak –Jaume Fuster, Maria Antònia Oliver, Jaume Cabré eta abarrek– 80ko hamarkadan egindako lana.

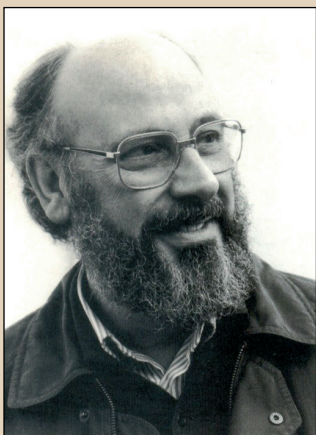
Narratiba: aniztasunera bidaia

70eko hamarkadako azkeneko urteetan eta 80ko lehenbizikoetan, narratiba kataluniarrak bi ezaugarri nagusi zituen: batetik, generozko literaturaren sorrera, eta bestetik haur eta gazte literaturaren indartzea. Bi fenomeno hauek zuzenki lotuak daude arestian aipaturiko publiko berri horren sorrerarekin. Irakurle berriek generozko literatura eskatzen zuten, ordura arte apenas egiten zena, eta horrela sortu ziren Ofèlia Dracs taldearen inguruan literatura erotikoko liburuak, misteriozko eleberriak, eleberri poliziakoak edota zientzia fikziozkoak. Aldi berean, heziketa sisteman katalana sartzeak eskoletan irakurtzeko egokiak ziren haur eta gazte literaturaren merkatu berri bat sortu zuen. Aldaketa hauek guztiak literatura ludiko eta popularrago baten indartze legez ulertu ziren, batez ere 60ko hamarkadako transzendentalismoaren eta 70ekoaren joera abangoardista eta postabangoardisten aurrean. Edo nola ere, katalanaren normalizazio prozesuak aberastasun literarioa ekarri du, eta ondorioz, azkeneko hogeita bost urteotan ezaugarri askotariko literatura aurki daiteke Katalunian; joera esperimentalenetatik kontsumo literaturaraino.

70eko hamarkada hasieran, herentzia testualista jasotzen zuten saiakerak aurki ditzakegu. Saiakera abangoardista eta transgresore garbikoak. Julia Kristevaren *Semiotike* liburuaren eta Frantziako *Tel Quel* aldizkari ospetsuaren eraginpean idatzitako testuak ditugu honakook. Biel Mesquidaren *L'adolescent de sal* (1974) liburua edota *Tectual* aldizkaria joera honen adibidetzat har genitzake.

Garai bertsukoak dira Montserrat Roig-en *El temps de les cirenes* (1977) eta Terenci Moix-en *Onades sobre una roca deserta* (1969). Liburuok, ordea, belaunaldi kronika legez sailka daitezke, 60ko hamarkada bukaerako mugimendu kon-

trakulturalaren eragin garbia jasotakoak. Bien artean ere bada alderik. Moixen liburuan, diktaduraren presioaren aurrean, Europa ireki baten desira agertzen da; Roigena ordea, diktadorea hil ondorengoa da eta gehiago da itzule-ra nobela bat, Katalunian bertan gizarte berri bat sortzeko itxaropenaz.

Unibertso mitikoak, historia eta errealismoa

Beste ildo batetik, Gabriel García Márquezek *Cien años de soledad* eleberrian Macondo herrialde imaginarioarekin egiten duen legez, Baltasar Porcel, Maria Barbal, eta batez ere, Jesús Moncadak euren unibertso propioa eraiki dute euren lanetan. Moncada, 2005. urtean zendua, kataluniar literatura garaikideko puntako nobelagilea dugu *Camí de sirga* (1988), *La galeria de les estàtues* (1992) eta *Estrenida memòria* (1997) eleberriei esker, batik bat. Aurretik zenbait ipuin-liburu argitaratuak zituen eta bere unibertso literario osoa Mequinensa herriaren inguruan mugitzen da. Herri honetan jaio zen idazlea bera eta egun Ebro ibaiaren bazterrean dagoen Aragoiko mamu-herri bat da, Riba-roja urtegiaren zabaltzeak erdi estalirik utzi duena. Bere liburuetan, herri inguruko zurginen, mehatzarien eta pagesen mundua agertzen zaigu.

Nobela historikoa ere, erruz landu da azken urteetan. Frankismo ondorenak historiaren gaineko hausnarketa bultzatzeko parada ireki du, nahiz eta beste mota bateko nobela historikoak ere aurki ditza-kegun. Esaterako, Jaume Cabré-ren *El llibre de Feixes* trilogiak eta *L'ombra de l'eunuc* (1996) eta *Les veus del Pamano* (2004) eleberriek Espainiako historia garaikidearen gaineko hausnarketa moralako aukera eskaintzen dute. Carme Riera mallorkarraren *Dins el darrer bulau* (1994, Sari Nazionala) eta *Cap al cel obert* (2000) eleberriri berriz, Mallorkako juduen historian kokaturik daude, eta judutarren ondorengoei

Goiko argazkietan ezkerretik eskuinera: Jesús Moncada (Mequinensa 1941-Bartzelona 2005), Sergi Pàmies (Paris 1960) eta Jaume Subirana (Bartzelona 1963).

errealismo mota diferenteak. Alde batetik, Mallorkako idazle ugari 60ko hamarkadan turismoaren garapenak eragindako aldaketak adierazi dituzte euren lanetan. Gizarte tradizional eta itxi baten amaiera eta mundu ireki eta libreago baten etorrera irudikatuz; baina baita turismoak ekarritako espekulazio, negozio ustel eta lan-esplotazioa salatuz ere. Beste proposamen batzuk gizarte garaikideko eta egunerokotasuneko gatazkak eman dituzte aditzera. Horien guztien artean, Quim Monzóren obra nabarmentzen da, bereziki *El perquè de tot plegat* (1993) ipuin-liburua. Monzó literatura katalaneko idazle entzutetsuenetakoa da gaur egun, entzutetsuena ez bada. Liburu honetan postmoderno deitu izan zaion gizarte aldakor, zatikatu eta arriskutsuaren *—risk society—* erretratu ironikoa, edo areago, parodiko-sarkastikoa azaltzen da. Horretarako, bikoite harremanetako gatazkak eta ezin ulertuak erabiltzen ditu, bizimodu paradoxiko, zalan-tzati, aspergarri eta monotonoa deskribatuz. Iraunkorrak eta zoriontsuak izatera iritsi ezin duten harreman hauetan, ludikotasuna da

nagusi eta pertsonaiek plazera bilatzen dute etengabe. Gizarte honetako identitate arazoak pertsonaien izenetan aurki ditzakegu era argiengan, Zgdt, Bst edota Grcmpf gisakoak erabiltzen ditue-nean, edo besterik gabe, protagonista-ren izena azaltzen ez denean. Idazle berrien artean berriz, Monzóren bidea-ri hobekien ekin diona Sergi Pàmies izan da. Bere lan esanguratsuen artean *L'instint* (1994) eleberria eta *La gran novel·la sobre Barcelona* (1997) ipuin-liburua daude.

Abentura eta fantasiatzko eleberriek ere euren lekua egin dute. M. Ende eta J.R.R. Tolkien-en lanen ildoan koka dezakegu, horrela, Jaume Fusterren trilogia: *L'illa de les tres taronges* (1983), *L'amell de ferro* (1985) eta *El jardí de les palmeres* (1993). Berriki, Albert Sánchez Piñolek arrakasta nabarmena izan du *La pell freda* (2002) bere estreinako eleberriarekin.

Liburu hau trilogia baten lehenengo alea da eta hogeitaz hiru hizkuntza baino gehiagotara itzuli dute, nahiz eta ez duen kritika akademikoaren onespina lortu. 2005. urtean trilogiaren bigarren zatia argitaratu eman zuten, *Pandora al Congo* izenekoa. Bi liburuak Afrikan kokatuta daude, eta fantasiaz eta exotismoz betetako abentura istorioak kontatzen dituzte.

Poesia: 70eko hamarkadako bide berriak

Espainia eta Euskal Herrian beza-la, Katalunian ere poesia soziala eta konprometitu izan ziren nagusi gerra ondorenean. Horren aurrean, 70eko hamarkadan, poesia egiteko modu berriak agertu ziren. Batetik, errealismo berriak proposatzen dituzten poetak ditugu, poesia ingeles eta alemaniarren eta Gabriel Ferrater-en obraren eraginpean. Joera hausnartzaile eta moraleko poesia, norbanakoaren esperientzia, identitatea, niaren bilaketa eta denboraren igarotzea bezalako gaiak jorratzen dituenak. Teknikari dagokionez, oro har, bertso lerro luzeak eta luxu handirik gabeko hizkuntza natural eta lagunartekoa erabiltzen dute autoreok. Narcís Comadira, Marta Pessarrodona, Feliu Formosa, Salvador Oliva eta Francesc Parcerisas aipa daitezke ildo honen eredu gisa.

Horiez gain, tradizio konprometitu nagusiarekin erradikalki hausten zuen poesia egiten hasi ziren beste hainbat idazle. Pere Gimferrer da aipagarriena. Gerora gaztelaniaz ere bere bidea egin duen arren, katalanezko obra poetiko sendoa osatua du. Hizkuntza du elementu nagusi. Espiritu abangoardista nabariko poesia egiten du, surrealismoaren eraginpekoa, eta etengabe bilatzen du transgresioa nahiz esperimentazioa. Irudi onirikoak, irrealismoa eta *collage*ak sarritan errepikatzen diren ezaugarriak dira bere poemetan. Hala ere, azpimarratu beharra dago XX. mendearen lehenengo erdian arestian aipaturiko poesia soziala nagusi izanagatik, ez zela inolaz ere garaiko eredu bakarra. Abangoardien saiakeretatik edaten zuten poetak aurki daitezke garai horietan ere, nahiz eta literatura-aren historia eta kritikak urtetan ezkutu antzean mantendu dituen. Horregatik, 70eko hamarkadan sortutako poeta berri hauek poeta abangoardista haien bideari ekiten diote nolabait, eta Kataluniako kasuan, Joan Brossa eta J.V

Literatura katalana euskaraz

Deigarria da –are gehiago Galeusca gisako erakundeak egonda– aipatu ditugun autore guztien artean Quim Monzóren *El Perquè de tot plegat* liburu izatea euskaratua izan den bakarra. Luis Berrizbeitiak itzuli eta 1998. urtean argitaratu zuen Elkarrek *Gauza guztien zergatia* izenburupean. Egiazki, gure datuen arabera, ez dira hogeira iristen euskaratuak izan diren katalanezko liburuak. Hauetatik gehienak XX. mende hasieran jaiotako idazleek dira: Salvador Espriu, Mercè Rodoreda, Joan Salvat-Papasseit eta Manuel de Pedrolo, besteak beste. Oraindik bizi diren idazleen artean, Isabel-Clara Simó eta Josep Vallverdú-ren hiruna liburu euskaratu dira; biak ala biak asko publikatzen duten idazleak dira baina ez dira egungo literatura katalanaren kanonean kokatzen.

Egoera hau, euskal itzulpengintza-aren politika nagusiaren eredugarri ere bada. Izan ere, gaur egun dugun liburu klasiko eta kanonizatuak itzultzeko joera gehiegizko honek bi ondorio

dakartza nagusiki: liburu garaikideen itzulpen eza –eta itzultzen direnean, gaztelanierazkoaren ondoren, eta beraz aski mugatuta–; eta literatura periferikoetako lanak euskaratzeko joera urria. Lehenengo ondorioari aurre egin nahian, aipatzekoa da Alberdania argitaletxeak Paul Austerren nobela berriak itzultzeko hartu duen erabakia. Gaztelaz itzuliak izan ez diren liburuak –edo itzulita ere eskuratzeko zailak direnak– euskaraz argitaratzeko aukera irekitzen du, gaztelanierazko itzulpenekiko morrontza saihestuz. Hala ere, salbuespenak dira bide honi ekin dioten argitaletxeak; Alberdaniaren zenbait liburu, Igelako beste zenbait eta Susaren Erreferentzia saileko –1998. urtean argitaratu zuten azken alea– beste batzuk. Horregatik, egun Katalunia aldean idazten denari arreta eskaintzea bide egokia izan daiteke gaztelaniarekiko morrontza hori saihesteko, bertako obra interesgarri asko geratzen baitira euskal irakurlearen eskuetatik urrun.

Foix dira jarrera abangoardista horien adibide behinenak, Gimferreren aurrekari gertukoenak beraz. Ildo berean koka daiteke gazterik zendu zen María Merce Marçal poeta bartzelonarra ere.

Poeta gazteenen artean heterogeneotasun handia dagoela seinala daiteke. Poesia errealistetatik (Jaume Subirana) hermetikotaraino (Carles Torner, Albert Roig), simbolismoaren eragina jaso duten poetekin (Vicenc Llorca) edo transgresioa eta probokazioa bilatzen dutenekin (Ester Xargay) batera. Dena den, badirudi autore gazte gehienek ezaugarri bat behintzat partekatzen dutela: originaltasuna-

ren inperatiboarekiko eszeptikotasuna. Literatur sorkuntza klasikoaren berridazketa lez ulertzen dute, eta ondorioz, brikolaje literarioak, testuartekotasuna edo parafrasiak maiz topatzen dira euren poemetan. Autore bakoitzaren erreferentzien arabera, hasieran aipatutako heterogeneotasun hori erdiesten da. Poeta belaunaldi berri honetako autorek entzutetsuenetako bat Enric Cassases bartzelonarra da. Poesia publikoari zabaltzeko borondate garbiarekin, poesia errezitaldi ugari antolatuta ohi ditu Kataluniako hiriburuan. ■

Poeta katalan gazteenen artean

heterogeneotasun handia dago.

Poesia errealistatik, hermetikoraino

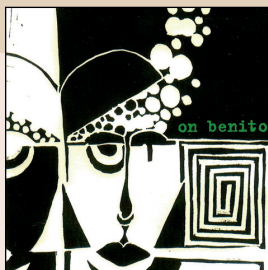
Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Hastapenetako rock-and-rola eta bluesa euskaraz

50eko hamarkadako rock-and-rollaren sustaiak arakatu eta AEBetako hastapenetako bluesa gure artera ekarri duen hirukotea Nafarroako iparraldetik dator, musikarien harrobi itzela den Beratik. Hiru anaia tradizioa berreskuratu nahian. Bost kantu batu dituzte lan honetan, guztiak euskaraz, baina AEBetako tradizio zaharrenaren parera ahoskatuta. Are gehiago, antzinako taldeen soinua lortu dute, Berako Mik estudioan instrumentu eta anplifikagailu zaharrak erabilia. Emaitzari beraiek bluesa deitzen dioten arren, tarteka Crypt diskoetxearen edota indarrean dagoen Reining Sound taldearen antza ere badute; hau da, rock-and-roll primitibo azkar eta gordina, gitarra eta bateria oso markatuekin, hain zuzen ere. Horrez gain, arimaz betetako blues kantak ere idatzi dituzte.

On Benito
On Benito

AUTOEKOIZPENA

Iraupena: 17'14"
6 euro

ON BENITO

«Bluesa euskaraz egin daitekeela jakiteak poza emango lioke Bitoriano Gandiagari»

Aurretik musika esparruan denetarik egin duzue, baina zer dela-eta hasi zarete horrelako doinu primitiboekin?

Bluesa beti izan dugu presente, baina beti nahiko jorratzeko. Bestalde, musika mota hau oso oinarritzkoa da eta sofistikazioak ez dio sobera onik egiten; proiektuak zerbait primitiboa izan behar zuela argi genuen.

Zer esango luke Bitoriano Gandiagak burua altxatuz gero, bere testuekin idatzitako rock-and-rollak entzungo balitu?

Sorpres hartuko luke seguruenik. Hala ere, diotenarengatik Gandiagak nahiko gizon irekia dirudi. Bluesa euskaraz egin daitekeela jakiteak poza emango ziola uste dugu.

Nor da Fatema Rakei?

Irango idazle bat. Berria egunkaritik ezagutu genuen eta haren idazteko modua gustuko dugunez, *Distantzia* izeneko letra aukeratu genuen.

Zerk batzen zaituzte On Benito osatzen duzuen musikariak?

Anaiak izateak batzen gaitu, baina oso garrantzitsua da amak erakutsitako musikarekiko maitasuna ere, gure arteko bestelako lotura sortu du.

Hiru minututan dago rock-and-roll abesti on baten muga? Ez da gehiago behar?

Iraupena ez da nahita izan, eta muga... ez dugu mugetan sobera sinesten. Hala ere, egia da rock-and-roll kantaren formatua labur samarra eta zuzena denean dugula gustuko.

Soinu zaharra eta aldi berean ona lortu duzue bi egun eskasetan...

Gitarren tratamenduan oso argi dugu soinua; eta anplifikagailu eta gitarra zaharrak erabiltzea gustatzen zaigu hori lortzeko. Bestalde, bi egunetan grabatu eta nahastua egoteko Maiketek lan polita egin du.

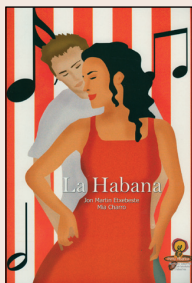
Abesteko eta ahoskatzeko eran ez dirudi euskara denik... Agian, ez gaudelako ohituta halako sonoritatea euskaraz entzuten?

Ez zara aipatzen duen lehenengoa eta egia esan guri natural atera zaigu ahoskatzeko modua. Ohitura falta arrazoi bat izan daiteke.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

La Habana

Jon Martin
Etxebeste,
Mia Charro

GERO

24 orrialde

12 euro

Peru Abarka sariko irabazlea

Bertsolari trebea izateaz gainera, kontalari bikaina ere badela argi utzi du Jon Martin Etxebeste. *La Habana* narrazioarekin Peru Abarka lehiaketako bigarren edizioaren irabazle suertatu zen. Amerikako Estatu Batuek ezarritako blokeo-erengatik, beren premiei aurre egin nahian dabilen kubatarrek ditu protagonista kontakizunak, besteak beste, bezeroek gonbidatzen duten kopa bakoitzeko kobratzen duen emakume tabernaria, istorioaren narratzailea. Lagun batek izotzekoa dirudien euskalduna aurkeztuko dio, eta harreman horren gorakada eta ezinbesteko beherakada azalduko ditu kontakizunak.

Hala ere, Kubako hiriburuan gertatzen den amodio istorio hori benetan bizitzeko, ezinbestekoak dira Mia Charro *La Habana*-rako egin dituen marrazkiak. **|**

Aizkorriko inguruak

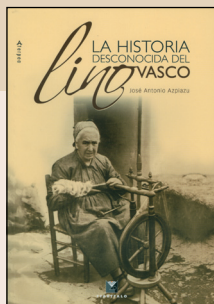
Sua argialetxeak plazaratzen duen *Euskal Herria* mendi, kultur, natura eta bidaia aldizkariaren azken zenbakian Gipuzkoa eta Arabaren elkargunean dagoen Aizkorri mendikateari bisita egiteko proposamena luzatzen zaio irakurleari. Egin ditzakeen ibilbide anitzten nondik norakoak, haien zailtasun mailak eta bidean aurkituko dituen aberastasunen berri eman dute horretarako. Aketegi da Aizkorriko mendirik garaiena, eta bere erpinetik oso gertu omen dago Mariren koba liluragarria ere, edo hori diote bertakoez behintzat. Baina are gorago igo daiteke bidaiaria, *Euskal Herrian* eskaintzen dizkieten aire ibilaldiak eginez gero: globoan edo helikopteroan igoz. Oinez nahiago? Badago aukerarik, noski. Lapurdi eta Nafarroa Behereko lur eta tontorrei egin zeniezake bisita, esate baterako. **|**

Euskal Herria
Batzuen artean

SUA

132 orrialde

5,30 euro

La historia desconocida
del lino vasco

Jose Antonio Azpiazu

TARTALO

168 orrialde

15,60 euro

Hiru mendetan lihoak Euskal Herrian izan zuen garrantzia

Euskal Herriko historiari buruzko azterketetan, gutxi landu izan den gaia da Jose Antonio Azpiazu historialari eta antropologoak *La historia desconocida del lino vasco* lanean eskaintzen duena: XVI., XVII. eta XVIII. mendeetan lihoak euskal gizartean izan zuen garrantzia. Egundokoa izan zen orduko euskal gizarte harremanetan eta ekonomian izan zuen eragina, batik bat euskal emakumeengan. Eta ez bakarrik ezkon-sarian hainbat eta liho pieza gehiago izan, orduan eta aberastasun gehiago erakutsi ahal zutelako. Dotearen kontuaz aparte, berealdiko garrantzia izan zuen lihoak euskal emakumeengan, beraiek produzitu eta lantzen zutelako, eta gizartean eragin eta ondorio gehiago izan zuena: beraiek saldu zuten! **|**

Tantak hezkuntza aldizkariaren 36.a

Tantak EHUKo hezkuntza aldizkariaren azken zenbakian *Kalitate Parametroak eta Ebaluaketa Ulibarri Programan* izeneko azterketaren ondorioak eskaini dituzte. 2005. urtean J. Inazio Markok zuzendu eta Iker Salaberriak eta Denis Elortzak ikertu zuten gai hori eta orain *Kalitate Programak eta Normalkuntza Programak ikastetxeetan: elkarrengandik ikasten. Ikerketa baten emaitzak* tituluekin plazaratu dituzte ondorioak. Bestalde, Elena Herranek automatismoa eta psikomotritizitatea aztertu ditu haur hezkuntzan *Jauzika biru urterekin: Haur portaera psikomotorearen behaketa* lanean. Laura Elosuak berriz, *Nerabeen Lanbide-lebentasunak* azaldu ditu, J. Domingo Villarroelek informazio eta komunikazio teknologiek eskaini daitezkeen didaktika berriak, eta Txema Preciadok *Euskal ikusteko era ez ezik, kolo-reen artean ere badago bazterreraturik* lana. **|**

Tantak
Batzuen arteanEUSKAL HERRIKO
UNIBERTSITATEA

124 orrialde

7,81 euro

Tiderrekin tea hartzen

Mikel Murua,
Julen Tokero

ELKAR / KATXIPORRETA

36 orrialde
7,35 euro

Familiak Milakolore bildumako bi liburu

Egungo gizartean elkarbizitza eredu ugari daudela-eta, Pirritx eta Porrotx pailazoez adopzioa laguntzeko Ume Alaiak elkarteak egindako eskaerari erantzun zioten. Haurren artean hedatu ohi den familiari buruzko eredu tradizionalaz hausnarketa egiteko eta haurrei beste molde batzuk aurkezteko premiak bultzatu zituen horretara. Geroztik lanean dabil-tza *Familiak Milakolore* bilduma hedatzen, Elkar argitaletxeko Mikel Murua eta bere istorioak irudikatzen dituen Julen Tokeroekin batera. Bidaide dituzte halaber Ume Alaiak, Gehitu, Agipase eta Beroa elkarteak. *Tiderrekin*

tea hartzen da egitasmoaren azkenurreko emaitza, basamortua ezagutu nahi duen neskatoaren istorioa. ■

Pakito izurdea eta mutiko nikaraguarra

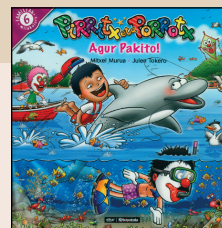
Nikaraguatik Euskal Herrira amarekin batera etorri beharrean izan zen mutikoa da Kintxo Barrilete, bere kometarekin batera Donostiako kaira Pakito izurdea ikustera egunero joaten den mutikoa. Haur honek asko ikasteko asmoa du, bere herrira itzultzean mediku ona izateko. Horrela ez baita beste inor bere lagun Robertito bezala hilko, herria Nikaraguan pobrezian bizi delako eta mediku gutxi dagoelako. Pakito

izurdeak kontsolatuko du Kintxo, eta Pirritx eta Porrotx pailazoen lagun ere egingo da. Desagertzen den arte. ■

Agur Pakito!

Mikel Murua,
Julen Tokero

ELKAR
36 orrialde / 7,35 euro

JOSU ZABALETA

«Harreman estu eta aldi berean liskartsua dute. Hortik tragedia»

Aurkeztu ezazu euskaratu duzun lana.

Ez dakit argumentua aurreratu behar den... Esan daiteke oso nobela hotza dela. Gauzak ia-ia modu mekanikoan gertatzen dira. Baina aldi berean oso geldiro irakurtzeko lana ere bada. Uste dut nahita egin zuela Yourcenarrek prosa oso trinko batean, irakurlea geldiro joan zedin irakurtzen. Gaia amodio-gorrotoko boterea da, ez konprometitu nahi izanezko egoera bat, azkenean tragedia bihurtuko dena. Eta tragedia, nolabait inguruak ematen du, liburuaren azalean agertzen da: jauregi desegin bat, momentu gogor batean, gerra eta tiro hotsen artean. Giro horrek sortzen du tragedia, bai; baina era berean tragedia sortu, protagonistek sortzen dute, giro horrek ia axola ez balie bezala.

Zerk bultza zintuen nobela hau itzultzeraz?

Neronek proposatu nien editoreei itzultzea, esanaz: Yourcenar gustatzen zait, besteren artean, baina liburu hau asko gustatu zait tamainaz, trataeraz eta baita guretzat ere, gaur egungo egoeraz pixka bat pentsatzeko; ze beharbada ez litzateke ikaragarri zaila izango gure azkenengo hogeitau urteotako historian honen antzeko zerbaite aurkitzea.

Protagonistei buruz, zer azalduko zenuke?

Anai-arreba pare bat eta kontalaria dira. Hiru. Nobelan ez da esaten, baina kontalaria homosexuala da inondik ere; bere burua erruki gabe aztertzen duena; azterketa horretan bere buruari gezurrak kontatzen dizkio, besteek ere kontatzen dituzte gezurrak... Hau da, Marguerite Yourcenarrek jakin izan du islatzen pertsonaia bat bere buruari buruz esaten dituen egi eta gezurrekin.

ZALDI ERO

Marguerite Yourcenaren *Le coup de grâce* euskaraz

Erremateko tiroa da Marguerite Yourcenarri euskaratutako laugarren lana. 1903an Bruselan

jaio arren bizitzako tarterik handiena –1987an hil artekoa– AEBetan igaro zuen idazleak. Aurretik euskaratutako lanak *Hadrianoren oroitzapenak* (1951), *Alexis* (1929) eta *Ekialdeko kontakizunak* izan ziren. Frantziako Akademiako lehen emakumea izan zenaren ezaugarriak nabarmena, bere idazlanetan agertzen zuen indarra izan zen. Haren nobelak irakurritako inor gutxi sentituko da epel narrazio horien aurrean. Josu Zabaletak euskaratu duen *Erremateko tiroa*, 1939an argitaratua, intentsitate horren adibide garbia da. Lehen Mundu Gerra bukatzeaz eta Sobiet Batasuneko iraultza hasi berri zenean kokatzen da istorioa. Hiru gazteren arteko harreman suhartsuetan dagoen botere erlazioari buruzko lana da. Yource-

egileari galdezka

Erremateko tiroa

Marguerite
Yourcenar

ALBERDANIA
106 orrialde
15,50 euro

nar berak hitzaurrean dioenez, benetako gertakizun batean oinarritua dago. *Bere burua eskaintzen duen neskaren eta aintzat hartzen ez duen mutilaren anekdotaz harago, estualdi berberetan eta arrisku berberen mende dauden hiru pertsonaren arteko izaera berdintasun hori da nobelaren gai nagusia. Aurreneko orrialdetik iragartzen zaio irakurleari gertatu behar duen tragedia.* ■

Ezpalak

JON TORNER

Miren Agur Meabe ren Urtebete

itsasargian liburua (Elkar) International Board on Books for Young People (IBBY) erakundeak bi urtez behin osatzen duen ohorezko zerrendan sartzeko hautatu du. Halaber, Elena Odriozolak *Begira-begira* liburuan egindako ilustrazioek ere zerrenda horretan sartzeko aukera dute. IBBY erakundea Zurichen sortu zen 1953an eta ohorezko zerrendaren helburua idazle, marrazkilari eta itzultzaileen lana goraipatzea da. Saritutako liburuak bilduko dituen zerrenda 2008ko irailean argitaratuko dute.

Oskar Arana itzultzaile arabarrak

George Orwellen 1984 nobela ezaguna euskaraz kaleratu du, Txalaparta argitaletxearen eskutik. Nobela hori XX. mendeko liburu esanguratsuenetakoa da eta Aranak adierazi duenez, berak ezagutzen duen "distopiarik indartsuena" da: "Amesgaizto batetik abiatuta, gizateria oso baten iragarpena aurkituko du irakurleak. Gizateriak nondik ez duen jo behar agertzen da liburuan. Eta hori egiten du Orwellek gizatasunaren hautemate zehatz eta aberatsetik abiatuta".

Jon Ander eta Edurne Azpitarte

anai-arreba azkoitiarrek hiru garren urtez jarraian irabazi dute Euskal Herriko Dantza Suelto Txapelketa. Segurako (Gipuzkoa) saioan Eneko Gil eta Nerea Vesga errenteriarak izan ziren bigarren, eta Mikel Igartua eta Ibane Baseta bergararrak hirugarren.

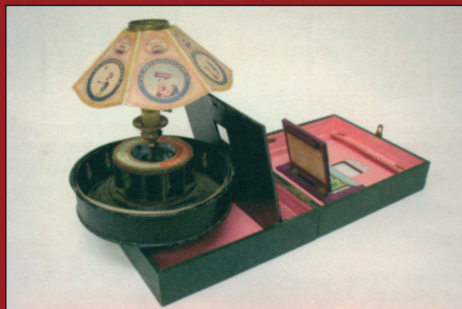
Carlos Ferrater

arkitekto katalanak *Geometria sinkronizatuz* erakusketa ekarri du Bilboko Arte Eder Museora. Geometriak arkitekturan duen garrantziaren isla da erakusketa. Carlos Ferrater & Asociados estudioak egindako 12 maketa eta 34 panelek osatzen dute eta uztailaren 15 arte izango da ikusgai.

Lantz

taldeak lehen diskoa kaleratu du. Garbiñe Insausti, Olatz Prat eta Oihana Lekuonak (ahotsak), Mikel Errazkinek (teklatuak, sanplerrak eta programazioak), Xabi Lopezek (gitarra akustikoa), Alaitz Telletxeak (trikitia), Josean Martin Zarkok (bouzouki, gitarra akustikoa eta mandolina) eta Juan Ezeizak (biolina, txirula, alboka) osatzen dute taldea. Folk garaikidea eta tradizioa uztartzen dute.

Mugimendudun irudirantz erakusketa ikusgai Zarauzko Photomuseum zentroan

Zarauzko Photomuseum Argazkiaren Euskal Museoan *Mugimendudun irudirantz* izeneko erakusketaren lehen zatia izango da ikusgai uztailaren 22a arte. Gipuzkoako Foru Aldundiak eta Gipuzkoa Donostia Kutxak

lpar Euskal Herriko familia bati erositako tresna eta argazkiek osatzen dute erakusketa. Lehen erakusketa horretan, argazkigintzaren hastapenetara garamatzaten 45 objektu mota aurki ditzakegu: praxinoskopioa (argazkian), fisionotrazioa, fenakitoskopioa, zootropoa, grafoskopioa... Objektu bakoitzaren historiaren inguruko informazioa ere bildu dute museoako arduradunek. Bestalde, Photomuseumek Gipuzkoako Foru Aldundiarekin sinatutako akordioaren berri eman zuen atzo (18). Hitzarmen horri esker, urteko 48.000 euroko laguntza jasoko du museoak. Informazio gehiago: www.photomuseum.name.

Donostia Hiria literatur saria

50 URTE beteko ditu datorren urtean Donostia Hiria Kutxa Literatur sariako gaztelaniazko alorrak, eta dagoeneko zabalik dago euskarazko eta gaztelaniazko antzerki eta ipuinen lehiaketan parte hartzeko epea. Urriaren 15ean amaituko da. Informazio gehiago eskuratu nahi izanez gero www.kutxasocial.net web gunean sar zaitezte.

Baserriaren interpretazio zentroa zabaldu dute Igartubeitin

EKAINAREN 23AN euskal baserriaren interpretazio zentroa zabaldu zuten Ezkio-Itsasoko (Gipuzkoa) Igartubeiti baserrian. Zentroa museoaren osagarri izango da. XVII. mendeko baserriaren bizimodua ezagutzeko aukera eskainiko die bisitariei. Besteak beste, erakusketa aretoa, erabilera anitzeko gunea, denda eta txotx gunea jasoko ditu zentroak.

Udazkenean erabakiko dute EAEko Liburutegien Legea onartu ala ez

EUSKO LEGEBILTZARREKO batzorde txostengilean EAEko Liburutegi Legea adostu dute, alderdi guztiek aurkeztutako zuzenketa gehienak onartu ostean. Gauzak horrela, udazkeneko osoko bilkuran eztabaidatuko dute lege egitasmoaren inguruan, eta orduan erabakiko dute onartu ala ez. Lege egitasmo horrekin, Kulturaren Euskal Planak aurreikusten dituen beharrak ase nahi ditu Eusko Jaurlaritzak.

Yugonostalgiaz

El Ministerio del Dolor, Dubravka Ugresic
(Anagrama 2006)

"Gutarrak aurpegian zaplasteko ikusezin bat zeukatela zebiltzan han hemenka". Zaplasteko ikusezin bat. Gerra, garbiketa etnikoa, bortxaketak. Zaplasteko ikusezin bat, bizirik ihes egitea lortu duenarentzat. Ispilu yugoslaviarra hautsi zenean mendebaldeko Europara ihes egin zuten gazteak dira Dubravka Ugresicen *El Ministerio del Dolor* nobelako protagonistak.

Ihes hori, lekualdaketa soiletik harago, denboran egindako bidaia bihurtuko da Tanja Lucic protagonistarentzat. *Yugonostalgia*k jota bizi da, iraganean, bere herrialdea zenaren puskak berriz josi nahian. Amsterdamgo unibertsitatean serbo-kroaziar literatura irakasten du eta bera bezala Balkanetako odol iturritik ihes egin duten gazteak ditu ikasle, matrikulari esker Herbehereetan bizitzen jarraitzeko baimena dutelako.

Herrialde berekoak zireneko garaia gogoratzen saiatuko dira eskoletan. Gastronomia, pop kantak, haurtzaroa. Baina pixkanaka ispiluaren puskak lurrera jausten joango dira. Deserrian bizitza berria eraikitzeak iragana ahaztu beharra eskatzen duelako. Gerra ahaztea, baina batez ere Yugoslavia izeneko leku bat existitu zela. Dolua eratu

beharra, Freudek esango zukeenez.

Heriotza sinboliko hori –Yugoslaviarena– onartu behar eta ezina islatzeko Ugresicek genero eta baliabide arteko nahasketa bilatu du. Nobelak badu saiakeratik, poesiatik, koadro kostunbristatik –batez ere Herbehereetako bizimoduaz diharduen kapituluetan– eta meta-literaturatik, baina ez da horregatik nola hala jositako adabaki bilduma bihurtzen, seguruena istorioa kontatzeko erabili duen lerro nagusia lineala izateari esker.

"Bigarren Mundu Gerraren ondoren Filipinetako irletan galdu ziren soldadu japoniarrak bezalakoa nintzen" dio protagonistak liburuaren bukaera aldera. Urteetara oraindik gerrak jarraitzen zuela sinesten zuten horiek bezalakoa, alegia. Askoren gaitza. Eta ez naiz Yugoslavia galduren penetan daudenez bakarrik ari.

Dubravka Ugresic

GORKA BEREZIARTUA

Ibon Aranberri artistak *Gara* egunkarian: «Nik ez dut kulturaren popularizazioan sinesten, publikoak hezia behar du izan eta lehendik obrarekiko iritzi edo begirada kritikoa eduki behar du. Elistista-edo kontsidera daiteke, baina kontuan hartu behar dugu dena ez dagoela publikoari begira eginda eta nire kasuan, neure lanaren intentsioa da niretzako lehendabizikoa».

Koldobika Jauregi eskultoreak *Irutxuloko Hitzan*: «Ez dut uste obrak norberarentzat egin behar direnik. 17 urterekin jendearengan sorspresa sortzeagatik egiten nituen lanak eta hori ez da sana. Gai orokorrak jorratu behar dira, ez norberari burutik pasatakoak. Gai orokorrekin jendea elkartu egin daiteke. Bakoitzaren burutazioak ez zaizkit interesatzen».

aiko maiko

kamisetak, diseinua, arropa...

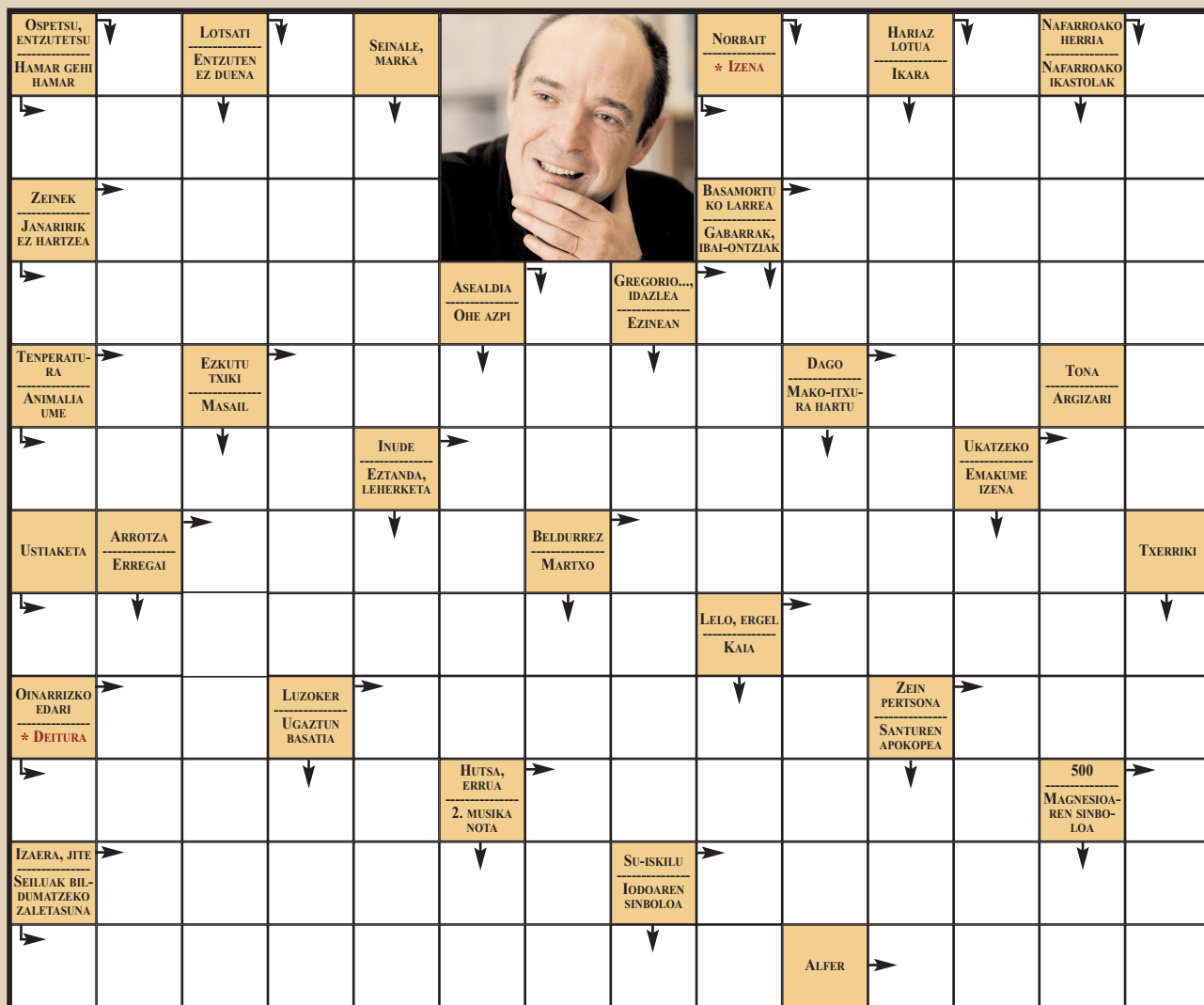

karmelo labaka, 4 - hernani

www.aiko-maiko.com

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Bertso-zopa

Bertsoei falta zaizkien hitzak ezkerreko zerrendan nahasiak daude. Bertsolarien ahotatik atera zirenak hizki-zopan bilatu beharko dituzu.

GALA: Ibai Esoain, irakiar preso bat da. J.M.Irazu kartzeleroa.
(Usurbil, 2004-07-03)

DOINUA: Zeru altuan zegoen jaunak edo Pello Joxepe

ADITU
AGINTARI
ARGAZKI
ARNASA
BIZIA
BIZITZA
BURUZAGI
DEITZEN
DUINA
EGOKIA
ENTZUN

ESATEN
GAIA
GERTU
HATSA
IRUDI
JOLASA
KAPAZA
KASU
KONTU
OLGETA
PREST

D E I T Z E N
D U I N A I Z
A M E G A R B
A R N A S A A
B P K X A T Z
A I E U L N A
P R Z F O I P
K R G I J G A
B A E A T A K
J B S S Z Z M
I C J U T K A
A D I T U S I

J.M. Irazu

Bi hilabete daramazkizu
ta ze _____ erraza!
Zure _____ jarria nago
edo zertarako _____
_____ batzuk kendu dizute
ia hiltzeraino _____
baina aspertu nabil aspaldin
hastera doa _____.

I. Esoain

Erremediorik ez daukat eta
egin behar dizut _____;
_____ naiz ta edozer gauza
jasateko _____ naukazu
baina ez zaitut oso gustoko
hori _____ zaidazu
besteen bizitza arriskatzeai
jolasa _____ diozu.

Sudokua

9 arteko zenbakiez bete 3x3 laukiak, koadro osoko lerroan errepikatu gabe.

					1			9
3	7					5		
	2			3		8		
	9			7	8			5
		7		1		2		
5			2	9			6	
		4		6			2	
		9					5	1
2			9					

Denbora-pasak: Ana Zambrano + Kike Amonarriren umorea

Tren geltokian

Kepa, batean eta bestean ibili ondoren, lan bila joan da herriko lantegirik handienetako batera:

– Guk behar duguna ardura handiko pertsona da! –esan dio elkarriketa egiten ari zaion hauta-tzaileak–.

– Orduan, nirekin asmatuko duzue... Egin kontu! Nire aurreko lantokietan ezer xebeberik gertatu zen guztietan ardurarik handiena nirea zela esan zuten beti.

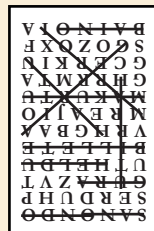
Kike Amonarriren umorea

erdiko kaitera

Soluzioak

4	8	5	7	2	1	6	3	9
3	7	6	8	4	9	5	1	2
9	2	1	5	3	6	8	7	4
1	9	2	6	7	8	3	4	5
6	3	7	4	1	5	2	9	8
5	4	8	2	9	3	1	6	7
8	5	4	1	6	7	9	2	3
7	6	9	3	8	2	4	5	1
2	1	3	9	5	4	7	8	6

J.M. Irazu
 Bi hlabete daramazkizu /ta ze
 bizitza errazal /Zure agintan jarria
 nago/ edozertarako
 kapazak/ angalki batzuk kendu
 dituzte /ta hilzaratino arnasa /baina
 asperu nabil aspaldin /hastena
 duen jolas
I. Easoain
 Eremendionik ez daukat eta /egin
 behar dizar kasu/ duna naiz ta
 edozert gauza /jasateko prest nau-
 kazu /baina ez zaitut oso gustu-
 ko /hori aditu zaidazui/ besteen
 bizitza arnaskatzei /jolasa detzen
 diotzu.

I	G	V	N		V	A	L	E	L	V	T	E
A	M	A		S	U	R	R	I				
D		S	A	A	K	A	T	S	A			
N	O		N	O	P	E	P	E				
U		K	A	I	K	N	E	N				
Z		A	K	A	R	A	Z					
E		A	M	A	V	E						
T		D	A									
N		A	R	I	E	N						
A		O	A	S	I	A						
I		A	N	O	N	I						
A		I										
H												
S												

EZ ZAITEZ GALDU!

Liburu asko
eta bideak ugari.
Hemen gauzkazu gidari.

Testuliburu eta
material osagarrietan adituak

ZERBITZU BERRIA

Orain internetez ere eskura
ditzakezu zure testuliburuak:

www.elkar.com

2007ko uztailaren 1a

ARGIA

39

Ihesi

Pirinioetako zeharkaldia

TESTUA: GORKA AZKARATE
ARGAZKIAK: F. J. BELTRÁN DE HEREDIA

Hendaiatik Hiru Erregeen Mahaira (II)

Elizondo-Orbaizeta Kondaira zaharrak gogoan

Zailtasun handirik gabe osatu genuen Hendaiatik Elizondorainokoa, gorputzeko giharren prestaketa modura. Euskal Herriko gailurrera bidean osatuko dugun bigarren etapak, ordea, geroz eta garaiera handiagoko lepoak igarotzea eskatuko digu, kateko gailur nagusiak hurbilago dauden seinale. Kintoa, Urkiaga, Aldudeak, Orreaga, Urkulu eta amestutako etapa amaiera Orbaizetako ola zaharrean. Gozamenak ez di etenik.

Elizondotik abiatu eta Orbaizetako olara helduko gara hiru zatitan banatu dugun etapa ezin ederragoa osatu eta gero.

Elizondotik Urkiagako mendatera GR-11ko ikur zuri gorriak jarraituz osatuko dugu bidea, gailurren bat edo beste igotzeko baino ez ditugu utziko alde batera arrastoak. Elizondoko elizaren atzealdean hasiko dugu txangoa (200m), Santa Engraziko ermitara doan errepeidea jarraituz. Ermitatik gertu, errepeidea baso pista bilakatuko da, eta, poliki-poliki, metroak irabaziko ditugu igoera ederrean. Bideak atsedean hartzeko gonbita luzatuko digu behin baino gehiagotan: giblean Baztan haran zoragarria; parez pare, berriz, Auzatik Urkiagara doan gailurreria, hots, Aldudeak inguratzen dituen mendi multzo paregabea. Mendi pistak marrazten dituen bihurtuneak saihesten dituen xenda bati esker laster helduko gara Bailegiko lepora (605m).

Xendak ez digu atsedean handirik emango; tarteka zenbait malda piko gaitunduz, Urballoko lepora helduko gara (900m), Larrabeltzeko Haitzak (970m) eta Alba Haitzaren (1074m)

arte dagoen lepora. Margo ikurrek eskuinetik zeharkatzen dute Alba Haitza, baina ez digu ahalegin handirik eskatuko gailurrera igotzeak. Elizondo atzean utzi dugunetik estreinakoz, Aldudeak begiz jotzeko aukera izango dugu Alba Haitzetik. Sarritan behelainoak erdi estaliriko Aldudeei sorginkeri kutsua darie, gainerakotik aparte dagoen mundu txiki baten aurrean gaudela pentsaraziz. Kintoako basoak estaltzen duen Urkiaga mendatea hautemango dugu, dagoeneko, Alba Haitzetik; Adi erraldoiak ere, desafioa botako digu harro. Behakoa ezkerrera biratuz, berriz, Auza ageri da, eta atzerago, Gorramendi, Gorramakil, Alkurruntz...

Pagadi ederretan barna edo haizeak orrazturiko soiluneak igaroz zenbait igoera eta jaitsiera laburri egin beharko diogu aurre jarraian, harik eta Urkiagako mendatera heldu arte. Aurrera eginenez Kintoako bordara —mahaiaik eta iturria dituen ehiztarien aterpea— iritsi arte, Zaldegiko lepoan. Hortzak estutu eta Argintzuko malda igoko dugu, uren banalerroan dagoen GR-12 ibilbidearekin bat egiteko. Erraza izango da GR-12ko ikurrei jarraiki, Artesiagako

Lasterkaria Urkiagara bidean. Atzean, Adi.

mendatera jaistea nahi izanez gero. Guk, ordea, Urkiaga dugu jomuga. Mila eta ehun metroko langaz goitiko zenbait muino saihestu ondoren, bideak behearantzko joera hartzen du

1 Elizondo-Urkiaga

19 km, 1.100 metroko igoera metatua. Hemen proposatzen den ibilbideaz gain, bada beste aukera interesgarriak. Elizondoko Bearzun auzotik Belaungo lepora igo, Urepelera jaitsi eta, Linduseko gailurretik igaroz, zuzenean Ibañetara joan gintezke, adibidez.

Ihesi: Euskal Herria ezagutuz

erdiko kaiera

bat batean, Urkiagako mendatearen bila. Denbora gutxiren buruan, Eugi eta Aldudeak batzen dituen errepidea- rekin egingo dugu topo: Urkiaga (912m). Mendatetik hurbil, hegoaldeko isurialdean, Arga ibaiaren sorleku omen den iturritik edan ahal izango dugu.

Aldudeak eta harago Adi, Baileiko lepotik.

2 Urkiaga-Orreaga

16 km, 1.000 metroko igoera metatua. Sorogaingo harana igaroko dugu. Aterpetxe dotore eta eroso da gero bertan, ostatu hartu nahi duenarentzat.

Urduritasuna sumatuko dugu gailur garrantzitsu bat igo aurretan beti gertatu ohi zaigun bezala; Adi (1457 m) da, arnasa hartzeko ia astirik gabe, igoko dugun menditzarra. Urkiaga mendatetik abiatzen den baso bidetik erraz egingo dugu gorantz Adiko leporaino. Zain dago Adi ia 300 metro gorago. GR-11ko margoak utzi egingo ditugu zehar-bide bat jarraitzen dute eta. Sorogaingo bailarara bidean, Adiren ekialdeko isurialdean topatuko ditugu berriz arrastorak. Belarrezko malda eder bezain gogo-

rra igota Adiko tontorrera helduko gara. Bakandu samarrik egoteak eta, besteen aldean garaiagoa izateak, talaia paregabea bilakatzen dute Kintoako kolosoa: Sorogaingo bailara, Erro harana, Orreagako mendiak (Astobizkar, Ortzanurieta...), Adartza, Alba Haitza, Auza, Saioa, Zuriain... Malda gogor bat jaitsi eta Sorogain bailaratxoaren atarira helduko gara, Aratungo lepora.

Mendien errailetatik irteten diren errekaak jarraituz, baso bide eder batean barrena, helduko gara Sorogaingo bailaratzara eta GR-11k aterpearen ateraino bertaraino eramango gaitu (850m), Orreagara jarraitu aurretik atsedean hartzeko aukera izango dugularik. Lasaialdiaren ostean bideak gorako joera hartzen du berriz ere, Arbilletako muinorantz. Arbilletan aukera bi izango ditugu aurrera jarraitzeko: GR-11k hego ekialderantz jotzen du, beheorantz, zuzenean Auritz herrira iristeko. Hor Orreagatik datorren GR-65eko (Donejakue bidea) gezi horiekin bat egin eta, aurkako norantzan, Orreagara helduko gara hiruzpalau kilometro osatuta. Guk, ordea, gailurreria jarraitzen duen xenda hautatzea proposatzen dugu, Mendiaundi eta Lindus gailurrak igoz eta, baso pista bati jarraiki, Ibañetako gainera iritsiz. Ibañetatik Orreagara bidean

Auñamendiek mugatutako zerua, Urkulutik.

edo Orreagan bertan, erromes ausartekin hiruzpalau hitz elkartrukatzeko zirraragarria da. Orreagako kolejiata, 950m.

Donejakue bideko gezi horien eskizari ibiltzen dira erromesak.

AITOR CASADO

3 Orreaga-Orbaizeta

15 km, 700 metroko igoera metatua. Gero ibilbideko hiruzpalau kilometro desegun beharko ditugu arren merezi du Orbaizetako olara gerturatzeko.

Kolejiataren atzealdetik abiatzen den baso pista lokaztuari ekingo diogu. Segituan ordeka utzi eta modu erabakiorrean mendian gora abiatzen da.

Kintoa

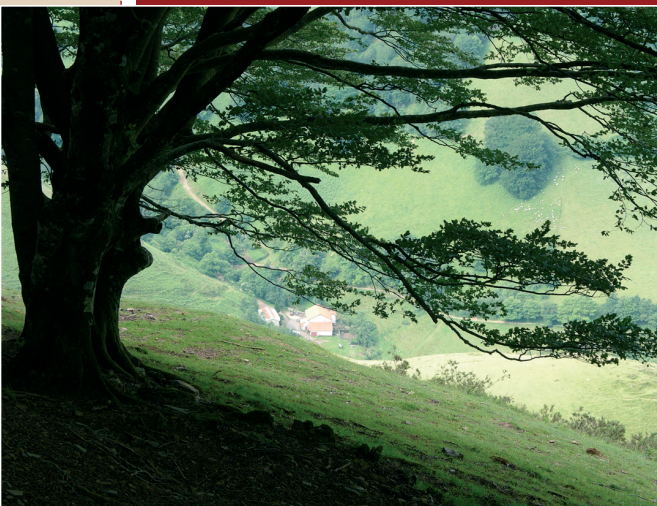
Aldudeetako haranaren buruan kokatzen den larre eremu hau, jaberik gabeko lurra izan zen mendeetan; bertara igotzen ziren

Baigorri, Erro, Luzaide, Aezkoa eta Baztango abereak. XIII. mendean hartu zuen eremuak *Kintoa* izena, Nafarroako erregeek larre eta mendien ustiaketa- ren bostena eurentzat gordetzea agindu zutenean. Jabegoak liskar- rarako bidea zabaltzen duen modu berean, jabego ezak bailara arteko borrorak piztu zituen.

1785. urtean sinatu zen Elizondoko Itunak abeltzainen arteko liskar- rak konpontzea zuen xede. Goi larreak denek erabili zitzaizkion, eta horrez gain, norberak bere isurial- deko larreak ustiatzeko aukera izan- go zuen, Ornanoren lerroa izeneko banaketa lerroaren arabera. Liska-

rrak ez ziren bukatu eta Pirinioetako Ituna sinatu zen 1856an. Itun horren arabera, Ornanoren lerroak muga lerro izaten jarraitzen zuen arren, Erro eta Baztan haraneko biztanleen esku geratu zen Kintoaren jabetza, Baigorriko abeltzainen, urteko 8.000 urrezko liberaren truke, mugatik iparraldera kokaturiko larreak ustiatzeko aukera zutelarik. Denek izango zuten, halaber, hegoaldeko larreak ustiatzeko aukera, behenafarrek beste diru kopuru bat ordaindu behar bazuten ere.

Gaur egun 30 familia inguruk jarraitzen du baldintza hauetan bizitzen. Behenafarrak izan, baina hegoaldeko ogasunari ordaintzen dizkiote euren zergak. Bitxia.

Urepel inguruko artalde, artzainik gabe.

Nekez izango dugu arnasa hartzeko aukerarik, harik eta Ortanzurietan—eskuin aldean antenaz “apainduriko” gailurra— eta Astobizkar—ezkerrean—banatzen dituen Lepoederrera (1445m) heldu arte. Eremu honetan gailur ugari igotzeko aukera izango dugu. Bakarra aukeratu dugu guk: Urkulu. Inguruko en arteko bereziena bilakatzen du, agian, gailurrean antzina eraiki zuten dorre famatuak.

Astobizkar inguratu eta Menditxipiko lepora helduko gara jarraian, Donejauke bidea ekialderantz ibiliaz. Nahi izatera Txangoa muinoa ere igo daiteke, Urkuluko dorreari begira gozatzeke. Gu ordea Bentarte lepora zeharbidetik joango gara, eta, Napoleonen bidea deritzonetik Donibane Garazira eramango gintuzketen gezi horiak agurtuz, Urkuluko oinera iritsiko gara;

Arnostegiko lepora. Azken malda gogor samar bat gainditu eta Urkuluko dorrean izango gara. Pozak gainezka egingo digu: Urkulu, 1419m.

Urkuluko dorretik Organbideko lepora jaitsi beharko ginateteke zuzenean, malkar harritsu batean behera, Hiru Erregeen Mahaira eramango gaituen bidea jarraitzeko. Guk, ordea, Azpegiko lepoko bidexka jarraituko dugu, hemendik, kilometro gutxiren buruan, Orbaizetako olara eramango gaituen baso pistarekin

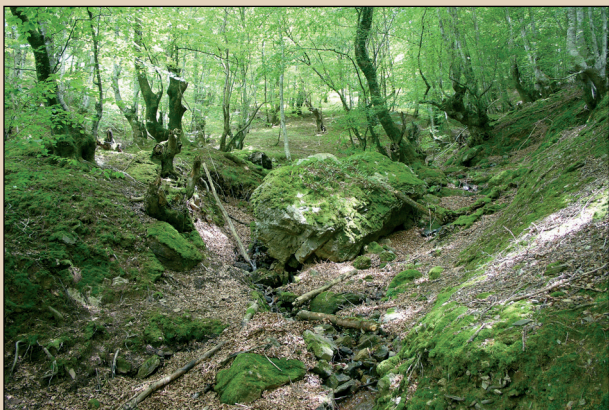
bat egin arte. Orreagako kolejiata begiz jotzean zirrara batek gorputza zeharkatu bazigun, Orbaizetako ola zaharraren arrastoei topo egitean sentituko duguna zaila da, hitz gutxitan deskribatzea. Norberak bizi beharreko sentipenak dira.

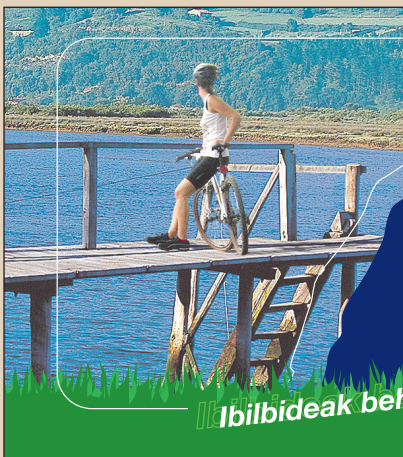
Orbaizetako ola, 800m. ■

Donejakue bidea eta Orreaga

Malda amaigabea gaindituz Pirinioetako hesia zeharkatu osteko atseden gune garrantzitsua da Orreaga Donibane Garazitik heldu diren erromesentzat. Baita abiapuntu ere Donejakue bidearen azken zatia, 700 km baino ez (!), egingo duen beste hainbatentzat. Santiagoko katedralaren

atzetik Donejakue bideko bigarren gunetzat ere jo izan dute erromesek. Izan ere, kolejiatak berebiziko indar historikoa eta sinbolikoa du, horren lekuko bertan biltzen diren hainbat eta hainbat artelan. Esate baterako, *Karlomagoren siloa* delakoaren ondoan dagoen kaperak gotiko txiki eta xumea. Ibañeta gaineko antzinako kaperako kanpaia gordetzen dute hor, Pirinioak gurutzatzeko ahaleginean zetozen erromesen itxaropen kantua sortzen omen zuena. Antzina inguru honetan gertatu omen zen borrokaldiak eta *La Chanson de Roland* poema epikoak ere egin dute berezi Orreaga.

EUSKADI BTT-N

btt euskadi
ZENTROK CENTROS

**NATURA
KULTURA
GASTRONOMIA
KIROLA**

**Zure bizikleta
prestatu!**
**Zatoz euskadiko
BTT zentroetara**

EUSKADI
atsegin handiz
con mucho gusto

Ibilbideak behera kargatu www.paisvascoturismo.net

Makina bat kontu

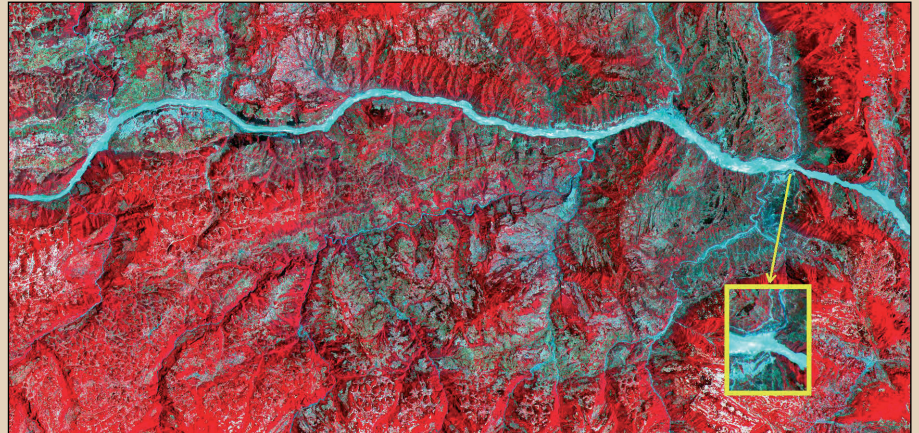
JOXERRA AIZPURUA

EKOLOGIA

Txinako urtegi erraldoia zerutik ikusia

CHANG JIANG IBAIAN (Txina) munduko urtegirik handiena eraikitzen ari dira. Munduko urtegi handiena eraikitzea ez da goizetik gaurera egiteko moduko lana. Eta munduko urtegi handiena ez da goizetik gaurera betetzen. 2009an izango omen du bere mailarik handiena. 185 metroko hormak ditu eta ura 135 metrora baino ez da heldu orain arte. Guztia betetzearan 244 kilometro koadroko lur-eremua hartuko du eta 18 milioi kilowatteko ahalmena izango du.

Ia bi kilometro eta erdiko zabalera duen eraikuntza hori espaziotik ikus daitekeen apurretakoa da eta NASAko Landsat sateliteak 1987ko apirilaren 17an eta 2006ko azaroaren 7an ateratako argazkiek eremu hartan gertatutako aldaketak erakusten dituzte.

Hain da erraldoia urtegia ezen klima aldaketa bortitzak eragin dituela.

Urak estalitako lur-eremuez gain, urtegiak beste 160 km koadroko eremuan eragina izango du. Eta milioi bat pertsona baino gehiago lekualdatu dituzte agintariek.

Urtegiaren inguruan gero eta euri gutxiago egiten du; handik chunka kilometrora, Daba eta Qinling mendietan,

Osasuna

JABIER AGIRRE

Bost irakasletik bat erreta

“**ERRETAKO IRAKASLEAREN SINDROMEA**” jasaten omen du bost irakasletatik batek. Eta horietako % 39k estres larriaren adierazleak ditu Madrilko ANPE irakaskuntza-sindikatuak egindako ikerketaren arabera. Cisneros IX izenaz aurkeztu duten azterketa ikasturte hasieran plazaratu zen baina udako oporren atarian ekarri nahi izan dut lerrootara.

Haur Hezkuntzako, Lehen Mailako eta Bigarren Mailako Irakaskuntzan diharduten 237 ikastetxetako 2.200 irakasle-ekin izandako elkarrizketak dira txostenaren oinarria. Datuak kezagarriak dira oso: irakasleen erdiak baino gehiagok (% 54k) esan duenez, beren ikastetxeetan indarkeria fisikoa edo ahozkoa jasan izan du. Datuak Espainia

osora estrapolatuz gero 230.000 irakaslek tratu txarrak jasango lituzketela esan nahiko luke. Ikerketaren zuzendari Iñaki Piñuel-ek esan bezala, eraso fisikoa jasandako kasuak oso gutxi izan ziren zorionez (% 11), eta gorabehera gehienak hitzezkoak eta psikologikoak izan ziren. Baina esan beharra dago kasu horiek direla “irakasleak gehien desgastatzen dituztenak”, hainbat arrisku psikosozial eraginez, esaterako estresa, *mobbing*-a, edota “erretako irakaslearen sindromea” esaten zaiona: antsietatea, depresioa, eta kasurik larrienean, lanbidea uztea.

Azkeneko ondorio hori, lanbidea uztea alegia, hamar irakasletik baten kasuan gertatzen da, eta horrez gain, beste irakasle-mordo bat —hogeitik bat, txostenaren arabera— bajaran dago edo baja hartzen du ikasturtean zehar. Arrisku psikosozialen intzidentziak gora egiten du irakasleen antzinatasunarekin, eta Piñuelen esanetan afekzio psikologiko horiek sintoma somatikoak eragiten dituzte luzarora: min muskularrak, nekea, loaren trastornoak eta buruko mina.

ANPE sindikatuko Irakasleen Defendatzailer Inmaculada Suarez-ek azaldu duenez, erakunde horrek bere lehen urtean jasotako 1.400 deietatik % 60 irakasleek euren klaseei aurre egiteko zuten beldurrak eraginda gertatu omen ziren; beste arrazoiak irainak (% 20), mehatxuak (% 11) eta eraso fisikoak (% 9) izan ziren.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Txomin barrabas

OXALIDAZEOEN KASTAN senide du arabarbak barrabas-belarra (*Oxalis latifolia*). Bat den bikoa da barrabastar hau, ona eta txarra, dotorea eta mesprextatua, lorategian landatzekoa eta baratzan herbizidaz hiltzekoa, ikusgarria eta amorrizioegilea, jateko modukoa eta mingots mina...

Iruorri mingotsa, basoetako mingotsa, mingotsa eta egun batik bat barrabas-

belarra deitzen zaio, Bizkaian Lekeitio-belarra eta Lekeitio Txomin-belarra bezala ezagutzen dena. Barrabas Txomin dute edo Txomin guztiak Barrabas ote dira Lekeitio? Zalantza hau ez du argitu landare jende honi buruz doktore tesia egina duen Aritz Royo Esnalek Euskal Herriko barrabas-belar motei buruz Elhuyar-en idatzi berri duen artikuluan. Bertan, dotore, orain arte *Oxalis latifolia* Cornwall izeneko forma *Oxalis jacquiniana* aparteko espeziea dela argitzeaz gain geure florako beste bost *Oxalis* espezie jaso ditu.

Barrabas-belarra belar txartzat dugu soro eta ortuetan, kalte latzena, baina, hazitegi eta muintegietan eragiten du. Lurpeko erreboilatxoetatik egun gutxi batzuetan zabaldutako hiru-orri edo hirustek berehala itzalpean hartzen bai dituzte landaretxoak. Haziak emateko antzu, erreboilatxo horiek erruz ugaltzen ditu eta guk nolanahi zabaltzen. Teknologia du bere alde: rotaborrak, golde-tu ondoren lurra txikitu, harrotu eta berdintzen duen makinak isilpean zabaltzen ditu eta lur sail osoan barreiatzeaz gain baita hurrengoan sartuko denera eraman ere.

Bere alde ditu lorategietaraino eramateko adinak dotorezia eta izena ematen dion mingostasunaren iturria, azido oxalikoa, grekoz garratz, min, bixi... adierazten duen oxisetik datorrena. Mingostasun hau eraman ezazu platerara eta min gozatuko dituzu ahosabaiarainokoak. Eta mahaian min, gero ere min...

"Barrabas belarra bat den bikoa da: dotorea eta mesprextatua, jateko modukoa eta mingots mina..."

aldiz, tenperatura ia gradu bat jaitsi da eta gero eta euri gehiago egiten du.

Lanak amaitzean ur-biltegiak ia 600 km koa-droko izango dituenaz, inguru hartako klima gehiago aldatuko dela uste dute ikerlariak. ■

BIZIA

XIX. mendeko balea ehizatu dute

HAMABOST METRO LUZE eta 50 tonako pisua du Alaskan ehizatu berri duten baleak. Animaliairen gantza artean 1880-1890 inguruko arpoi-zatia atzeman dute.

Harrapatutako baleak 120 urte inguru izango zituela kalkulatu dute eta 8,5 cm-ko arpoi-zatia lepoaldean zuen. Arpoiak dituen ezaugarriengatik Massachusetts-eko (AEB) New Bedford-en egina izan zela uste dute, esan bezala XIX. mendearen hondarrean. *Balaena mysticetus* espezieko balea da eta Beaufort itsasoaren eta Bering itsasoaren artean bizi izaten dira espezie horretakoak.

Ez da baleen gorputzetan horrelako zerbait topatu duten lehendabiziko aldia, baina sekula ez zuten lehenago hain arpoi zaharra kausitu.

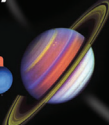
Baleak babesturik daude eta Ipar Poloko itsasoetan aipatu espezieko ia 11.000 ale bizi direla uste dute zientzialariek; izan ere, ehizarako kuota kontrolatu zenetik urtero %3 hazi da kopurua. ■

Eskimalen balenarrantza teknikak apenas mudatu ziren XX. mendera arte. Baleen ehiza debekatu beharra ez da heldu beraien jardunak eraginda.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Titivillus

OXFORD, 1285. Johannes Wallensis frantziskotarraren *Tractatus de Penitentia* lanean “Titivillus” izena idatzita agertu zen lehenengoz. “*Fragmina verborum titivillus colligit borum / Quibus die mille vicibus se sarcinat illè*”, zioen galestarraren testuak; alegia, Titivillusek hitz hauen zatiak biltzen ditu, eta horiekin mila aldiz betetzen du bere zakua, gutxi gorabehera itzulita. Hurrengo mendearen hasieran Petrus Palude Jerusalemgo patriarkak ere deabrutxo berriaren izena aipatzen du.

Titivillusek bere zakua egunera mila aldiz bete behar zuen monje kopiatzaileek idaztean egiten zituzten akatsekin. Ondoren, Titivillusek Deabruari akatsen berri eman behar zion. Deabruak akatsa eta akatsaren egilea liburu batean jasotzen zituen, gero, Azken Judizioko egunean irakurtzeko.

Monasterioko egunerokotasun errepikakorrean eta, bereziki, izkribuak eskuz kopiatzeko lanean arreta ez galtzea zaila zen monjeentzat. Ohikoak —eta ulertzekoak— ziren, beraz, akatsak. Baina arreta galtzea bekatua zen. Horregatik Titivillusen mehatxua asmatu zuten, ahalik eta errakuntza gutxien egiteko motibazio moduan.

Printzipioz, ez zirudien Titivillusen lana gaitzegia zenik. 1325 eta 1328 urteen artean idatzitako *The Cloisters Manuscript*en, esaterako, hamabost santuren izenak idaztea ahaztu zitzairen eta beste hogeita hamarren izenetan akatsak zeuden. Zakukada bete akats idazki bakarrean. Baina Titivillusen presentziak eragina izan zuen, eta monje izutuak gero eta errakuntza gutxiago egiten hasi ziren.

Titivillusentzat gero eta zailagoa zen eguneko lana betetzea eta XV. mendean bere lan metodoa aldatu zuen: ez zituen soilik akatsak bilduko, akatsak sortzen hasiko zen. Plana habian jarri eta berehala aurreko mendeetako bekatu kopuru bera jasotzen zuen Deabruari eramateko. Beste modu batera esanda, unibertitateen

Erdi Aroko idazlariak egindako akatsekin Titivillus izeneko deabruak (ezkerrean) mila zaku bete behar zituen egunero.

gorakada zela-eta, idazlariak lanez gainezka zebiltzan, eta baldintza horietan akatsen zakua nahigabe gizentzen zen. Baina erantzukizuna ez zen kopiatzaileena; akatsen egilea Titivillus bera zen. Modu horretan, etsai izan zena idazlariaren zaindaria bihurtu zen; patroiak errua beregain hartzen zuen.

Errenazimentuaren argia piztearekin bat, Titivillusen izena itzaltzen hasi zen. Baina itzalean lanean jarraitu zuen. Garai berrietara moldatu eta inprentako akatsak egiten ikasi zuen berehala. 1561ean argitaratutako *Anatomy of the Mass* liburuak 172 orrialde zituen berez; bada, beste hamabost erantsi behar izan zizkieten hutsen zerrenda biltzeko.

Gaur egun lan handia egiten du oraindik; *Oxford English Dictionary* hiztegi ezagunak hainbat akats tipografiko izan ohi ditu bere ediziotan, baina diotenez azken 50 urtetako edizio guzti-guztietan, Titivillus aipatzen den orrialdean akats bana topa daiteke. Zuzentzaile automatikoen garaian, nola da posible orrialde honetan (adibidez) akats tipografikoak egotea? Inoiz zeuen buruari galdera hauxe egin badiozue, orain badakizue errua norena den. ■

ARRASTOAK

FRANTZIARA BIDAIA

birtuala egiteko aukera eskaintzen du web gune berri batek. Frantziako Kultura Ministerioak www.culture.gouv.fr/culture/arcnat/fr orria egin du. Bertan estatu horretako gune arkeologiko garrantzitsuenen berri ematen dute.

Informazioa ordena kronologikoan —Historiaurrea, Protohistoria, Antzinaroa eta Erdi Aro— bildu eta eremu geografikotan banatu dute. Bidaia birtualean besteak beste Lascaux-eko haitzuloko labar pinturak, Lutezia erromatarraren arrastoak —egungo Parisekin lotura dutenak— edo Saint Germain d'Auxerreko abate txite beneditarra bisita daitezke.

Indusketa lanen nondik nora-koak xehetasun handiz jaso dituzte, baita aurkikuntza berrienak ere. Gainera, argazkiak, ilustrazioak, mapak eta hiru dimentsiotako irudiak ipini dituzte lagungarri.

Frantziako Kultura Ministerioak egin berri duen web gunean, besteak beste, Lascaux-eko labarretako pinturak ikus daitezke.

Pernando
Barrena

«EAJ ez dago oraingoz marko berri batera joateko prest»

1965, Berriozar (Nafarroa). Txalaparta argitaletxeko editore izana: “Bokaziozko lanbidea. Politikan aritzeak literaturarekiko harremana moteldu dit” diosku. Lehenagoko lanbidera itzultzeko esperantza gorde du, alta. Batasuneko bozeramailea da; normalizazio politikoa xede, alderdiek osatutako negoziazio mahaian parte hartu du. Bere aita Berriozarreko alkatea izan zen behiala, PSNren izenean; azken hauteskundeetan EAE-ANVren zerrendan joan da.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Josu Santesteban

Batasuneko Fernando Barrena bozeramailea kautelazko neurri-pean bizi da, bi astetan behin epaitegira joaten da sinatzera. Epailearen baimenik gabe ezin du Estatutik atera.

Fidantzapeko askatasunean bizi zara. Espetxeratua izateko beldur...
Ni neu ez naiz beldur.

Egoera politikoak are okerrera eginez gero, Arnaldo Otegiaren ondoren zu zeu eraman zaitzakete barrura.
(...) [Irriak].

Zer erakutsi edo adierazi dizu Arnaldo Otegiaren atxiloketak?

Arnaldo Otegi negoziazio mahaitik espetxera eraman dutela. Negoziazioan parte hartu duen alderdi sozialistak mintzakide bat atxilotzean hartu duen jarrera erakutsi digu. Prozesu elkarrizketatu batean alde batek beste aldeko mintzakide bat kanpo uztea ontzat ematen badu, ez da posible prozesua gauzatzea.

Prozesua kinkan dagoela esan duzu zuk, beraz prozesua egon badago oraindik.

Bai. Izan ere, su-etena eta prozesua identifikatzea akats oso larria da, prozesua eta su-etena ez dira sinonimoak, ETaren su-etena eta bortxakeriarik eza sinonimoak ez diren bezalaxe.

Su-etena amaitu da, prozesua berriz?

Prozesua geldituta dago. Neronek, grafikoki, honela ikusten dut prozesua: prozesuan lautadak, haranak eta gailurrak daude. Orain grafikoak harana erakusten digu.

Gainerako alderdiek ez dute zure edo Batasuneko ikuspegi bera, antza.

Bai, gainerako alderdiek elkarrizketa politikoak izan direla ukatzen dute.

ETAk egin dezake bat Batasunak duen ikuspegiarekin?

Ez dakit ETAREN jarrera dialektikoa zein den uneon. Nire pertzepzioa da azken urteotan ETA dela prozesua bideratzeko gehien jokatu duena. Gatazkari irtenbide elkarrizketatu politikoa bilatzeko nahi sendoa agertu du.

Ez gaude beraz, Lizarra-Garazi ondoko garaia errepikatzeko moduan.

Nire ustez, ez. Gaur gaurkoz behintzat, ez. Ez dago elementu objektiborik hori pentsatzeko.

Zein unean gaude orduan?

Une delikatu gaude, baina ez dago elementurik prozesua bukatu dela pentsatzeko. Une zailean gaude eta une honetatik ateratzeko eta prozesua norabide onean jartzeko zer egin daitekeen aztertzeke unean gaude.

Zer irakaspen edota ondorio aterako zenuke bizi izandako esperientziaz?

Hasteko, irakaspen hau: negozioa bati borondate onez ekin nahi badiozu, oso presente eduki behar da arerio politiko-

“PSOE su-etena behin betiko egoera balitz bezala aurrera egiten ahalegindu zen, konponbide demokratikoari bizkarra emanez”

aren jarrera zein den, bere lekuan jartzen saiatu behar duzu, baita saiatu ulertzen ere zein diren bere abaguneak akordioetara iristeko edo gutxienez beste posizioetara mugitzeko. Ezker abertzaleak hori egin du eta nahiko ondo antzeman ditugu zein diren alderdi sozialistaren marjinak edo tartearak. Alderdi sozialistak hasieran, distentsio egoeran dena posible zela esan zuen. ETAREN su-etena iritsi zenean hori ahaztu zuen ordea. Areago, PSOE su-etena behin betiko egoera balitz bezala aurrera egiten ahalegindu zen, konponbide demokratikoari bizkarra emanez.

Ondorioa, berriz, hauxe: uneon funtsezkoa da alderdi sozialistak bete-behar batzuk ez dituela bete onar dezan. ETAk bide armatuari utziko dion bermea nahi du alderdi sozialistak eta nire pertzepzioa hauxe da: baldin eta akordio politikoak gauzatzeko aukerak ematen baldin badira ETAk borondatea duela urrats oso-oso erabakiorrak emateko.

Anoetako Proposamena zen horretara iristeko bidea. Bi karrilen eskema ez dela bete dirudi. Erabat bete da.

Alde guztiek ez duzue eskema berdin interpretatu orduan.

Anoetako proposamena integrala da, prozesu oso baterako metodologia. Pro-

“ETAk su-etena eman zuenean ez genuen uste handik zortzi hilabetera ilegalak izaten jarraituko genuenik”.

zedurak elkarrizketak bi esparrutan garatzea proposatzen du.

Bi karrilak lotuta daude orduan. Erlazioa dute behintzat.

Hor dago korapiloa eta gakoa.

Hasieran bi karrilak martxan jarri ziren. ETA eta Espainiako Gobernuaren artean elkarrizketak eman dira batetik, bestetik baina bide politikoa ez zen behar bezala martxan jarri.

Zer gertatu zen?

Behin distentsio egoera lortuta, Gobernuak prozesua egonkortu eta su-etena betiko izatea nahi zuen: ETA desegingo den bermea izatea eta ETAk borroka armatua behin betiko utziko duela ziurtatzea. Gobernuak aurretik hartu zuen konpromisoari uko egin zion. Bi karril horiek elkarrizketarako esparru ezberdinak dira baina ez dira estankoak. ETA eta Gobernuaren arteko karrilean gertatzen denak alderdien artean dagoen harremanen bilakabidean berealdiko garrantzia dauka.

Antza, aldeek beren erara interpretatzen dute metodologia hori.

Bereziki Espainiako Gobernuak interpretatzen du bere erara. Bere interesa “hau ez da inongo konpromiso eta akordio baten ondorioz sortzen den egoera berri bat” esatea da, guztiz teknikoa den prozesua garatu nahi du Gobernuak.

Jarrera hori sei urtez iraun bide zuten harremanetan eta elkarrizketetan antzemango zenuten nolabait?

Gu kontziente ginen hori izan zitekeela alderdi sozialistaren tentazioa. Urratsak emateko ETAREN distentsioa behar zela zioen, distentsioa eman ondoren “dena da posible” zioen baita ere. Ni neu egon nintzen bilera haietan. ETAREN su-etena emango balitz “Alderdien Legeak ez lukeela zentzurik izango” zioten, baita “alderdien mahaia abian jartzeko oztoporik ez zela izango ere. Espetxe politika aldatzeko aukera litzatekeela” esan ere. ETAk su-etena eman zuenean ez genuen uste handik zortzi hilabetera ilegalak izaten jarraituko genuenik.

Zergatik ez dituzte horiek bete?

Kanpoko presioak eta barne tentsioak izan dituztelako, berauen arteko iritzi

BERRIOZAR, IRUÑEA ETA SARTAGUDAKO UDALAK

"Sartagudako ezker abertzaleak hautu egokia egin du"

BERRIOZARREKO ALKATEA —FRANCISCO JAVIER LASA— NA-BAIKOA DA. Berriozarren ANVk boz gehien jasotzeko aukera aurreikusi genuen. Ez da horrela izan baina emaitza onak lortu ditu. Na-Baik herrialde mailan izan den gorako eraginaren laguntza jaso eta alkatea lortu du. Honek PSNri alkatetza kentzea ekarri du eta berri ona da.

SARTAGUDAKO ALKATEA (PSNkoa ZENA) ANVREN BOZARI ESKER. Sartaguda herri berezia da. Adinekoek 1936ko gerraz hitz egiten dizute duela hamar urteko gertaera balitz bezala. Sentimendu errepublikarra eta eskuinari aurre egin beharra oso presente daude. UPNko zinegotziak Gerra Zibileko hiltzaileen ordezkari bezala ikusiak dira. Ezkerreko espainiarrek ezkerreko beste indarrekin aliantzak bilatzea normala da, Sartagudako ezker abertzaleko kideentzat ere nahiko "naturala" da. Egin duten hautua egokia da. Ni alkate [PSNk alderditik kanporatutako Martinez Benito] berriak esanarekin geratzen naiz: "Beste hautu bat egin banu ezin izango nuen kalean ibili".

IRUÑEKO ALKATEA: BARCINA. Ferrazeko [PSOEn egoitza nagusia] erabakia zen hasieratik. PSNko udal zinegotziek esanda dakit, Barcina alkatetzatik kentzeko hautua egin zutela. PSOE ANVren demonizazioa bilatu du eta PSNko zinegotziek zaila zuten besterik egitea. Emaita katastrofikoa da, Iruñean aldaketa emateko aukera zegoen, ez bakarrik formen —Barcina kenduz— bestelako edukietako politika egiteko aukera baizik. Orain erronka oposizio egokia egitea da bestelako politika gauzatze-ko, oposizioa gehiengoak baita. PSNk dauka ardura nagusia zeregin horretan, noski.

kontrajarriak edo ziria sartu nahi izan digutelako.

EAJko EBBko buru Josu Jon Imazek Batasunak 180 graduko jarrera aldaketa izan zuela iazko udaldian esan zuen orriotan. Nafarroa izan da koska, antza. Ez da egia. Egia da ezker abertzaleak bere printzipioen jarrerari eutsi diola, baita malgutasun handiz jokatzeko prestutasuna azaldu ere. Guretzat funtsezkoena erabakitze eskubide ahalmena bilatzea izan da eta berau gauzatzeko modua aktibatzea. Esaterako, erabakitze eskubidetik kanpo ezein euskaldun ez geratzea, Hegoaldeko euskaldun guztiez ari ginenez, Nafarroakoak barne izan daitezen saiatu gara.

EAJk esatea ezker abertzalean aldaketa izan dela ez da serioa ez erreala.

EAJri elkarrizketak eten izanaren erantzukizuna egotzi diozue hartara.

Bai. Baina erantzule nagusia alderdi sozialista da, Espainiako Gobernuak kudeatzen duen PSOE. Hala ere, alderdi sozialistak ez zuen jokatu duen bezala jokatzetik izango Josu Jon Imazek EAJren konplizitate gabe. Konparazio baterako Alderdien Legea PPK jarri zuen indarrean baina PSOEn konplizitate gabe ez zen indarrean sartuko. Hemen antzeko zerbait gertatu da.

Betikoan gaude, ezker abertzalea EAJri laguntza eske.

Agian gu inozoak gara, EAJ abertzalea zela pentsatzen genuen, autodeterminazioaren aldekoa...

Barkatu azkarrarena egitea eta nire iritzia ematea, nik ez.

Beren diskurtsoa edo batzuen diskurtsoa behintzat autodeterminazio zalea da. Hiru aldeen arteko akordioan EAJk planteamendu abertzalea sustatzea espero genuen, jarrera deterministetara joko zuela. Erakutsi dute ez dela horrela, areago, saiatu dira alderdi sozialista ahalik eta modu erosoenean egoten. Oraingoz behintzat, EAJ ez dela marko politiko berri batera joateko prest jabetu gara, euskaldunon etorkizun politikoa ziurta dezakeen esparru batera.

Esparrura iritsi ondoren zer beharko litzateke akordioa gauzatzeko.

Otsailean elkarrizketa politikoa zirt edo zart egiteko unea iritsi zen. Ezker abertzaleak marko demokratikorako eskaintza egin zuen: hiru esparru politikoetako ordezkarien arteko intersekzio politikoa eman dadin, Hegoaldeko lau herrialdeen autonomia gauzatzeko eskubidea aitortzea proposatu genuen.

Zein epetan?

Epeei begiratu gabe, erritmoak eta baldintzak negoziagarriak dira, eskubideaz aritu ginen. Gure harridurarako, eta gezurra badirudi ere, harritzeko gaitasuna daukagu, horri oposizio gogorrena ez zion alderdi sozialistak egin, EAJk baizik.

...?

Izan ere, lau herrialdeko autonomian EAJk botere politikoa, hegemonia eta babes eta sare sozio-ekonomikoa galtzeko beldur da. ■

DONOSTIA

Ekainaren 29tik uztailaren 8ra arte, Gipuzkoa Plazan

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

Bizi irakurriz!

Inbertsio historikoa

2006ko ekitaldi ekonomikoko emaitzak oso onak izan ziren MCC Taldearentzat. 2007rako aurreikusitakoak, berriz, hobeak izango dira eta 750 milioi euroko irabaziak lortuko ditu, iaz baino %10 gehiago. Gainera, 1.350 milioi eurotara iritsiko den inbertsio historikoa egingo du eta, internazionalizaziora eta Eroskira bideratuko du.

DANIEL UDALAITZ

MCC TALDEAK aurten egingo duen inbertsioa "historikotzat" jotzen da eta, 1.350 milioi euro inbertituta, bere errekor guztiak ondu ditu, iaz baino %15 gehiago inbertituko baitu. Kopuru horren erdia, gutxi gorabehera, Eroskik bereganatuko du. Gainontzekoa finantza taldearen artean banatuko da; Euskadiko Kutxa buru izango da. Hori ondorioztatzen da Taldeko zuzendaritzak esandakotik; izan ere, 2006an ondorio ekonomiko onak izan zituzten eta aurreratu dute haien aurreikuspenen arabera aurten emaitzak hobeak izango direla. Uztailaren 31n, Taldearen zuzendaritza aldatuko dute. Egungo lehendakariorde Jose Mari Aldekoa lehendakaria izango da. Ardura hori, orain arte, Jesus Catiak izan du, baina erretiroa hartuko du.

MCCk iaz 13.390 milioi euroko fakturazioa izan zuen, aurreko urtean baino %13 gehiago; eta 677 milioi euro irabazi zituen. Horrek esan nahi du %24,2 hazi direla irabaziak. 83.600 langile zituen iaz, eta, horietatik, 40.000 langilek baino gehiagok Hego Euskal Herrian egiten zuten lan. Aurten, 14.000 milioi euroko fakturazioa eta 750 milioiko irabaziak izatea kalkulatu da.

FAGOR

Fagor Etxetresna Elektrikoak-ek Txinan, Errusian eta Magreben indartsu sartzeko intentzioa du.

Nazioartekotzen eta enplegua sortzen

Duela zenbait urtetik hona MCCk erabiltzen duen internazionalizazio politikak aurrera jarraituko du. Beste herrialdeetan, 65 lantegi ditu eta hamabi proiektu baino gehiago aztertzen ari da. Ekitaldi ekonomiko hone-

tan, Ekialdeko European, Asian eta Amerikan beste zortzi proiektu jarriko dira abian. Berehalako etorkizunearan, Errusia eta India izango dira apustu internazional handietakoak.

Haren beste apustua, tokiko enplegua sortzearena, datozen hilabeteetan dinamizatu da. Datu errealek uste sendo hori bermatzen dute, MCC munduko liderra baita lankidetzetan. Horretarako, ekimen berriak abiaraziko ditu osasunaren esparruan, energia berriztagarrietan eta aeronautikan. Trenbideen negozioaren aldeko apustua ere ezin da alde batera utzi. Baliteke CAFekin edota sektoreko beste enpresekin lankidetzan aritzea. Aurreko ekitaldi ekonomikoan, MCCk sustapen zentro bat jarri zuen martxan eta 300 lanpostu inguru sortuko dituen bost industria proiektu berri jarri zituen abian. Gogoratzekoa da MCCk 2006an, 1.321 lanpostu sortu zituela Hego Euskal Herrian.

MCC Taldeak dituen 83.601 lanpostuak honako leku haue-
tan daude banatuta: %43,9 Hego Euskal Herrian, %37,3 Espainiako Estatuko gainontzeko lekuetan eta %18,8 munduko beste herrialdeetan. Hegoaldean dauden lanpostuetatik, 36.698 Euskal Autonomia Erkidegoan daude eta 3.966 Nafarroan. Espainiako Estatuko gainontzeko lekuetan, hona-

Fagorrek Errusian ere sartu nahi du

Fagor Etxetresna Elektriakoak MCCko enpresarik garrantzitsuenetakoa da, eta nolabaiteko krisia gairatzen hasi da Frantziako Brandt enpresa erosi ondoren; 12 milioi euroko irabaziekin amaitu du 2006a. Haren egoerak ona dirudenez, 2007ko ekitaldi ekonomikorako irabaziaz %80 gehitzea espero du. Espainiako eta Frantziako merkatuetan, lehenengo postuan dago, eta Europan, bosgarren taldea da. Nazioartean gehiago hedatu eta berrikuntza handiagoa lortzeko asmoa du.

Txinan indartzeaz gain, Fagorreko arduradunek Errusiako merkatuan indartsu sartzeari espero dute eta, gero Indian ere bai. Haien ustez, merkatu errusiarrak konplexua da, baina oso irekia, eta gune garrantzitsuak ditu, hala nola, Mosku eta San Petersburg. Oraingoan, ez dago han ezartzeko egitasmorik, baina, dagoeneko, komunikazioaren eta merkataritzaren arloetan ari dira lanean. Txinako eta Errusiako proiektuak epe luzera gauzatzekoak dira, baina burubelari ari dira proiektu horietan lanean. Maroko ere ez da ahaztu

behar. Han, Euskal Herriko enpresak merkatu kuotaren %23 du eta, etorkizunean, Magrebeko beste herrialdeetara eraiki ditzake zubiak. Berrikuntzari dagokionez, Fagor nazioarteko erreferentzia da energia berriztagarrietan, eta, halaber, erosotasunean, Fagor Hometeken bidez egin dituen ekarpenengatik. Fagor Hometeketik, besteak beste, garbitzen eta lisatzen duen Driron edota zortzi kilogramoko garbigailua ateratu dira.

Hori guztia egiteko beharrezkoa da inbertsio handiak egitea. Orain arte, Fagorrek bere "finantza ekarpenean" sinetsi du, eta, ekarpen horiek bere gain hartuko lituzketenentzat, interes erakargarria eskaintzen dute. Egun, euriborra %4 baino altuagoa da, eta euriborra gehi %3,50 eskaintzen dute. Ondorioz, aipatutako ekarpenak %7 inguruko errentagarritasuna ematen ari dira une hauetan. Aldizkari honek esku-ratu ahal izan dituen informazioen arabera, epe laburrean, merkatuari "finantza ekarpen" mota horietako beste eskaintza bat egitea pentsatzen ari da Fagor.

ko eremu hauetan sortu zituen lanpostu gehien: Galizia (4.429), Andaluzia (4.021), Balearrak (3.090), Madril (2.212), Katalunia (2.138) eta Gaztela eta Leon (2.075).

Euskadiko Kutxa: sarea handitu eta higiezinaren negozioa

Euskadiko Kutxak, 2006an, 176 milioi euro irabazi zituen eta, ondorioz, aurreko urtean baino %17,1 gehiago irabazi zuen MCCren banketxeak; bere bulegoen sarea eta higiezinaren negozioa handitu nahi dute aurtengatik. 2006an, 17 bulego ireki zituen, sei euskal lurretan eta gainontzekoak kanpoan; kanpoko sare hori, jada, bezeroen %20 da. MCCko beste enpresa den Lagun Arorekin batera, 2006an, Euskadiko Kutxak higiezinaren 13

proiektutan hartu zuen parte, hau da, 2.400 etxebizitzatan. Urteko hamar bat promoziotan hartu nahi dute parte, eta promozio horietako gehienak haren hedapen sarean daude, hala hipoteka negozioak horietan bermatzeko.

Eroskik Caprabo erosi du

Eroskik Caprabo banaketa katea erosi berri du 1.125 milioi euroren truke –jabetzaren %75a–. Kataluniako, Nafarroako eta Madrilgo adarrak gehiago luzatuko ditu horrela. 2.348 establezimendu eta 47.000 langile izango ditu eta 8.000 milioi euroko fakturazioa. Capraboren erosketa kontuan hartuta MCCk 100.000 langile inguru ditu. Lehen aipatutako 83.600 horiei Capraboko 15.000 gehitu behar zaizkie. ■

MATTEO JATETXEA

Ugaldetxo auzoa, 11
20180 Oiartzun

Tel. / Faxa: 943 49 11 94

e-posta: restaurantematteo@telefonica.net

web orria: www.restaurantematteo.com

Graffitiak, film laburrak eta irratia

Hala Bedi irratiko estudioetan sartuko dute muturra, graffitietan trebatuko dira eta kamara hartu eta film labur bat sortzen ahaleginduko dira. Arabako Ikastolen Elkartek behintzat, hori dauka prestatuta 12-17 urte arteko gaztetxoentzat uda honetarako, beti ere euskarara hurbildu nahian.

TESTUA ETA ARGAZKIA:
MADDI SOROA

Bernedoko Gazte Egonaldiak 07ko kartela.

ARABAKO IKASTOLEN ELKARTEAK Euskal Herriko zazpi probintzietako 12 eta 17 urte arteko gaztetxoei helarazi nahi dien mezua hauxe da: *Aisian ere euskaraz, gozatu ere euskaraz*. Aisialdian ere, euskaraz egin daitekeela erakutsi, euskaraz ere gozatzeko aukerak badirela baieztatu eta euskarak, eskolaz kanpo, bere tokia duela ikusarazi.

Helburu hori ardatz izanik, Arabako Ikastolen Elkartek Gazte Egonaldiak izeneko proiektua jarri zuen abian pasa den otsailean. Gazteak eta euska-

Gazteei gonbitea
luzatzeko ikus-
entzunezkoak erabili
dituzte, egonaldien
asmoetako bat horixe
delako, ikus-entzunezkoen
bidez euskarara
hurbiltzea

ra uztartzeko asmoz, euskararekiko motibazioan eta erabileran eragingo duten egonaldiak prestatzen hasi ziren. Egonaldi horiek udan izango dira Bernedon. Uztaileko bigarren astean 12 urtetik 14 urte artekoentzako txanda izango da eta hirugarren astean, berriz, 15etik 17 urte arteko gazteentzako.

Proiektua martxoan eman zen ezagutzera ikastolaz ikastola. Gazteei gonbitea luzatzeko ikus-entzunezkoak erabili dituzte egonaldien

Ikus-entzunezkoak gazteen eskura

Bernedoko Gazte Egonaldietan gazteak izango dira egingo diren ekintzen sortzaile. Batetik, udako egonaldietan ohikoak diren jarduerak izango dituzte: bizi-kletaz irteerak, mendira txangoak, eskalada eta abar. Bestetik, ikus-entzunezko mundua gertutik ezagutze-ko aukera izango dute. Gasteizko Hala Bedi irrati-ian irratsaioa grabatu, film labur bat grabatu edota graffitiak euskaraz egiteko aukera izango dute.

Propio aukeratu du Arabako Ikastolen Elkartek ikus-entzunezkoen gaia: "Helburu nagusia gazteen-
gan motibazioa

eragitea denez, eskaintza berritzaileen aldeko apustua egin dugu" adierazi du egonaldien arduradun den Nagore Amondarainek. Gazteentzat gertuko gaiak jorrazteko tresna garrantzitsutzat jo dituzte irratia, film laburrak eta graffitiak. Amondarainek aipatu du, esate baterako, gazteek graffitiak erdal munduarekin erlazio-
natzen dutela eta egonaldien asmoa da, hain zuzen ere, euskaraz bizi den graffiti-
gile baten bitartez, giro horre-
tan euskaraz bizi daitekeela erakus-
tea. Irratigintza eta zinemagintzarekin beste hainbeste lortu nahi dute.

Nagore Amondarain, Arabako Ikastolen Elkarteko kidea eta Gazte Egonaldien antolatzailea.

asmoetako bat horixe delako, ikus-entzunezkoen bidez euskarara hurbiltzea. Beraz, blogak erabili dituzte informazioa zabaltzeko eta www.youtube.com web gunean gonbite bideoa zintzilikatuta dute.

Egonaldietan parte hartze-ko izen-emate epea apirilaren 20an amaitzen bazen ere, egun hori iristerako, lehen txandarako ez zegoen tokirik. Arrakasta ikusita, Arabako Ikastolen Elkartea Gazte Egonaldien proiektua urte osora zabaltzeko prestatzen ari da.

Bernedoko egonaldien helburuei dagokienez, zera uste du Nagore Amondarain, Arabako Ikastolen Elkarteko kide eta Gazte Egonaldien antolatzailea: "Aisialdian euskararen gaiari sustraitik eusten dion proiektua da honakoa. Adin horretako gazteek erreferenteak imitatuz jokatzeko dute sarritan, beraz, guk euskarazko erreferenteak eman nahi dizkiegu eta aha-
leginak egin behar ditugu eredu

horiek arrakastatsuak izan daitez-
zen". Gazteen euskararekiko moti-
bazioan eta jarreretan eragin nahi
dute antolatzaileek eta proiektu
berritzailea eta modernoa eskaini-
zen saiatu dira.

Gazteentzako hutsunea

Garrantzi berezia eman nahi diote Gazte Egonaldietan parte hartuko

"Gazteei euskarazko
erreferenteak
eman nahi dizkiegu"

NAGORE AMONDARAIN

duten gazteen adinari. Amondarainen iritziz, "gutxi dira 12 eta 17 urte arteko tarteari jaramon egiten dieten euskara sustatzeko egonaldiak. Horregatik, udako egonaldi-
tan adin tarte hori betetzera gatoz, garrantzi handiko garaia baita; adin tarte horretan hasiko dira

hizkuntza portaerak finkatzen, harreman berriak egiten, zaletasunak definitzen... eta guk bizitzako etapa berri hori euskaraz gara eta defini dezaten nahi dugu".

Haurrak ez baizik eta gazteak, udalekuak ez baizik eta egonaldiak. Bernedoko protagonistak beraiek izango dira, gazteak. Zazpi probintzietakoak elkartuko dira, herri oso euskaldunetakoak nahiz ez hain euskaldunetakoak. Begiraleek, horixe, begirale lana egingo dute eta gazteak izango dira euren proiektuen arduradun. ■

Errenteriako Udala
euskarazko komunikabideen alde

Babeslea: Errenteriako Euskara Zerbitzua

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Iraleko %60k ez du gainditu azterketa

EUSKO JAURLARITZAREN Irale programaren bidez, euskarako lehen hizkuntz eskakizunerako 148 irakasle aurkeztu ziren eta 64k gainditu dute proba (%57k ez). Bigarren hizkuntz eskakizunerako 276 irakasle aurkeztu ziren eta 105ek gainditu dute proba, (%62k ez).

HUHEZIk ikerketari buruz Hizkunean

HIZKUNEA Soziolinguistikako aldizkariak sarean (www.euskara.euskadi.net/r59-3540/eu/) zintzilikatua duen azken artikulua Matilde Sainz eta Maria Pilar Sagastak egina da. Mondragon Unibertsitateko kide hauek HUHEZI fakultatean eleaniztasun-gaitasuna garatzeko abian jarritako plangintzaren barruan euskarako eskoletan egin duten hausnartze-praktikaren adibidea eskaini dute.

Euskararen balio ekonomikoaz

MIKEL ZALBIDEK euskaltzain izen-datuzutenean egin zuen sarrera hitzaldiaren harira, Carlos Ruiz Gonzalezek hausnarketa egin du www.erabili.com web gunean euskararen balio ekonomikoaz. Euskarak duen merkatu-balioa kalkulatzeko mereziko lukeela dio berak. Honela dio pasarte batean: “Ondasun eta zerbitzu zaku handi horren [hiri sektoretako Barne Produktu Gordina] zati sortzen du euskaraz? Eta zenbat sortzen da euskaraz? Ez dut hizkuntzari dagokion daturik aurkitu.

Gure etxean, Kutxan, saiatu gara ariketa bat egiten. Lau euskal kutxen artean, 110.000 milioi euroko balantzea metatzen dugu. Gure estimazioen arabera, bezeroarekiko harremanetan laurden bat gauzatzen da euskaraz, batez beste. Beraz, 27.000 milioi izan daitezke euskaraz sortuak, erdia inguru Gipuzkoan”.

BAHEA

[Davyth Hicks](#) Eurolang hizkuntza minoritarioen agentziako erredaktore buruak www.gipuzkoaeuskara.net/en esanak: “Hizkuntza Gutxituen Europako Bulegoa (EBLUL) 1982an sortu zen, estaturik gabeko eta eskualdeko hizkuntzak sustatu eta babesteko. Sortu zenetik, hizkuntza komunitate askok aurrerapausoak egin dituzte hizkuntzaren galera alderantzizatzeko prozesuan, eta komunitate horietako askok autonomia politiko esanguratsua lortu dute. Autonomia horri esker, hezkuntza arloan eskumenak hartu ahal izan dituzte, eta, beraz, beren hizkuntzen garapena zuzendu eta planifikatu ahal izan dute; hori gertatu da Galesen, Euskadin, Katalunian, Galizian eta Eskozian. Horrez gain, Irlandako gaelikoa EBko hizkuntza ofizial bilakatu zen 2006an. Hala ere, nahiz eta hizkuntza horiek aurrerapenak izan, beste batzuk gero eta baztertuago eta gutxituago daude, Frantziakoak, bereziki. Urte askoan, estatu horrek “eskualdeko” hizkuntzak errotik desagerraraztera bideratu ditu bere politikak, eta 2007an ere, nahiz eta Europako politikaren giltzetako bat hizkuntza aniztasuna sustatzea izan, ez dirudi egoera hori aldatuko denik. Besteak beste, bretoiera (UNESCOk galzorian dauden hizkuntzen artean sailkatu du), euskara, katalana, korsikera eta okzitaniera mehatxupear daude Frantzian. EBk ezin du hizkuntza bati laguntzeko estatu baten barruan lan egin: hau da, modu sinplean azalduta, EBk ezin du estatuen barne politikan esku hartu. Horren guztiaren ondorioz, European estaturik gabeko eta eskualdeko bi hizkuntza mota sortzen ari dira: autonomia politiko sendoa dutenak eta halakorik ez dutenak. Ingeniari espazial izan gabe ere erraz ondorioztatzen ahal da zergatik den autonomia handieneko tokietan hizkuntzen garapena handiagoa, eta zergatik autonomiarik ez dutenetan hizkuntzak atzean geratzen diren”.

Enpresarien mandatugile

ELAk, Euskal Herrian afiliatu gehien dituen sindikatuak, Iruñeko eta Lakuako Gobernuak “enpresarien interes ekonomikoen mandatugile” baino ez izatea leporatu die. Salaketa hori egin die “aurrekontuentzako darabilten politika neoliberalaren” rengatik. Klase kapitalistaren aberaste ikaragarria da aipatutako neurri horien fruitua; maila berean, langileen eta herriko klaseen pobretzea. Ekonomia hazten ari da, baina ez da banatzen; alderantziz, klaseen arteko desberdintasuna izugarri handitzen ari da. Langileen bizi baldintzak okerragoak dira eta datorren belaunaldia behartsuagoa izango da. Enpleguaren kalitatea eskasa da eta gazteek zailtasun handiak dituzte bizitza autonomia gauzatu ahal izateko. Pobrezia emakumeen artean zabaltzen da batez ere. Lan istripuek hor jarrai-

tzen dute, urte honetan jada hirurogei biktima inguru izan dira Euskal Herrian. Bitartean, Lakuako eta Iruñeko Gobernuak “enpresarien interes ekonomikoen mandatugile” bezala jokatzeko segitzen dute. Eskutik helduta joaten dira, eurekin parte hartzen dute ekintza sozialean, eurekin paktatzen dute. Eurei zerbitzatzen diete, euren aurrekontuekin, euren zergak gutxituz eta diru-laguntzak eskainiz. Ustez euren aurka egiten den biolentzia baino ez dute kondenatu eta salatzeko. Eta mobilizatzen dira. Lanheriotzak daudenean aldiz, isildu egiten dira eta hildakoen familiak eta lagunak alboratu egiten dituzte. Logika neoliberalak da: enpresarien interes ekonomikoen mandatugile izatea.

Juan Mari Arregi

Nafarroan gobernu aukera guztiak zabalik daude oraindik

ETA-GOBERNUAREN

eta Batasuna-PSOE-EAJren arteko bileren aieratzea- rekin jarraitzen da, batez ere *Gara*-ren aldetik. Batek zein besteak zabal- dutako informazioek nekez erakarriko dute familiakoa ez dena. *Gara*- k kontatutako gauza asko izan daitezke egiazkoak, batez ere Espainiako Gobernuaren boronda- teari dagozkionak; baina oro har, informazioa ETA

eta Batasunaren galbahetik pasa- tua dago eta, beraz, negoziatioaren kapitulua alde baten jardura justi- fikatzera bideratua.

PSOEren negoziatzaile Jesus Egigu- renek, "pertsona bezala frakasatua" sentitzen dela adierazi dio *Danbolin* Zestoako herri aldizkariari. Beltz ikusten du etorkizuna: "Baten batek pentsatzen badu nahiz eta oportuni- tate hau galdu bi urte barru ahal izango dela, nik uste dut oso deskui- datuta dagoela".

Kontraste erabatekoa egiten du Per- nando Barrenak ARGIA honetan ber- tan dioenarekin: "Ez dago elementurik prozesua bukatu dela pentsatzeko". Eta Estatuko komunikabide gehi- enekin kontraste eginez —baita bertakoe- kin ere— *The Economist* astekari bri- tainiar ospetsuak gatazka bortitza ga- inditzeko hiru printzipio iradokitzen ditu ekainaren 9ko zenbakiko editoria- lean. Bat, "Akatsa da pentsatzea ETA- ren terrorismoarekin indarra eta zigo- rra bakarrik erabilita amai daitekeela". Bi, eta Erresuma Batuko ispilua era- biltzen du ideia hau azpimarratzeko: Londreseko politikariek onartua dute lpar Irlanda eta Eskoziako biztanleen gehiengoek independentzia nahi badute, ez dagoela aurka egiterik;

Madrilgo gobernu guztiak, aldiz, ideia horren aurka agertu direla dio. Hiru, ETArekin amaitzeko edozein planek PSOEren eta PPren adostasuna beharko duela.

EREMU ABERTZALEARI

so eginez gero, gero eta dinamika politiko berezkoagoa du Nafarroak, batez ere EAErekin erkatzen badugu. Nafarroa Bai koalizioa da horren adierazle argienetakoa, eta bere ibil- bidea oraindik laburra bada ere, Nafarroako alderdi abertzale gehie- nek norabide hori bultzatzen dute, ez arazorik gabe.

15-20 urte atzera eginez, abertzale- tasunari zail zitzaion sinestea noiz- bait erabaki eskubiderik izanez gero, eskubide hori esparruka gauzatu beharko zuela. Gaur egun, gero eta argiago dago EAEk, Nafarroak eta Iparraldeak beren dinamika propio- ak dituztela eta dinamika horiek markatuko dituztela erabaki eskubi- dean edota lurraldeen arteko harre- manetan jarri beharreko indarra.

Azken 30 urteetan abertzaletasuna- ren baitan modu desberdinean eman den etengabeko baina ez oso ageriko eztabaida da: zer da eragin- korragoa nazio eraikuntzaren ikus-

pegitik, nazio giza egitu- ratu gabe dagoen herria- ren norabide argiz eta indartsuz tiratuko duen ikusmolde zentralista, edo hiru esparru institu- zional-administratibo nagusien ikuspegi fede- rala bultzatuko duen harremana?

Ibarretxe Plana, departa- menduaren aldeko eskaki- zunak, Nafarroa Bairen sorrera eta garapenak, Euskal Herria Bai... eredu

federal horren ikusmoldea gailen- tzen ari dela dirudi. Batetik abertzale- tasunak hiru esparru horietan dituen indar maila oso desorekatua- gatik; bestetik, jadanik egindako ibilbide historikoak ezaugarri des- berdinak dituzten lurraldeak egitura- tu dituelako; azkenik, herritarren borondatea irabazteko formularik eraginkorra bide delako.

NAFARROA ETA

EAEko hiru lurral- deetako foru gobernuen eraketa uneari, oster, gero eta denbora gutxiago geratzen zaio. Kateen erre- sumari begira, UPNren eta NaBai- ren jarrera ulerterrazak dira: Sanzek gidatutakoek ohiko botere eta jar- dun moldeei eutsi nahi diete kosta ala kosta; abertzaleek, oraindik ere aukera sinestu ezinez ia, Gobernuari kosk egin eta abertzaletasunaren aukera historikoa baliatu nahi dute UPNren hegemonia erabatekoarekin amaitzeko.

Zailagoa da ulertzea PSNren jarrera. Jakina da Ferrazen erabakigarritasunaz eta, beraz, ikusi beharko da uztailaren hasieran Espainiako Kon- gresuko eztabaida orokorrean zer gertatzen den. Oraindik gobernu aukera guztiak zabalik daude.

“La Realidad”: Kantabriako ardi beltza

Bizkaiarekin muga egiten du Kantabriak baina euskaldunok turismo edo atsedenelekutzat diogun zaletasunaz aparte deus gutxi interesatzen gara hartaz. Lekuko indar faktikoek zorrotz kontrolatutako lurraldearen fama dauka. *La Realidad* astekariari gertatu zaionak hori berresten du.

JAVIER ORTIZ kazetari gure artean eza-gunak hau jarri du maiatzaren 26an bere blokean daukan *Apuntes al natural* atalean: “Santanderreko gaian sakon arakatzea arriskutsua da, eta hala ikusi da sarritan. Hori berresteko aukera izan dugu orain dela gutxi, begien aurrean ikusi dugunean nola suntsitu duten *La Realidad* astekaria, ezker erradikaleko (hau da, ez saldutako) agerkari ahalegin bat bertako mafiak itotzea lortu duena, zintzurrean lotuz pentsa ahala soka guztiak, hasteko judizialak”.

Ortizek “Santander, Basta Ya” izeneko apuntean azpimarratu du astekari horretako zuzendari Patxi Ibarrondori enpresa itxiazteaz gain bere ezintasun pentsioa enbargatu diola epaileak, zertarako eta galdu zuen epaiketaren gastuak ordaintzeko. Euskal Herriatik net hurbil gertatutako eskandalu honi buruzko informazioa eskueran geneukan, Interneten, baina Javier Ortiz bezalako pertsonalitate batek atera behar izan digu ezkututzen zuten sasien artetik erbia.

La Realidad astekariaren xehetasun asko bere fundatzaile izandako Patxi Ibarrondo, Pedro Venero eta Yolanda Secok azaldu zituzten *Viento Sur* aldizkari ezkertiarrean 2003ko martxoan. Euskal Herrian euskarazko egunkari bakarra itxia zuen Aznarren gobernuak eta bere zuzendaritzako kide batzuk espetxean zeuden; ulertzekoa da Kantabriako astekari baten gorabeherek hemen oihartzunik ez izatea.

La Realidad 2000ko otsailean plaza-ratu zen lehenbizikoz. Bere bultzatzailean ustez astekari independente batek bazeukan lekua Kantabria bezalako lurralde txiki eta itxi batean, globalizazioaren kontrako mugimendu askoren ildoari jarraituz. “Babes Taldea” osatu zuten aldizkariaren enpresa eraikitze-ko, eta herriz herri jira eta buelta abiatu, dirua eta bazkideak lortzeko. Herri-tar batzuek dirua aurreratu zieten –agerkaria abiarazitakoan interesik gabe itzultzekotan– eta lehenbiziko harpidedunak lortu zituzten.

Bost langileko kooperatibaren inguruan abiatu zen *La Realidad*. Baina proiektua martxan jartzea lan nekeza izan bazen, hesi gogorrago batekin egin zuten topo: publizitate boikota. Kantabria herrialde txikia da, 575.000 biztanle ditu, eta bertan –salatzen dute Ibarrondo eta beste kazetariak– erakunde publikoen eta enpresen artean mugak oso lausoak dira. Inork ez du geratu nahi agintearen saretik kanpo, beste gauzen artean norbere etorkizun profesionala eta familiakoena arriskuan jar ditzakeelako.

Horrela, hasieratik bertatik kasik publizitaterik gabe atera zen *La Realidad*. Herrialdeko aurrezki kutxak, iragarkiak herrietako festen egitarauetan ere ipintzen dituenak, bakar bat ere ez zion eman, ezta ongietorri protokolozkoa egiteko ere. Orobat Santanderreko enpresa eta erakunde nagusiek.

Argazki handian ageri da Kantabria eta Santander aipatzean asko usatzen den irudi famatueta bat: La Magdalena jauregia. Probintzia bakarraz osatutako eta 675.000 biztanle daukan Kantabriako autonomia erkidegoan benetako nagusiak Botin familiakoak dira, Banco Santander ospetsuaren –laster marka horretan laburbilduko dute berriro BSCH erraldoia– jabeak. Haren itzalpean, Kantabriako agintea eta erakunde ekonomikoak partikatzen ditu politikari eta enpresagizon talde txiki batek: Gobernua, udalak, aurrezki kutxa, hirigintza, komunikabideak... Argazki txikian, eskuinean Carlos Saiz Caja Cantabriako lehendakaria *El Pais*eko Jesus de la Sernari komunikazio ataleko sari bat ematen. Sariemaile horrek berak eraman zuen auzitara *La Realidad* astekariako zuzendari Patxi Ibarrondo, eta aldizkaria ixtea gutxi bailitzan, Ibarrondori kalteordainetarako bere ezintasun pentsioaren zati bat kentzea lortu zuen.

Publizitate txikia bai, hasi ziren pixkanaka lortzen. Baina astekariaren sustatzaileek argitu dute, anekdota moduan, bazirela enpresagizon bakar batzuk urtean publizitaterako hainbeste diru ematen zutenak baldintza bakar honekin: bere enpresaren iragarki bat inoiz ez azaltzea. Zer gerta ere.

Baina *La Realidad* errekarera eraman eta bere langileei desgrazia ekarriko zien erasoa beste nonbaitekit iritsi zen: epaitegietatik. Santanderreko epaile batek kondenatu zituen 120.202 euro ordaintzera, Kantabriako PPko idazkari nagusi eta Caja Cantabriako lehendakari izandakoari. Aizkorakada horrek kendu zion bizia Kantabriako astekari berriari. 2001eko abenduan mututu zen betirako *La Realidad*.

Kazike jaunaren ohore galdua

Viento Sur aldizkariaren azken zenbakian, Santiago Mantecón-Cabargak kontatu ditu auziaren xehetasunak eta proiektuaren akabera “La miserable soberbia de la derecha cántabra lleva a Patxi Ibarrondo a la indignancia” artikuluan.

*La Realidad*ek zortzi auziri egin behar izan zien aurre, eta zazpigarrenak hil zuen. Astekariak publikatu zuen bere zenbakietako batean nola Caja Cantabriako lehendakari Carlos Saiz eginga zen bidaia bat Suitzara Kantabriako Parlamentuko PPren idazkari emakumezkoarekin. “Tinta Confiden-

cial” atal satirikoan azaldu zuen kontua. Saizek epailearengana jo zuen, eta Santanderreko epaile Laura Cuevas andereak arrazoi eman zion, astekariari 120.202 euroko kalteordainak ezarriz. Hona epailearen argudioa: “Jendeak suposatzen du norbait Suitzara doanean arrazoi ezkutu edo zikinengatik doala, eta horrek kaltetu egiten du Saiz jaunaren irudi etikoa”. Harrapa ezak hankatik!

Handik bost urtera, astekaria aspaldi itxita zegoela, Kantabriako Probintzia Auzitegiak digito batean merketu zuen Cuevas epailearen zigorra: 12.002 euroko indemnizazioa. Asko hala ere, eta gainera ordurako beranduegi zen.

Horrelako erabakiak posible egin zituen araua Aznarren gobernuak pittin bat lehenago ebatzi zuen Auzipetze Kriminalaren Legean zetzan.

Hain da lotsagarria lege hori, herritar boteretsuen ohorea babesteko aitzakiarekin, ezen eta protesta askoren ostean PPko gobernuak berak aldatu behar izan baitzuen berriz 2003an. Beranduegi hau ere.

2002ko urtarrilean eta ondoko hila-beteetan jende mordoxka mugitu zen astekariaren defentsan. Prentsaren Nazioarteko Klubak urteko saria eman zion *La Realidad*i, eta 2003ko urtarrilean adierazpen askatasunaren aldeko Jardunaldiak antolatu ziren Santanderren, zuzenbide, kazetaritza eta kultura munduko pertsonaia andana batekin. Baina fruiturik ez da sortu horietatik. Ondo lurperatuta geratu da 30 langile karrikan eta 5 kooperatibista mixerian utzi dituen enpresa.

Mantecón-Cabargaren artikulua (“Eskuin kantabriarraren harrokeria

mixerableak Patxi Ibarrondo txirotasunera eramandu”) bere arerioen ankerkeriaren berri ematen du. Arazo legal eta ekonomikoek *La Realidad*ekin batera hondoratu baitzuten sustatzaileetako batzuen osasuna ere.

Patxi Ibarrondori 2004an Parkinson gaixotasuna diagnostikatu zioten, eta Mediku Auzitegiek erabaki zuten –*Viento Sur* aldizkariko erredaktorearen arabera– aurreko urteetan jasandako estres iraunkor eta gogorrek eragin ziola. Lanerako ezintasuna aitorturik, pentsio txiki baten eskubidea duela erabaki zuten... bidean Laura Cuevas epaile berriro azaldu zen arte: Santanderreko Probintzia Entzutegiak erabakitako 12.002 euroko indemnizazioa ordain dezan, bere pentsioaren zati bat enbargatzea erabaki du.

Nabarmena dirudi Kantabriar PP eta epaile ultrakontserbadoreek Patxi Ibarrondo eta *La Realidad* disidentziari eskarmentua emateko erabili dituztela. Alderatzen hasita, ezberdinak dira *La Realidad*, *Egin*, *Ardi Beltza* eta *Egunkaria*-ren kasuak, baina antzekotasunak ere bat baino gehiago dauzkate. Tartean, borreroak koadrila berekoak zirela (Alderdi Popularrekoak) eta gertakizunak garai bertsuan jazo zirela. Ondorioak ere komunikabide eta kazetariok elkarrekin bateratsu nozitzen dituzte, urte luzeak pasa izanagatik.

Patxi Ibarrondok oraindik zain dauka beste auzi bat: epaile batek 15.000 euroko indemnizazioa ezarri dio, Francisco Rodríguez Ayaso PPko eta Caja Cantabriako buruak ipinitako salaketagatik. Parkinsona hobetuko dio. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

K A L I T A T E A

**Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan**

Aukerarik
zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
betaurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Kike Diez de Ultzurrun Sagalá

C ala K?

Iruñea Sartaguda izan balitz, orain ez zen Barcina Iruñeko alkate izanen, ez horixe. Baina, beste lau urterako hartu du aginte-makila eta hortxe ikusiko dugu harro eta buru zut uztailearen zazpiko prozesioan. Ez da aldaketarik izan Iruñean; aukera galtzen utzi dute, eta aukerak gutxitan izaten dira Nafarroan, azken 30 urtean oso gutxi izan diren bezala.

Sartagudan oso bestela jokatu zuen PSNk; bestela, ANVk. PSNko zerrendaburua prest agertu zen hasieratik beretik ANVko zinegotziaren botoa hartzeko. PSNkoek, ordea, huts egin dute hiriburuan. ANVko sartagudarrak, bere aldetik, argi izan zuen zer keinu egin behar zuen, eta egin zuen. Iruñeko biak ez dira saiatu ere egin.

Ez zen bakarrik Barcina alkatetzatik kentzea, Barcinari Nafar Gobernurako bidea eragozteka ere bai: Barcinari protagonismoa kentzea, komunikabideetatik ateratzea, oposizioa bidaltzea, bizitza pribatura egozteka, datozen hauteskundeetan UPN nafar gobernurako zerrendabururik gabe uztea, UPN barnean urduritasuna areagotzea, UPN barneko sektoreen arteko talka eragitea. Gauza jakina zen Barcinak begiz joa zuela Sanzen kargua, eta isilean saiatu dela saiatu denez, Miguel Sanzi azpiak jaten. Aspaldian bukatu zen Sanzen eta Barcinaren arteko adiskidantza zintzoa, eta leialtasuna ere bai.

Badaezpada ere, egunotan enpresa bat dokumentuak eta dokumentuak ateratzen aritu da Gobernuak dituen departamentuetatik, agiriak toki seguruan suntsitzeko. Baina Iruñekoaren ondotik, Parlamentuko etorri da. Purasek amore eman du UPNk eskainitako kargu sorta ikusita; bizkarra eman dio bai politikoki bai etikoki aldaketari, bizkarra ere boto-emalei, eta lasaitu ederra hartu dute hauteskunde

MIKEL SANZ

gauetik beretik aurrera ezinegonak hartuta zeuden Gobernuko goi-karguek eta UPNko foru funtzionarioek. Arras nerbiostuak zeuden eta lelotuak ere bai. Esaterako, Gobernuan atalburu den Maica izeneko emakume batek galdera egin zuen lehengoan larri baino larriago: “NaBaikoak Gobernuan sartuz gero, nire izena Maika idatzi beharko dut, k-ekin?”. Bestalde, sozietate publiko batean lanean ari diren gazte batzuek beren barneko kezka jarri zuten mahai gainean: “Gobernua aldatzen bada, euskara ikastera behartuko gaituzte, eta Nafarroatik alde egin beharko dugu”. Halakoak barra-barra entzun dira egunotan, UPNk —sozialistek lagundurik, bidenabar errateko— azken zortzi urteotan euskara eta bizikidetzaren aurka zabaldutako mezua arrakastatsu gertatu den seinale. Horra hor beste arrazoi bat UPN ahalik eta aginte-gune gehienetatik kentzeko.

Baina PSNko buruzagiak ez daude prest; Madrilgo aginduak zintzo-zintzo betetzen ari dira, men eginez Zapaterok eta Rajoik erabakitakoari.

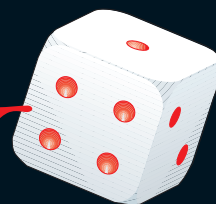
Azken batean, Nafarroa negoziazio gai izan da, txanpon-trukea. Gauza jakina zen hori, eta orain berriz ere oso modu nabarmenean egin dute. PSN eta NaBairen arteko bileretan, koalizioak Gobernurako programari buruzko zer-bait proposatu duen aldi oro, pixka bat itxoiteko erraten zuen Purasek; mahaitik altxatu eta aldameneko gelatik Madrilera deitzen zuen telefonoz.

Halaxe jokatu zuen Parlamentuko mahaia eratu baino lehentxeago ere. UPN bazter uzteko eta aldaketaren aldeko konpromiso irmoa hartzeko eskatu zioten Nafarroa Baiko ordezkariak; telefonoz bestaldeko ahotsak ezezkoa eman zuen, eta Purasek, jakina, ezetz erran zion NaBairi. Gauzak horrela, ustekabe handia litzateke PSNko buruzagiek aldaketaren alde egitea. Alderdi barnetik ahots kritiko batzuk entzun dira, haserre iduri, baina berehala isilduko dira. Horregatik, bego lasai Maica, ez baitu bere izena k letraz idatzi beharko. ■

Gauza jakina zen Barcinak begiz joa
zuela Sanzen kargua, eta isilean saiatu
dela saiatu denez, Miguel Sanzi azpiak
jaten. Aspaldian bukatu zen Sanzen
eta Barcinaren arteko adiskidantza
zintzoa, eta leialtasuna ere bai

ASTE HONETAKO

zozketak

Arrigorri itsas pentsioa

Gaua eta gosaria
bi lagunentzat

Arrigorri, 3
Ondarroa, BIZKAIA

www.arrigorri.net

1

Chillida-Leku Museoa

2 harpidedunentzat
bina sarrera

Jauregi auzoa, 66
Hernani GIPUZKOA

www.museochillidaleku.com

2

Ravel Jean Echenoz

5 liburu opari

meettok
Donostia GIPUZKOA

Tel. 943 298 004

3

Jolastoki Jatetxea

Afaria
bi lagunentzat

Makalen etorbidea 24, Neguri
Getxo BIZKAIA

www.jolastoky.com

4

Lauburua eta Gartxot

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

TARPOON URPEKARITZA

• Felipe Iruretagoiena Elortza (Zarautz)

ATXASPI HOTELA

• Iñaki Gabilondo Millet (Leintz-Gatzaga)

OLABERRIAKO KARTINGa

• Mikel Arrazola Aranzadi (Donostia)
• Beasaingo Udal Euskaltegia (Beasain)
• Maiteder De Suescun Gracia (Barakaldo)
• Juan Jabier Iturralde Maisterra (Iruñea)
• Adur Euskaltegia (Gasteiz)

SU TA GAR

• Orlegi taberna (Ordizia)

ILLIMANI

• Joserra Bilbao (Bilbo)
• Imanol Irigoien Aranberri (Oiartzun)

PARTE HARTZEKO

Udako ordutegia dela eta, ekainaren 1etik uztailaren 31 arte
"Harpidedunen arretarako" telefono zenbakiaren ordutegia honakoa duzue:

GOIZEKO 9:00etatik **ARRATSALDEKO** 15:00ak arte.

Tel: 943 36 72 85 • guea@argia.com • www.argia.com/guea

diseinu grafiko eta editoriala

webguneak eta cd multimedia

inprimategia

produktu eta zerbitzuak

- ▶ irudi korporatiboa
- ▶ logotipoak
- ▶ papeleria
- ▶ katalogoak
- ▶ publizitate foiletoak
- ▶ aldizkariak
- ▶ buletinak
- ▶ liburuak
- ▶ kartelak
- ▶ panelak
- ▶ webguneen diseinua
- ▶ web ostatua
- ▶ aplikazio interaktiboak
- ▶ joku hezitzaileak

komunikatu_nahi?

antza
komunikazio grafikoa

Zirkuitu Ibilbidea, 2 / 2. pabilioia · 20160 Lasarte-Oria_Gipuzkoa
© 943 370 738 · Faxa: 943 372 226 · info@antza.com
www.antza.com